

Univerzita Palackého v Olomouci

Právnická fakulta

Andrea Vosáhlová

**Dělba moci v ČR se zřetelem na mimořádné stavy
státu**

Diplomová práce

Olomouc 2010

„Prohlašuji, že jsem diplomovou práci na téma Dělbba moci v ČR se zřetelem na mimořádné stavy státu vypracovala samostatně a citovala jsem všechny použité zdroje.“

V Olomouci dne 14. září 2010

.....
Andrea Vosáhlová

Já, níže podepsaná, Andrea Vosáhlová, autorka diplomové práce na téma,

Dělbba moci v ČR se zřetelem na mimořádné stavy státu,

kteřá je literárním dílem ve smyslu zákona č. 121/2000 Sb., o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon), v platném znění (dále jen „autorský zákon“), dávám tímto jako subjekt údajů svůj souhlas ve smyslu § 4 písm. e) zákona č. 101/2000 Sb., o ochraně osobních údajů a o změně některých zákonů, v platném znění, správci, kterým je

Univerzita Palackého v Olomouci

Křížkovského 8

771 47 Olomouc

Česká republika,

ke zpracování údajů v rozsahu jména a příjmení v informačním systému, a to včetně zařazení do katalogů, a dále ke zpřístupnění jména a příjmení v katalogích a informačních systémech Univerzity Palackého v Olomouci, včetně neadresovaného zpřístupnění pomocí metod dálkového přístupu. Údaje mohou být takto zpřístupněny uživatelům služeb Univerzity Palackého v Olomouci. Realizace zpřístupnění zajišťuje ke dni podání tohoto prohlášení vnitřní složka Univerzity Palackého v Olomouci, která se nazývá Informační centrum UP.

Souhlas se poskytuje na dobu ochrany autorského díla podle autorského zákona.

V Olomouci dne 14. září 2010

.....

Andrea Vosáhlová

Poděkování:

Ráda bych na tomto místě poděkovala všem osobám, které mi byly nápomocny při tvorbě této diplomové práce. Děkuji zejména JUDr. Jaroslavu Sovinskému Ph.D., za jeho vstřícnost, věnovaný čas a odborné vedení. Můj velký dík patří celé mojí rodině a to nejen za podporu a pomoc věnovanou mi během psaní této práce, ale rovněž za dodávání odvahy, za trpělivost, lásku a porozumění, které se mi od ní dostávalo nejen během mého studia, ale po celý můj život.

OBSAH

Úvod	6
1. Mimořádné stavy – obecná charakteristika	9
1.1. Mimořádné stavy – pojem	9
1.2. Mimořádné stavy v České republice – obecně	11
1.3. Právní úprava mimořádných stavů v České republice	14
1.3.1 Ústavní zákon ČNR č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky, ve znění pozdějších předpisů	14
1.3.2 Ústavní zákon č. 110/1998 Sb., o bezpečnosti České republiky, ve znění pozdějších předpisů	16
1.3.3 Související právní předpisy	23
2. Mimořádné stavy v České republice	34
2.1. Účast orgánů a osob na zajišťování bezpečnosti České republiky	34
2.2. Účast orgánů a osob na vyhlášení, průběhu a skončení mimořádných stavů	46
2.3. Důvody vyhlášení mimořádných stavů	53
2.4. Nouzový stav	54
2.5. Stav ohrožení státu	56
2.6. Válečný stav	59
3. Mimořádné stavy na Slovensku	63
4. Mimořádné stavy – praktické případy	69
5. Závěr	71
6. Použitá literatura a zdroje	76
7. Shrnutí (Summary)	82
8. Klíčová slova (Key words)	84
9. Přílohy	85

Úvod

Zajištění bezpečnosti a pořádku na svém území patří k základním povinnostem každého státu již po celá staletí. Jediné, co se mění, jsou prostředky, které k této své činnosti užívá a podoba a charakter ohrožení, kterému je nucen čelit. V současné době se můžeme setkat s nejrůznějšími druhy nebezpečí a úkolem států je tak hledat východiska pro to, aby byly schopny tyto situace co nejefektivněji řešit. Zajištěním bezpečnosti můžeme chápat zejména zabezpečení zachování základních a nejdůležitějších hodnot, které často charakterizují stát samotný, případně hodnot, které jsou obecně považovány za významné a jejichž ochrana je zakotvena v celé řadě mezinárodních smluv, hlavně v těch upravujících lidsko-právní problematiku. Mezi takové statky patří zejména svrchovanost a územní celistvost států, demokratické základy, vnitřní pořádek a bezpečnost, ochrana zdraví, života, majetku, v poslední době se stává aktuální např. otázka ochrany životního prostředí. Hodnoty, kterým se státy zavázaly poskytovat ochranu, se během doby mění, ty základní a nejdůležitější ale přetrvávají, naopak postupem doby přibývají další, podle toho, jakým směrem se ubírá chod civilizace.

Zajištění bezpečnosti je velmi složitým úkolem, proto subjektem, který disponuje potřebnými mechanismy a prostředky, je hlavně stát. I v případě České republiky je výslovně zakotvena povinnost státu chránit svou bezpečnost a bezpečnost svých obyvatel. Jak již bylo zmíněno, dovoluji si ještě jednou připomenout, že ohrožení, kterému jsou dnes státy světa, včetně České republiky, vystaveny, mohou být různého druhu. Aktuální je stále hrozba vnějšího napadení, i když v současné době je toto nebezpečí spíše než s cizí mocností, spojováno s nejrůznějšími ozbrojenými skupinami, zejména s teroristickými organizacemi nebo hnutími. Vedle vnějšího ohrožení musí Česká republika samozřejmě čelit i nejrůznějším hrozbám, které mají svůj původ uvnitř státu. Patří mezi ně nejen činnost domácích extremistických hnutí a skupin nebo organizovaného zločinu, ale také živelné pohromy, havárie nebo jiné katastrofy ohrožující zdraví, životy a jiné chráněné hodnoty.

Česká republika se staví těmto hrozbám nejrůznějšími způsoby. Od roku 1999 je Česká republika členem Severoatlantické aliance a od roku 2004 členem Evropské unie. Strategie zajištění bezpečnosti tak vychází zejména z této mezinárodní spolupráce, do které se Česká republika aktivně zapojuje. Rovněž si pro řešení celé řady situací, které by mohly eventuálně nastat, stanoví pravidla, podle kterých by byla schopna tyto situace rychle a efektivně vyřešit.

V této diplomové práci se proto mimo jiné zaměřím na problematiku zajišťování bezpečnosti na území České republiky, přičemž se budu zabývat zejména orgány a osobami,

keré se na tomto úkolu podílejí, právními předpisy, které tuto oblast upravují, a prostředky, které mohou být v České republice pro zachování bezpečnosti užity. V souvislosti s tímto rozbohem se pak pokusím nalézt odpověď na to, zda je zachování bezpečnosti v České republice zajištěno dostačujícím způsobem.

Již bylo zmíněno, že úkolem státu je zajistit zachování bezpečnosti, tedy ochrany vymezených hodnot. Primárně se každý stát snaží případná rizika a hrozby eliminovat. Přesto není nikdy možné eventualitu bezprostředního ohrožení nebo narušení chráněných hodnot vyloučit. Takové události mohou být řešeny běžnou činností orgánů, osob a složek, k takovému jednání povolaných. Nastat ale mohou i situace, k jejichž vyřešení nebude takový postup postačující. Tyto situace jsou natolik mimořádné, že pro jejich zvládnutí je nezbytně nutné užít mimořádných prostředků. Státy si proto vytváří zvláštní pravidla, která jim umožní na vznik takové situace co nejrychleji zareagovat a co nejefektivněji se s ní vypořádat. Nejinak je tomu i v České republice. I český právní řád upravuje tzv. mimořádné stavy, které mohou být vyhlášeny dle intenzity ohrožení a jejichž prostřednictvím řeší Česká republika aktuální mimořádnou situaci. Právě problematika mimořádných stavů je ústředním tématem této diplomové práce.

Diplomová práce si klade za cíl ucelené pojednání o problematice mimořádných stavů. V následujících kapitolách se nejdříve pokusím tuto otázku vymezit v obecné rovině, přičemž se zaměřím na některé charakteristické rysy, které vyhlášení a trvání takových stavů obvykle provází. Následně se budu zabývat mimořádnými stavy, které mohou být vyhlášeny na území České republiky. V jednotlivých kapitolách provedu nejdříve jejich obecné načrtnutí, abych se dále věnovala jejich podrobné charakteristice a zdůraznila nejdůležitější jevy, které jsou s nimi spojeny. Rovněž se pokusím shrnout orgány a osoby, které se na vyhlášení, řešení a skončení mimořádných stavů podílejí. Na základě tohoto shrnutí se budu snažit učinit závěr o tom, zda v České republice disponují tyto subjekty dostatečnými oprávněními a zda jsou jim uloženy dostatečné povinnosti pro to, aby mohly řádně plnit jim uloženou činnost, případně, zda by nebylo záhodno, aby byla některá taková oprávnění nebo povinnosti přesunuty na subjekty odlišné.

V této diplomové práci se budu zabývat nejdůležitějšími právními předpisy, které problematiku mimořádných stavů upravují nebo s ní úzce souvisí. Zároveň se pokusím upozornit na některé jejich nedostatky nebo nejasnosti. Na základě rozboru těchto právních norem zkusím nalézt odpověď na to, jestli je úprava řešené problematiky v České republice dostatečně kvalitní a zda je schopna obstát v praktickém životě.

V jedné z kapitol se zaměřím na charakteristiku mimořádných stavů na území Slovenska. V této kapitole se s vzhledem k nedostatku prostoru nebudu moci zabývat komplexnějším pohledem na tuto problematiku, pokusím se tedy alespoň nastínit základní rysy této otázky a současně vymezit záležitosti, které jsou na Slovensku upraveny odlišným způsobem než v České republice. Na základě tohoto pojednání se budu snažit dospět k závěru, zdali by mohla být slovenská právní úprava mimořádných stavů v některých aspektech inspirativní pro Českou republiku, případně jestli je česká právní úprava postačující a není tedy nutné zavádět instituty upravené slovenským právním řádem, ale v České republice neznámé.

V předkládané diplomové práci provedu zejména analýzu zkoumaných dokumentů, a to především nejdůležitějších právních předpisů upravujících problematiku mimořádných stavů, mezi nimiž zaujímá stěžejní místo ústavní zákon ČNR č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky, ve znění pozdějších předpisů, a ústavní zákon č. 110/1998 Sb., o bezpečnosti České republiky, ve znění pozdějších předpisů, odborných článků a knih, nebo některých jiných dokumentů, hlavně těch, které souvisejí se zajišťováním bezpečnosti České republiky. V kapitole zabývající se úpravou mimořádných stavů na Slovensku užiji rovněž srovnávací metodu, pomocí které se pokusím komparovat některé instituty vyskytující se v právním řádu České republiky a Slovenska. Přičemž se na základě tohoto zkoumání budu snažit najít odpovědi na výše položené otázky.

Jak již bylo napsáno, při zpracování tématu mimořádných stavů budu vycházet především z právních předpisů, názorů objevujících se v odborných knihách nebo člancích, nebo některých dalších důležitých dokumentech. Rovněž budu využívat poznatků, které jsem získala prostřednictvím spolupráce s pracovníkem krizového řízení Hasičského záchranného sboru Pardubického kraje.

1. Mimořádné stavy – obecná charakteristika

1.1. Mimořádné stavy – pojem

Každý stát vytváří určitá pravidla pro své řádné fungování. Naprosto zásadní postavení při tom v této oblasti zaujímají normy ústavního práva. Ústavy či jiné právní předpisy stejné právní síly obvykle upravují základní otázky existence a činnosti státu. Jsou to tedy převážně právě ústavněprávní předpisy, které stanovují podmínky řádného fungování společnosti. Každý den se ale mohou naskytnout situace, které výrazným způsobem tento právem nastavený systém ohrožují nebo narušují. V prvé řadě se jedná o záležitosti, na které je možno reagovat běžnými prostředky, tedy prostředky, které má stát k dispozici a s jejichž využitím pro tyto situace počítá, např. pomocí řádného uplatňování právních předpisů (zejména práva trestního, správního či pracovního), řádnou činností orgánů Policie a bezpečnostních služeb, správních orgánů nebo řádnou kontrolou zákonnosti a ústavnosti vykonávanou v rámci soudnictví.¹

Nastat ale mohou i situace, které představují výraznou odchylku od řádného chodu systému a úkolem státu je i v těchto okamžicích zajistit dostatečně rychlou a účinnou reakci na jejich vznik a postarat se, aby byl znovu obnoven stav žádoucí, případně aby byly odstraněny způsobené škody. Tyto situace můžeme označit jako mimořádné. Mimořádné proto, že jde o výrazné excesy od stavu optimálního, některými autory též označovaného jako „stavu normálního.“² Odchylky, o kterých tu píší, jsou v tomto případě naprosto zásadní. To proto, že v těchto případech dochází zpravidla k výraznému ohrožení nebo narušení základních zásad, na kterých je ten či onen stát vystavěn, či hodnot, kterým se z vlastní vůle rozhodl poskytovat ochranu. Hovoříme tu o celé řadě různých závažných situací, s jejichž možným výskytem by měl stát počítat, měl by na ně být připraven a měl by být schopen jim čelit. Patří mezi ně např. nejen živelné katastrofy, nehody ohrožující život, zdraví či majetek, ale rovněž nebezpečí vojenského napadení či jiné ohrožení svrchovanosti a celistvosti státu.³

Vzhledem k tomu, že jde o události, při kterých hrozí vážné ohrožení, nebo dokonce narušení důležitých zájmů státu samotného či jeho občanů a rovněž proto, že v těchto případech není možné případné nebezpečí odvrátit nebo možné způsobené škody zmírnit či

¹ GERLOCH, Aleš; HŘEBEJK, Jiří; ZOUBEK, Vladimír. *Ústavní systém ČR: základy českého ústavního práva*. 4. vyd. Praha: Prospektrum, 2002, s. 81-83.

² FILIP, Jan. *Ústavní právo České republiky*. 1.díl. 4.vyd. Brno: Masarykova univerzita; Doplněk, 2003, s. 508.

³ SUCHÁNEK, Radovan. *Nouzové zákonodárství*. In PAVLÍČEK, Václav a kol. *Bezpečnost České republiky a potřeba ústavních změn*. Praha: Právnická fakulta Univerzity Karlovy, 2004, s. 29.

odstranit pomocí běžných prostředků, je třeba mimořádných opatření k tomu, aby byl stát schopen náležitě včas a efektivně na tyto situace reagovat a zajistit návrat ke stavu původnímu. Státy proto zpravidla přijímají celou řadu legislativních opatření, která stanoví pravidla pro řádné zvládnutí těchto mimořádných situací. Jestliže bylo výše zmíněno, že stát vytváří základní rámec fungování společnosti s pomocí norem ústavního práva, jsou to zpravidla rovněž tyto právní předpisy nejvyšší právní síly, které spolu s dalšími právními normami, zejména zákony, upravují jednak fungování státu a společnosti v případě existence mimořádné situace, rychlou reakci na její vznik, případně užití nejefektivnějších prostředků k odstranění případných škod a navrácení ke stavu původnímu. V této souvislosti hovoříme o mimořádných stavech, tedy stavech, které mohou být vyhlášeny v důsledku existence nebo někdy též při pouhé hrozbě vzniku mimořádné situace.

Vyhlášením takového stavu dochází zpravidla k tomu, že orgány veřejné moci mají k dispozici prostředky a nástroje, které by za normálních okolností nebyly oprávněny použít a zároveň jsou jim uloženy povinnosti, které by jinak rovněž neměly. Stát funguje podle jiných pravidel, která ovšem nejsou nahodilá, ale jak již bylo zmíněno, jsou stanovena přesně pro tyto případy. Důsledkem těchto situací pak může být značné posílení postavení některých orgánů oproti jiným, což je sice ospravedlnitelné vzhledem k závažnosti nastalé situace, ale je rovněž třeba zajistit, aby nedošlo k jeho zneužití a aby poté, co se situace stabilizuje, došlo k opětovnému návratu ke stavu původnímu. V této souvislosti hovoříme zejména o posílení postavení orgánů moci výkonné, což zpravidla znamená omezení principu dělby moci.⁴

Vyhlášení mimořádného stavu ale není často spojeno jen s existencí nových oprávnění či povinností orgánů veřejné moci. Trvání takového stavu totiž zpravidla vyžaduje někdy i dosti výrazná omezení základních práv a svobod osob. Často jde o taková práva a svobody, které jsou zaručeny na nejvyšší, tedy ústavní úrovni. K aplikaci takového omezení je proto třeba vždy přistupovat s maximální opatrností a při zachování všech stanovených podmínek. I v tomto případě je třeba vymezení pravidel pro taková opatření, aby nedocházelo k jejich zneužití a zbytečnému obtěžování obyvatel.⁵

⁴ SUCHÁNEK, Radovan; JIRÁSKOVÁ, Věra at alii. *Ústava České republiky v praxi: 15 let platnosti ústavního zákona*. Praha: Leges, 2009, s. 328.

⁵ SUCHÁNEK, Radovan; JIRÁSKOVÁ, Věra at alii. *Ústava České republiky v praxi: 15 let platnosti ústavního zákona*. Praha: Leges, 2009, s. 326 – 331.

1.2. Mimořádné stavy v České republice – obecně

Mezi hlavní úkoly každého státu bezpochyby patří zajištění bezpečnosti. Nejinak je tomu i v České republice. Česká republika se snaží k zajištění své bezpečnosti a bezpečnosti svých obyvatel využívat různé mechanismy a prostředky. Mezi nimi zaujímá významné postavení mezinárodní spolupráce, které se Česká republika aktivně účastní.⁶ Podle Bezpečnostní strategie České republiky z roku 2003 vychází bezpečnostní politika České republiky z principu nedělitelnosti bezpečnosti. Bezpečnost České republiky tak nemůže být odtržena od globální bezpečnostní situace. Česká republika nemůže a nesmí být lhostejná k osudu jiných zemí a národů. Je proto připravena a ochotna podílet se spolu s ostatními na řešení bezpečnostních problémů kdekoliv na světě. Vzhledem k členství České republiky v mnoha mezinárodních organizacích, mezi nimiž v souvislosti s bezpečností státu zaujímá zásadní postavení členství v NATO, může i Česká republika v případě potřeby užít všech bezpečnostních záruk s takovým členstvím spojených.⁷

Pojem bezpečnosti státu v českém právním řádu doslova vymezen nenajdeme. V tomto případě si můžeme pomoci teorií a konstatovat, že „*bezpečnost státu je stav, ve kterém jsou zachovány ústavní hodnoty jako svrchovanost a územní celistvost státu, jeho demokratické základy, vnitřní pořádek a bezpečnost, a nejsou ohroženy životy a zdraví, majetkové hodnoty, životní prostředí a mezinárodní mír.*“⁸ Na pomoc si můžeme rovněž vzít čl. 1 a čl. 2 odst. 1 ústavního zákona č. 110/1998 Sb., o bezpečnosti České republiky, ve znění pozdějších předpisů, z něhož můžeme dovodit, že bezpečnost státu je i zde chápána jako „*zajištění svrchovanosti, územní celistvosti, ochrany demokratických základů státu, ochrany životů, zdraví a majetkových hodnot, ochrany vnitřního pořádku a životního prostředí a*

⁶ Pro zajištění bezpečnosti České republiky má zásadní význam prohlubování mezinárodní spolupráce a účast České republiky ve společenstvích. Za pilíř zajišťování bezpečnosti je považováno členství České republiky v NATO, na jehož základě může Česká republika v případě potřeby užít bezpečnostní záruky zakotvené v Severoatlantické smlouvě. Viz. Vláda ČR: Bezpečnostní strategie České republiky [citováno 2. 9. 2010]. Dostupné na < <http://www.vlada.cz/cz/pracovni-a-poradni-organy-vlady/brs/dokumenty/vyznamne-dokumenty-v-oblasti-bezpecnosti-ceske-republiky-18963/>>, Vláda ČR: Vojenská strategie České republiky [citováno 2. 9. 2010]. Dostupné na < <http://www.vlada.cz/cz/pracovni-a-poradni-organy-vlady/brs/dokumenty/vyznamne-dokumenty-v-oblasti-bezpecnosti-ceske-republiky-18963/>>.

⁷ Viz. Vláda ČR: Bezpečnostní strategie České republiky [citováno 2. 9. 2010]. Dostupné na < <http://www.vlada.cz/cz/pracovni-a-poradni-organy-vlady/brs/dokumenty/vyznamne-dokumenty-v-oblasti-bezpecnosti-ceske-republiky-18963/>>.

⁸ Česká republika je charakterizována jako svrchovaný, samostatný, jednotný, unitární, demokratický právní stát republikánské formy, založený na respektu lidských práv a svobod a jejich ochraně, založený na modelu dělby moci a respektující mezinárodní smluvní systém. Podrobněji KLÍMA, Karel. *Ústavní právo*. 3. vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, 2006. s. 194.

mezinárodního míru.“⁹ ¹⁰ Z tohoto ustanovení rovněž vyplývá, že pokud dojde k tomu, že jsou tyto výše citované hodnoty bezprostředně ohroženy, je možno vyhlásit dle charakteru, povahy a vážnosti situace některý z mimořádných stavů.

Stejně jako v jiných zemích, i v České republice je tato problematika primárně upravena normami nejvyšší právní síly. Základními prameny jsou pochopitelně ústavní zákon ČNR č. 1/1993 Sb., **Ústava České republiky**, ve znění pozdějších předpisů (dále jen Ústava) a ústavní zákon č. 110/1998 Sb., **o bezpečnosti České republiky**, ve znění pozdějších předpisů. Na tyto normy pak navazuje celá řada souvisejících právních předpisů, z nichž za ty nejdůležitější můžeme považovat zákon č. 219/1999 Sb., **o ozbrojených silách České republiky**, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 222/1999 Sb., **o zajišťování obrany České republiky**, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 218/2000 Sb., **o rozpočtových pravidlech a o změně některých souvisejících zákonů**, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 238/2000 Sb., **o Hasičském záchranném sboru České republiky a o změně některých zákonů**, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 239/2000 Sb., **o integrovaném záchranném systému a o změně některých zákonů**, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 240/2000 Sb., **o krizovém řízení a o změně některých zákonů**, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 241/2000 Sb., **o hospodářských opatřeních pro krizové stavy a o změně některých souvisejících zákonů**, ve znění pozdějších předpisů, nebo zákon č. 585/2004 Sb., **o branné povinnosti a jejím zajišťování**, ve znění pozdějších předpisů.

Významným pramenem je rovněž bezpochyby Listina základních práv a svobod, součást ústavního pořádku České republiky, vyhlášená v č. 2/1993 Sb., ve znění pozdějších předpisů (dále jen Listina), která obsahuje ustanovení vymezující základní podmínky, za kterých je možno omezit základní práva a svobody, případně uložit nové povinnosti.¹¹

⁹ VANÍČEK, Jiří a kol. *Právní úprava krizového řízení v České republice: vybrané problémy právní teorie i praxe*. Praha: Eurolex Bohemia, 2006, s. 31-33.

¹⁰ Bezpečnostní strategie České republiky z roku 2003 rozlišuje bezpečnostní zájmy České republiky podle stupně důležitosti na životní, strategické a další významné, přičemž za **životní zájem** považuje zajištění existence ČR, její suverenity, územní celistvosti a politické nezávislosti, obranu demokracie a právního státu a ochranu základních lidských práv a svobod obyvatel. Pro zajištění těchto zájmů je Česká republika připravena užít všechny dostupné prostředky. Chránit tyto zájmy je základní povinností vlády České republiky. Jak je z tohoto patrné, Bezpečnostní strategie vypočítává nejdůležitější hodnoty hodné ochrany, které jsou prakticky totožné s těmi, o nichž se zmiňuje ÚZB. Mezi **strategické** zájmy náleží zejména bezpečnost a stabilita, podpora šíření svobody, demokracie a principů právního státu, pevná transatlantická vazba v rámci NATO a budování strategického partnerství mezi NATO a EU, potírání mezinárodního terorismu atd. Naplňování těchto zájmů přispívá k ochraně zájmů životních. Mezi další významné zájmy řadí tento dokument např. ochranu životního prostředí, snižování kriminality a eliminaci korupce, potlačování extremismu nebo podporu vědeckotechnického rozvoje.

¹¹ V této souvislosti můžeme uvést např. **čl. 4:** „Povinnosti mohou být ukládány toliko na základě zákona a v jeho mezích a jen při zachování základních práv a svobod. Meze základních práv a svobod mohou být za

Význam této úpravy spočívá v tom, že ji můžeme chápat jako ústavní základ pro celou řadu zákonů, které pak detailněji takové stanovení povinností nebo omezení práv upravují. V souvislosti s problematikou, o niž pojednává tato diplomová práce, zaujímá významné postavení např. zákon č. 240/2000 Sb., o krizovém řízení a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů, o němž bude pojednáno podrobněji níže.

Mezi prameny můžeme zařadit i některé významné mezinárodní dokumenty, např. Evropskou úmluvu o ochraně lidských práv a základních svobod či Mezinárodní pakt o občanských a politických právech, a to především proto, že některá ustanovení těchto úmluv jsou aplikovatelná ve spojitosti s mimořádnými stavy. Dle čl. 10 Ústavy jsou obě tyto úmluvy součástí právního řádu České republiky.¹² Mezinárodní pakt o občanských a politických právech ve svém čl. 4 uvádí, že „*je-li za mimořádné situace, která je úředně vyhlášena, ohrožen život národa, mohou státy, smluvní strany Paktu, přijmout opatření zmírňující jejich závazky podle Paktu v rozsahu, který si vyžádají potřeby takové situace za podmínky, že tato opatření nejsou v rozporu s jejich jinými závazky podle mezinárodního práva a neznamení diskriminaci podle rasy, barvy, pohlaví, jazyka, náboženství nebo sociálního původu.*“¹³ Čl. 15 Evropské úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod pak umožňuje, aby „*v případě války nebo jakéhokoliv jiného veřejného ohrožení státní existence, každá Vysoká smluvní strana mohla přijmout opatření k odstoupení od závazků stanovených v této Úmluvě v rozsahu přísně vyžadovaném naléhavostí situace, pokud tato opatření nebudou neslučitelná s ostatními závazky podle mezinárodního práva.*“¹⁴ Je třeba ovšem doplnit, že oba tyto dokumenty vyjmenovávají ustanovení, od kterých není možné odstoupit. Patří mezi ně např. články zaručující právo na život nebo zakazující mučení či kruté, nelidské nebo ponižující zacházení či trest.

V České republice je v závislosti na intenzitě ohrožení a charakteru vzniklé situace možno vyhlásit válečný stav, stav ohrožení státu, nouzový stav, případně stav nebezpečí. Ustanovení pojednávající o vyhlášení válečného stavu nalezneme v Ústavě, konkrétně

podmínek stanovených Listinou upraveny pouze zákonem.“ nebo **čl. 14** : „*Svoboda pohybu a pobytu je zaručena. Tyto svobody mohou být omezeny zákonem, jestliže je to nevyhnutelné pro bezpečnost státu, udržení veřejného pořádku, ochranu zdraví nebo ochranu práv a svobod druhých a na vymezených území též z důvodů ochrany přírody.*“

¹² FILIP, Jan. *Ústavní právo České republiky*. 1.díl. 4.vyd. Brno: Masarykova univerzita; Doplněk, 2003, s. 519-520.

¹³ Viz. *Mezinárodní pakt o občanských a politických právech*, New York, 19. 12. 1966 – vyhláška č. 120/1976 Sb., *o Mezinárodním paktu o občanských a politických právech a Mezinárodním paktu o hospodářských, sociálních a kulturních právech*.

¹⁴ Viz. *Evropská úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod*, Řím, 4. 11. 1950 – sdělení federálního ministerstva zahraničních věcí č. 209/1992 Sb., *o sjednání Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod a Protokolů na tuto Úmluvu navazujících*.

v člancích 39 odst. 3 a 43 odst. 1. Stav ohrožení státu a nouzový stav jsou pak upraveny ústavním zákonem č. 110/1998 Sb., o bezpečnosti České republiky, ve znění pozdějších předpisů. Stav nebezpečí je obsažen v zákoně č. 240/2000 Sb., o krizovém řízení a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů. Proto, aby mohl být některý z těchto stavů vyhlášen, musí být splněny stanovené důvody. Bez jejich existence není možné svévolně žádný z jednotlivých stavů zavést. Teorie hovoří v této souvislosti o **principu legitimacy**, který ovšem není jediným, který by měl být zachován v souvislosti s vyhlášením mimořádného stavu. Mezi dalšími může uvést např. **princip subsidiarity**, podle kterého by mělo být přistupováno k realizaci jednotlivých stavů pouze v případě, že není možné vyřešit nastalou situaci běžnými prostředky a podle obecných pravidel. Ale i v případě, že není možné reagovat takovým způsobem a vyhlášení mimořádného stavu je nutností, je třeba v souladu s **principem proporcionality** zavést jen taková opatření, která jsou opravdu potřebná k odstranění nebezpečí, případně ke zmírnění již vzniklých škod, a v souladu s **principem dočasnosti** je třeba, aby byla taková opatření užitá jen po nezbytnou dobu.¹⁵

1.3 Právní úprava mimořádných stavů v České republice

Jak již bylo výše zmíněno, problematika mimořádných stavů je natolik závažná, že je nutné, aby byla upravena normami nejvyšší právní síly. Je tomu tak i v České republice. Na ústavněprávní předpisy navazuje množství souvisejících předpisů, které tuto úpravu doplňují.

1.3.1 Ústavní zákon ČNR č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky, ve znění pozdějších předpisů

Ústava je předpisem nejvyšší právní síly. Komplexní úpravu mimořádných stavů v ní ale nenajdeme. Zabývá se totiž pouze nejzávažnějším z mimořádných stavů - válečným stavem, a to ještě velmi okrajově. Stěžejní jsou přitom ustanovení čl. 39 odst. 3 a čl. 43 odst. 1. Dle jejich dikce rozhoduje o vyhlášení válečného stavu Parlament, jsou-li pro takový krok splněny stanovené důvody. Prvním z nich je napadení České republiky, druhým pak potřeba plnění mezinárodních smluvních závazků o společné obraně proti napadení, přičemž platí, že pro vyhlášení postačí existence jedné z těchto nastalých situací.¹⁶ Parlament je tvořen dvěma

¹⁵ VANÍČEK, Jiří a kol. *Právní úprava krizového řízení v ČR: vybrané problémy právní teorie i praxe*. Praha: Eurolex Bohemia, 2006, s. 80-82.

¹⁶ Viz. čl. 43 odst. 1 ústavního zákona ČNR č. 1/1993 Sb., *Ústava České republiky*, ve znění pozdějších předpisů : „**Parlament rozhoduje o vyhlášení válečného stavu, je-li Česká republika napadena, nebo je-li třeba plnit mezinárodní smluvní závazky o společné obraně proti napadení.**“

komorami – Poslaneckou sněmovnou a Senátem. K přijetí usnesení o vyhlášení válečného stavu stanoví Ústava nutnost souhlasu nadpoloviční většiny všech poslanců a nadpoloviční většiny všech senátorů.¹⁷ Ráda bych ale poukázala na to, že znění současného čl. 39 odst. 3 a čl. 43 Ústavy není autentické se zněním těchto ustanovení v původním textu Ústavy z 1. 1. 1993. Ustanovení doznala změn ústavním zákonem č. 300/2000 Sb. Před přijetím tohoto ústavního zákona obsahoval čl. 39 odst. 3 pouze úpravu pojednávající o vyhlášení válečného stavu a o vyslovení souhlasu s pobytem cizích vojsk na území České republiky. Novelou bylo tedy přidáno rozhodování o souhlasu s vysláním ozbrojených sil mimo území České republiky, jakož i rozhodování o souhlasu s účastí České republiky v obranných systémech mezinárodní organizace, jíž je Česká republika členem. I před novelou, však byl k přijetí usnesení vyžadován souhlas nadpoloviční většiny všech poslanců a nadpoloviční většiny všech senátorů.

Ústavní zákon č. 300/2000 Sb. také přinesl nové znění čl. 43. Původní čl. 43 měl pouze dva odstavce naproti současným šesti a upravoval pouze pravomoc Parlamentu rozhodovat o vyhlášení válečného stavu a zároveň stanovil, že k vyslání ozbrojených sil mimo území České republiky je třeba souhlasu obou komor Parlamentu. Ústava v současném platném znění čl. 43 obsahuje mnohem podrobnější úpravu týkající se záležitostí vyslání či pobytu vojsk nebo účasti České republiky v obranných systémech mezinárodních organizací a zároveň svěřuje rozhodování o některých záležitostech vlády. Ráda bych ještě upozornila na to, že i čl. 43 odst. 1 doznal oproti původnímu znění změny, která stojí za připomenutí. Před přijetím ústavního zákona 300/2000 Sb., toto ustanovení znělo: „*Parlament může rozhodnout o vyhlášení válečného stavu, je-li Česká republika napadena nebo je-li třeba plnit mezinárodní smluvní závazky o společné obraně proti napadení.*“ J. Hřebejk v této souvislosti upozorňuje na to, že toto ustanovení mohlo být vykládáno tak, že bylo fakticky ponecháno na úvaze Parlamentu, zda se vůbec rozhodne o vyhlášení válečného stavu jednat či nikoliv. V současnosti platné znění pak neobsahuje spojení „*Parlament může rozhodnout*“ ale „*Parlament rozhoduje*“, což je podle tohoto autora vhodnější úprava, která neponechává Parlamentu prostor pro zvažování, ale jasně stanoví povinnost Parlamentu o vyhlášení válečného stavu jednat, pokud jsou tedy samozřejmě splněny stanovené důvody, tedy je-li ČR

¹⁷ Viz čl. 39 odst. 3 ústavního zákona ČNR č. 1/1993 Sb., *Ústava České republiky*, ve znění pozdějších předpisů: „**K přijetí usnesení o vyhlášení válečného stavu a k přijetí usnesení o souhlasu s vysláním ozbrojených sil mimo území ČR nebo s pobytem ozbrojených sil jiných států na území ČR, jakož o k přijetí usnesení o účasti ČR v obranných systémech mezinárodní organizace, jíž je ČR členem, je třeba souhlasu nadpoloviční většiny všech poslanců a nadpoloviční většiny všech senátorů.**“

napadena, či pokud je třeba plnit mezinárodní smluvní závazky o společné obraně proti napadení. Zatímco podle současné dikce čl. 43 odst. 1 postačí k tomu, aby Parlament o vyhlášení válečného stavu rozhodoval, je-li splněn alespoň jeden ze stanovených důvodů, upozorňuje J. Hřebejk na to, že dle znění před přijetím ústavního zákona č. 300/2000 Sb., tomu tak nebylo. V původním znění totiž nebyla před slovem „nebo“ čárka, což podle jeho názoru znamenalo, že k tomu, aby Parlament o vyhlášení válečného stavu rozhodoval, nepostačovala pouze existence jedné z podmínek, ale že musely být splněny obě kumulativně. Současné znění pak čárku obsahuje, takže, jak již bylo výše řečeno, k tomu, aby Parlament rozhodoval o vyhlášení válečného stavu, postačí, když bude naplněn alespoň jeden ze stanovených důvodů.¹⁸

1.3.2. Ústavní zákon č. 110/1998 Sb., o bezpečnosti České republiky, ve znění pozdějších předpisů

Vzhledem k tomu, co bylo již výše napsáno, tj. to že se Ústava zabývá pouze problematikou vyhlášení válečného stavu, a to ještě v omezené míře, byl 22. dubna 1998 přijat ústavní zákon č. 110/1998 Sb., o bezpečnosti České republiky (dále jen ÚZB). Důvodová zpráva k tomuto ústavnímu zákonu shrnuje důvody nutnosti přijetí této úpravy takto: „*Ústava České republiky nevytváří potřebný ústavní základ pro zajištění bezpečnosti státu, některá její ustanovení se týkají pouze vojenské obrany, a to ještě v omezené míře. Účelem tohoto ústavního zákona je stanovení povinnosti v zájmu zajištění bezpečnosti státu a doplnit tak ustavní pořádek České republiky. Předpokládá se, že tento ústavní zákon bude působit vedle Ústavy a umožní tak fungování státu za krizových situací, se kterými Ústava nepočítá.*“¹⁹ Z textu důvodové zprávy je tedy patrné, že úmyslem ústavodárce nebyla přímá novelizace Ústavy, nýbrž doplnění ústavního pořádku České republiky. Návrh tohoto ústavního zákona byl vypracován vládou a výrazným impulsem pro jeho projednání a následné schválení byly ničivé záplavy, které zasáhly Českou republiku v roce 1997. Je na místě ale říci, že tento návrh nebyl prvním pokusem o úpravu této problematiky na ústavní úrovni. Již v roce 1994 projednávala Poslanecká sněmovna vládní návrh zásad ústavního zákona. Tento návrh ale byl Poslaneckou sněmovnou odmítnut. Návrh předložený vládou o tři

¹⁸ HŘEBEJK, Jiří. Válečný stav. In PAVLÍČEK, Václav a kol. *Bezpečnost České republiky a potřeba ústavních změn*. Praha: Právnická fakulta Univerzity Karlovy, 2004, s. 60-61.

¹⁹ Důvodová zpráva k ústavnímu zákonu č. 110/1998 Sb., o bezpečnosti České republiky, ve znění pozdějších předpisů.

roky později byl hodnocen kladněji, i přesto však došlo během jeho projednávání k řadě významných úprav.

ÚZB má 13 článků. Novelizován byl dodnes jednou, a to ústavním zákonem č. 300/2000 Sb. Ráda bych se teď alespoň ve zkratce zmínila o některých jeho výrazných přínosech. Za zásadní můžeme jistě považovat zakotvení dvou dalších mimořádných stavů, a to stavu ohrožení státu a nouzového stavu, na ústavní úrovni. Jak již bylo výše napsáno, Ústava se o nich nezmiňuje. Úprava těchto stavů je rovněž podrobnější, než je tomu u válečného stavu. ÚZB stanoví nejen důvody, pro které je možno tyto stavy vyhlásit, ale i za jakých podmínek a kdo tak může učinit. Zatímco vyhlášení stavu ohrožení státu svěřuje tento ústavní zákon stejně jako v případě válečného stavu Parlamentu, tedy Poslanecké sněmovně a Senátu, nouzový stav vyhláší vláda, dokonce tak může učinit i její předseda, je-li nebezpečí z prodlení.

ÚZB již ve svém úvodním ustanovení, tedy v čl. 1 vyjmenovává hodnoty, které jsou hodny ochrany a jasně stanoví, že povinností státu je poskytovat těmto hodnotám ochranu.²⁰ Toto ustanovení můžeme jistě chápat v souvislosti s úpravou obsaženou v samotné Ústavě, která tyto hodnoty rovněž zmiňuje, když v čl. 1 definuje Českou republiku jako jednotný, svrchovaný a demokraticky právní stát, založený na úctě k právům a svobodám a zároveň jako stát dodržující své mezinárodní závazky. Jak již bylo výše napsáno, ÚZB nejen jasně stanoví, že je to stát, kdo je povinen zajistit, aby byly citované hodnoty zachovávány, ale zároveň přímo zakotvuje oprávnění státu v případě, že by hrozilo těmto statkům bezprostřední nebezpečí vyhlásit podle charakteru mimořádné situace některý z mimořádných stavů, a to nouzový stav, stav ohrožení státu, příp. válečný stav.

Bezpečností státu rozumíme, jak již bylo výše vysvětleno, ochranu hodnot uvedených v čl. 1 a v čl. 2 odst. 1 ÚZB. Čl. 2 odst. 1 opakuje statky zmíněné již v čl. 1, konkrétně svrchovanost, územní celistvost, demokratické základy, život, zdraví a majetkové hodnoty a doplňuje je o vnitřní pořádek, bezpečnost, životní prostředí a plnění mezinárodních závazků.

²¹ Protože je zajišťování bezpečnosti státu velmi náročným úkolem, vyžaduje spolupráci celé řady subjektů. Povinnost podílet se na zajišťování bezpečnosti státu zakotvuje ÚZB. Ten

²⁰ Viz čl. 1 ústavního zákona č. 110/1998 Sb., *o bezpečnosti České republiky*, ve znění pozdějších předpisů: „**Zajištění svrchovanosti a územní celistvosti ČR, ochrana jejich demokratických základů a ochrana životů, zdraví a majetkových hodnot je základní povinností státu.**“

²¹ Viz čl. 2 odst. 1 ústavního zákona č. 110/1998 Sb., *o bezpečnosti České republiky*, ve znění pozdějších předpisů: „**Je-li bezprostředně ohrožena svrchovanost, územní celistvost, demokratické základy ČR nebo ve značném rozsahu vnitřní pořádek a bezpečnost, životy a zdraví, majetkové hodnoty nebo životní prostředí anebo je-li třeba plnit mezinárodní závazky o společné obraně, může se vyhlásit podle intenzity územního rozsahu a charakteru situace nouzový stav, stav ohrožení státu nebo válečný stav.**“

vyjmenovává jednak složky, pro které je tento úkol hlavní, příp. převažující činností, zároveň ale stanoví povinnost podílet na této činnosti i státním orgánům, orgánům územních samosprávných celků a dokonce i fyzickým a právnickým osobám. Těm může být za mimořádných situací nejen uloženo něco konat, ale i něčeho se zdržet nebo něco strpět. Takové povinnosti mohou být uloženy osobám, které se zdržují na území ČR, nikoliv tedy jen občanům ČR nebo právnickým osobám, které mají na území ČR své sídlo. Samozřejmě, že se můžeme setkat i s opatřeními, která budou spjata pouze s některými osobami nebo skupinami osob, např. branná povinnost. Ustanovení tuto problematiku upravující je velmi důležité. Jak již bylo výše zdůrazněno, podmínky, za kterých mohou být ukládány nové povinnosti a omezována základní práva a svobody najdeme v Listině. Stěžejní je při tom čl. 4. Povinnosti mohou být podle tohoto ustanovení v České republice ukládány pouze na základě a v mezích zákona. Vždy při takovém uložení povinnosti musí být zachovány základní práva a svobody. Rovněž pro omezování základních práv a svobod vyžaduje Ústava zákonnou úpravu, nepostačí tedy, aby byly základní práva a svobody omezeny předpisem nižší právní síly. V případě takového omezení je navíc třeba, aby byly vždy zachovány podmínky stanovené v jednotlivých ustanoveních Listiny. Listina tak nejen, že vymezuje základní práva a svobody, ale zároveň v souvislosti s jednotlivými právy a svobodami upravuje podmínky, za kterých mohou být tyto práva a svobody omezeny.²² Současně Listina obsahuje ustanovení zakazující zneužití případného omezení práv a svobod k jiným účelům, než pro která byla taková omezení stanovena. Zároveň je Listinou výslovně vyjádřeno, že při užití ustanovení umožňujících omezení základních práv a svobod musí být vždy šetřeno jejich smyslu a podstaty. Smysl tohoto ustanovení můžeme spatřovat v tom, že omezení základních práv a svobod by mělo být nejzazším možným řešením, nikoliv svévolí. I v případě, že by k takovému omezení nastaly důvody, mělo by v souladu s principem proporcionality dosáhnout pouze takové intenzity, která je nutná k dosažení sledovaného účelu.²³ Úprava obsažená v Listině tak spolu se zmíněným ustanovením ÚZB tvoří ústavní oporu pro to, aby mohly být při zajišťování bezpečnosti státu jednotlivým orgánům, fyzickým a právnickým osobám ukládány povinnosti nebo omezována jejich práva a svobody. Konkrétní práva, která mohou být v takovém případě omezena, stejně jako povinnosti, které mohou být uloženy a způsoby, kterými se tak činí, najdeme upraveny v jednotlivých prováděcích předpisech např. v zákoně č. 240/2000 Sb., o

²² Viz. např. čl. 12, 14, 16, 17, 19 nebo 20.

²³ SUCHÁNEK, Radovan. Omezení základních práv v mimořádných situacích. In Pavlíček, Václav a kol. *Právo a bezpečnost státu*. Praha: Právnická fakulta Univerzity Karlovy, 2002, s. 68-69.

krizovém řízení a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů, nebo v v zákoně č. 222/1999 Sb., o zajišťování obrany České republiky, ve znění pozdějších předpisů.

V ÚZB najdeme rovněž úpravu některých institutů, které mají souvislost s mimořádnými stavy. Velmi důležitá jsou dle mého názoru ustanovení týkající se možného zkráceného jednání o návrzích zákonů. ÚZB totiž obsahuje úpravu, která umožňuje projednání návrhu zákona v tzv. zkráceném jednání a dokonce stanoví i závazné časové termíny pro jednání Poslanecké sněmovny a Senátu. Poslanecká sněmovna je povinna usnést se o návrhu zákona do 72 hodin od jeho podání a Senát do 24 hodin od jeho postoupení Poslaneckou sněmovnou. Toto zkrácené jednání může být užito pouze pro návrhy zákonů předložených vládou, uskutečnit se může za předpokladu vyhlášení válečného stavu nebo stavu ohrožení státu a použít ho nelze ve spojitosti s návrhy ústavních zákonů. Tato úprava ale samozřejmě nevylučuje nezkrácené projednávání zákonů, tedy klasický zákonodárný proces. Rovněž je možno i během trvání těchto stavů užít § 99 zákona č. 90/1995 Sb., o jednacím řádu Poslanecké sněmovny, ve znění pozdějších předpisů (dále jen Jednací řád PS) a § 118 zákona č. 107/1999 Sb., o jednacím řádu Senátu, ve znění pozdějších předpisů (dále jen Jednací řád Senátu), které upravují projednání návrhů zákona ve zkráceném jednání za současného vyhlášení stavu legislativní nouze. Podmínkou užití těchto ustanovení je splnění důvodů stanovených Jednacím řádem PS, konkrétně § 99 odst. 1.²⁴ Pokud jsou tyto důvody naplněny, vyhlásí na návrh vlády stav legislativní nouze předseda Poslanecké sněmovny, který rovněž může následně opět na žádost vlády rozhodnout o tom, aby byl návrh zákona projednán ve zkráceném jednání. § 99 se pak dále podrobně zabývá vlastním projednáváním návrhu. O tomto návrhu zákona se koná zkrácené jednání i na půdě Senátu, opět požádala-li o to vláda. Jednací řád Senátu upravuje tuto problematiku v § 118.

Nevýhodou ustanovení upravující možné zkrácené jednání o návrhu zákona obsažené v ÚZB je jistě omezení jeho využití pouze na válečný stav nebo na stav ohrožení státu. Zákonodárný proces za válečného stavu nebo stavu ohrožení státu je pak podrobně upraven § 100a Jednacího řádu PS a § 119 Jednacího řádu Senátu. § 100a Jednacího řádu PS znovu opakuje podmínky, které musí být splněny, aby mohl být tento proces uskutečněn, tedy je třeba žádosti vlády, musí jít o vládní návrh a usnést se o návrhu je Poslanecká sněmovna

²⁴ Viz § 99 odst. 1 zákona č. 90/1995 Sb., o Jednacím řádu Poslanecké sněmovny, ve znění pozdějších předpisů: „ Za mimořádných okolností, kdy jsou zásadním způsobem ohrožena základní práva a svobody občanů nebo bezpečnost státu nebo kdy státu hrozí značné hospodářské škody, vyhlásí předseda Sněmovny na návrh vlády stav legislativní nouze na určitou dobu. Sněmovna může stav legislativní nouze zrušit nebo omezit dobu, na niž byl vyhlášen.“

povinna do 72 hodin, tedy v termínu stanoveném rovněž ÚZB. § 100a Jednacího řádu PS pak popisuje průběh vlastního projednávání návrhu zákona na půdě Poslanecké sněmovny a § 119 Jednacího řádu Senátu totéž činí v souvislosti se Senátem. Ještě zbývá dodat, že i Jednací řád Senátu stanoví lhůtu 24 hodin od postoupení Poslaneckou sněmovnou, do které se musí Senát o návrhu usnést. V případě, že tak neučiní, platí dle ÚZB, že byl návrh přijat.

ÚZB se ale vůbec nezabývá možností, že by Senát mohl vrátit návrh zákona s pozměňovacími návrhy zpět Poslanecké sněmovně nebo že by návrh zákona odmítl. Nabízí se tedy otázka, jak by poté postupovala Poslanecké sněmovna. Např. dle názoru R. Suchánka²⁵ by se v takovém případě použila ustanovení Ústavy upravující hlasování Poslanecké sněmovny v případě vrácení návrhu zákona Senátem s pozměňovacími návrhy nebo v případě odmítnutí takového návrhu. Stejný názor zaujímají i jiní autoři.²⁶ Podle některých autorů by pak Poslanecká sněmovna projednávala takový návrh na své nejbližší schůzi, ustanovení § 97 Jednacího řádu PS obsahující minimální lhůtu 10 dnů pro to, aby mohl předseda Poslanecké sněmovny takový návrh opět předložit k hlasování, by se tedy neutilo.²⁷ Naproti tomu se ale můžeme setkat i s názorem, že i v případě kdy by Poslanecká sněmovna opět rozhodovala o vráceném nebo odmítnutém návrhu, musela by dodržet lhůtu stanovenou ÚZB, tedy musela by o něm rozhodnout do 72 hodin.²⁸

Osobně se domnívám, že teze o použití ustanovení Ústavy upravující „ přehlasování „ Senátu Poslaneckou sněmovnou je správná. Myslím si, že vzhledem k tomu, že se ÚZB touto problematikou nezabývá, je třeba se obrátit na právní předpis, který obsahuje úpravu otázky podobné. Pokud jde o to, v jaké lhůtě by měla Poslanecká sněmovna o návrhu rozhodnout, nejsem si zcela jistá, ke kterému názoru se přiklonit. Čl. 47 Ústavy, který jak již bylo výše napsáno, bychom na problematiku „ přehlasování“ s největší pravděpodobností mohli užít, úzce souvisí s § 97 Jednacího řádu PS, který, jak bylo rovněž již zmíněno, stanoví, že předložit takový návrh k hlasování není možné dříve než za 10 dnů od doručení usnesení Senátu. Můj názor je takový a souhlasím tak s výše citovanými názory, že by tato lhůta neměla být použita, a to s ohledem na situaci, ve které bychom se v danou chvíli nacházeli.

²⁵ SUCHÁNEK, Radovan. Nouzové zákonodárství. In PAVLÍČEK, Václav a kol.. *Bezpečnost České republiky a potřeba ústavních změn*. Praha: Právnická fakulta Univerzity Karlovy, 2004, s. 46-47.

²⁶ Např. KLÍMA, Karel a kol. *Komentář k Ústavě a Listině*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2005, s. 585. nebo PAVLÍČEK, Václav a kol. *Ústava a ústavní řád České republiky: komentář*. 2.díl. 2. vyd. Praha: Linde, 1999, s. 395.

²⁷ KLÍMA, Karel a kol. *Komentář k Ústavě a Listině*. 2. díl. 2.vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, 2009, s. 879-880.

²⁸ PAVLÍČEK, Václav a kol. *Ústava a ústavní řád České republiky: komentář*. 2.díl. 2. vyd. Praha: Linde, 2002, s. 394-395.

Myslím si totiž, že záměrem tvůrců ÚZB bylo ustanovením o zkráceném jednání umožnit rychlou reakci na nastalou situaci, což by ovšem v případě, že bychom dodrželi výše uvedenou lhůtu, nebylo úplně možné a toto ustanovení by pak ztratilo své opodstatnění. Přiklonila bych se tedy nejspíš k názoru, že by Poslanecká sněmovna o návrhu jednala na své nejbližší schůzi. Vzhledem k absolutní absenci úpravy problematiky „ přehlasování“ v ÚZB se domnívám, že by se lhůta 72 hodin v něm stanovená nemusela dodržet. Myslím ale, že nezbyvá než doufat, že bude tato problematika konečně řádně upravena nebo že v případě, že by nastala situace, při které by bylo zkrácení jednání o návrhu zákona dle ÚZB opravdu užito, k tomu, že by Senát návrh vrátil, či odmítl, by vůbec nedošlo. Zbývá ještě dodat, že je jistě velkým kladem existence ustanovení obsaženého v ÚZB, které neumožňuje prezidentovi republiky vrátit zákon přijatý ve zkráceném jednání, není mu tedy dovoleno užít práva veta. I z této úpravy je patrné, že cílem tvůrců ÚZB bylo umožnit zrychlení legislativního procesu za trvání mimořádného stavu.

Dalším výrazným přínosem ÚZB je zakotvení branné povinnosti na ústavní úrovni. Brannou povinnost najdeme definovanu v zákoně č. 585/2004 Sb., o branné povinnosti a jejím zajišťování, ve znění pozdějších předpisů, jako „ *povinnost státního občana České republiky plnit úkoly ozbrojených sil ČR; zahrnuje povinnost občana podrobit se odvodnímu řízení, vykonávat vojenskou činnou službu a plnit další povinnosti stanovené tímto zákonem.*“²⁹ Branná povinnost občanovi České republiky vzniká dnem, který následuje po dni, v něm dosáhne věku 18 let a zaniká dnem, ve kterém dosáhne 60 let. Můžeme ji označit jako pasivní, neboť vyžadovat její aktivní realizaci je možno v České republice pouze za válečného stavu a stavu ohrožení státu.³⁰ Nucená aktivní branná povinnost občanů v době míru totiž zanikla přijetím nového branného zákona z roku 2004. Podle důvodové zprávy k tomuto zákonu „ *předpokládá nová koncepce výstavby ozbrojených sil ČR v době míru jejich úplnou profesionalizaci a jejich doplňování na základě dobrovolného smluvního vztahu občana a státu. Ústavní branná povinnost by zůstala zachována pro nutné doplňování ozbrojených sil v situacích, které budou vyžadovat plnění úkolů, pro které nebude jejich personální složení dostačující.*“³¹

²⁹ Viz. §1 odst. 1 zákona č. 585/2004 Sb., o branné povinnosti a jejím zajišťování, ve znění pozdějších předpisů.

³⁰ VANÍČEK, Jiří a kol. *Právní úprava krizového řízení v ČR: vybrané problémy právní teorie i praxe*. Praha: Eurolex Bohemia, 2006, s. 102-104.

³¹ Důvodová zpráva k zákonu č. 585/2004 Sb., o branné povinnosti a jejím zajišťování, ve znění pozdějších předpisů.

ÚZB dále zakotvuje Bezpečnostní radu státu, o níž bude podrobněji pojednáno v některé z dalších kapitol. Další problematikou, kterou se zabývá, je způsob vyhlášení rozhodnutí o jednotlivých mimořádných stavech. Stanoví, že se tato rozhodnutí vyhláší stejně jako zákon a účinnosti nabývají okamžikem tímto rozhodnutím stanoveným. Ústava o vyhlášení zákonů pojednává v čl. 52. Pro platnost zákona vyžaduje jeho vyhlášení, způsob vyhlášení svěřuje zvláštnímu zákonu, konkrétně zákonu č. 309/1999 Sb., **o Sbírce zákonů a o Sbírce mezinárodních smluv**, ve znění pozdějších předpisů. Podle tohoto právního předpisu nabývají zákony platnosti dnem vyhlášení ve Sbírce zákonů. Dnem vyhlášení je den rozeslání příslušné částky Sbírky zákonů, uvedený v jejím záhlaví.³² Vzhledem k tomu, že vyhlášení mimořádného stavu má zpravidla velký význam pro širokou veřejnost, a to hlavně proto, že s ním mohou souviset zásahy do celé řady sfér jednotlivých osob, ať už půjde o omezení některých práv či o uložení stanovené povinnosti, požaduje ÚZB rovněž zveřejnění rozhodnutí v hromadných sdělovacích prostředcích. S tímto požadavkem úzce souvisí ustanovení obsažená v některých běžných zákonech. Takovou úpravu nalezneme např. v zákoně č. 240/2000 Sb., o krizovém řízení a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů, který stanoví povinnost provozovatelů hromadných informačních prostředků včetně televizního a rozhlasového vysílání, uveřejnit informace o vyhlášení krizových stavů a krizových opatření³³ nebo v zákoně č. 46/2000 Sb., o právech a povinnostech při vydávání periodického tisku a o změně některých dalších zákonů, ve znění pozdějších předpisů, jenž upravuje povinnost vydavatele uveřejnit v periodickém tisku oznámení v naléhavém veřejném zájmu³⁴

V neposlední řadě bych ještě ráda upozornila na ustanovení, které umožňuje mimořádně prodloužit volební období, a to formou zákona. Tvůrci ÚZB správně předpokládaly, že se v případě mimořádných stavů mohou poměrně snadno objevit okolnosti, které znemožní, aby byly konány volby ve stanovených termínech. Použití této úpravy se

³² Viz §3 odst. 1, 2 zákona č. 309/1999 Sb., *o Sbírce zákonů a o Sbírce mezinárodních smluv*, ve znění pozdějších předpisů: „Právní předpisy nabývají platnosti dnem jejich vyhlášení ve Sbírce zákonů. Dnem vyhlášení právního předpisu je den rozeslání příslušné částky Sbírky zákonů, uvedený v jejím záhlaví.“

³³ Viz. §30 zákona č. 240/2000 Sb., *o krizovém řízení a o změně některých zákonů*, ve znění pozdějších předpisů: „Každý, kdo provozuje hromadné sdělovací prostředky včetně televizního a rozhlasového vysílání, je povinen bez náhrady nákladů na základě žádosti orgánů krizového řízení neprodleně a bez úpravy obsahu a smyslu uveřejnit informace o vyhlášení krizových stavů a nařízených krizových opatřeních při krizových stavech.“

³⁴ Viz §6 zákona č.46/2000 Sb., *o právech a povinnostech při vydávání periodického tisku a o změně některých dalších zákonů*, ve znění pozdějších předpisů: „V naléhavém veřejném zájmu je vydavatel povinen uveřejnit v periodickém tisku důležité a neodkladné oznámení státního orgánu a orgánu územní samosprávy, zejména je povinen uveřejnit rozhodnutí o nouzovém stavu, stavu ohrožení státu nebo válečném stavu. Toto oznámení musí být uveřejněno v nejbližším vydání periodického tisku následujícím po doručení jeho textu vydavateli způsobem graficky jej zvýrazňujícím a odlišujícím od ostatního obsahu periodického tisku.“

vztahuje na dobu válečného stavu, stavu ohrožení státu i nouzového stavu a můžeme ji chápat jako výjimku z ustanovení Listiny upravující povinnost konání voleb ve lhůtách, které nepřesahují pravidelná volební období stanovená zákonem.³⁵ Vzhledem k tomu, že ÚZB operuje s pojmem „*volební období*“, můžeme se setkat s názorem, že by se tohoto ustanovení nejspíš nemohlo užít v souvislosti s volbami do zastupitelstev územních samosprávných celků. Tento názor se opírá o to, že zatímco s Poslaneckou sněmovnou, Senátem a prezidentem spojuje Ústava „*volební období*“, se zastupitelstvy územních samosprávných celků je spojeno „*funkční období*“.³⁶ Na tuto problematiku samozřejmě existují i názory opačné, podle kterých je možné toto prodloužení užít i na volby do zastupitelstev.³⁷ Já osobně bych se přiklonila spíše k tomuto názoru, protože se domnívám, že úmyslem tvůrců ÚZB jistě bylo určité usnadnění řešení komplikací spojených se skončením volebního období a nemožností konání řádných voleb. Problémy, které by se v takovém případě mohly objevit, by mohly výrazně zkomplikovat už tak složitou situaci. Během trvání mimořádného stavu je jistě potřeba, aby všechny pověřené orgány plnily řádně uložené povinnosti, nikoliv aby se musely ještě navíc zabývat některými jinými záležitostmi. Proto si myslím, že ani územním samosprávným celkům by neměla být tato možnost upřena.

1.3.3. Související právní předpisy

Jak již bylo v této práci zmíněno, Ústava ČR neobsahovala ani neobsahuje komplexní úpravu mimořádných stavů. Na tuto skutečnost zareagoval zákonodárce přijetím ÚZB. Pro oblast zajišťování bezpečnosti státu měl velký význam i ústavní zákon č. 300/2000 Sb., o kterém bylo rovněž již napsáno, a který přinesl změny jak v samotné Ústavě, tak v ÚZB.³⁸ Na tyto normy navázalo přijetí celé řady souvisejících předpisů, převážně v letech 1999 a 2000. V souvislosti s ohrožením vojenského charakteru mluvíme o tzv. „*branné legislativě*.“ V roce 1999 byly v této oblasti přijaty zákony, které můžeme považovat za důležité prameny. Zejména mezi ně můžeme zařadit zákon č. 218/ 1999 Sb., **o rozsahu branné povinnosti a o vojenských správních úřadech**, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 219/1999 Sb., **o ozbrojených silách České republiky**, ve znění pozdějších předpisů (dále jen zákon o

³⁶ KLÍMA, Karel a kol. *Komentář k Ústavě a Listině*. 2. díl. 2.vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, 2009, s. 883-884.

³⁷ PAVLÍČEK, Václav a kol. *Ústava a ústavní řád České republiky: komentář*. 2.díl. 2. vyd. Praha: Linde, 2002, s. 396-397.

³⁸ Podrobněji k této problematice podkapitola 1.3.1 *Ústavní zákon ČNR č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky, ve znění pozdějších předpisů*.

ozbrojených silách) a zákon č. 222/1999 Sb., **o zajišťování obrany České republiky**, ve znění pozdějších předpisů (dále jen zákon o zajišťování obrany). V souvislosti s reformou ozbrojených sil České republiky je od roku 2004 významným pramenem rovněž zákon č. 585/2004 Sb., **o branné povinnosti a jejím zajišťování, ve znění pozdějších předpisů** (dále jen branný zákon).

Za nejdůležitější právní předpis upravující řešení ohrožení nevojenského charakteru je třeba považovat zákon č. 240/2000 Sb., **o krizovém řízení a o změně některých zákonů**, ve znění pozdějších předpisů (dále jen krizový zákon). V souvislosti s řešením ohrožení nevojenského charakteru můžeme dále za prameny považovat i jiné právní předpisy, které je možno užít podpůrně při aplikaci krizového zákona např. zákon č. 166/1999 Sb., o veterinární péči a o změně souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpisů, nebo zákon č. 254/2001 Sb., o vodách a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů.³⁹ Dalšími významnými právními předpisy přijatými v roce 2000, které je možno považovat za důležité prameny, a to tentokrát jak pro řešení situací vojenského i nevojenského charakteru, jsou zákon č. 218/2000 Sb., **o rozpočtových pravidlech a o změně některých souvisejících zákonů**, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 239/2000 Sb., **o integrovaném záchranném systému a o změně některých zákonů**, ve znění pozdějších předpisů (dále jen zákon o integrovaném záchranném systému) a zákon č. 241/2000 Sb., **o hospodářských opatřeních pro krizové stavy a o změně některých souvisejících zákonů**, ve znění pozdějších právních předpisů (dále jen zákon o hospodářských opatřeních pro krizové stavy).⁴⁰

Ráda bych se teď zmínila o přínosu jednotlivých výše vyjmenovaných právních předpisů. Dovolím si začít s krizovým zákonem, který si jistě zaslouží zvýšenou pozornost. Podle důvodové zprávy k tomuto zákonu se „*tímto právním předpisem předpokládá vytvoření úpravy zvláštní povahy zaměřené na problematiku závažných mimořádných událostí, která by se měla stát základním krizovým předpisem, z něhož by měly vycházet, respektive na něj navazovat, další normy zpracované ministerstvy a jinými ústředními správními úřady.*“⁴¹ Výslovně je v ní také stanovena návaznost tohoto právního předpisu na čl. 3 ÚZB, který zakotvuje povinnost státních orgánů, orgánů územních samosprávných celků, právnických a

³⁹ Dále např. zákon č. 258/2000 Sb., *ochraně veřejného zdraví a o změně některých souvisejících zákonů*, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 458/2000 Sb., *o podmínkách podnikání a o výkonu státní správy v energetických odvětvích a o změně některých zákonů*, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 326/2004 Sb., *o rostlinolékařské péči a o změně některých souvisejících zákonů*, ve znění pozdějších předpisů.

⁴⁰ VANÍČEK, Jiří a kol. *Právní úprava krizového řízení v ČR: vybrané problémy právní teorie i praxe*. Praha: Eurolex Bohemia, 2006, s. 27-30.

⁴¹ Důvodová zpráva k zákonu č. 240/2000 Sb., *o krizovém řízení a o změně některých zákonů*, ve znění pozdějších předpisů.

fyzických osob podílet se na zajišťování bezpečnosti státu. Krizový zákon upravuje pravomoc a působnost těchto orgánů při přípravě na krizové situace nesouvisející se zajišťováním obrany České republiky před vnějším napadením a při jejich řešení. Zároveň v souvislosti s fyzickými a právníckými osobami obsahuje konkretizaci práv, která mohou být za stanovených podmínek omezena a povinností, které mohou být uloženy.

Dalším významným přínosem tohoto zákona je vymezení některých důležitých pojmů. Krizový zákon operuje s pojmem „*krizová situace*“, který vymezuje v § 2 jako „*mimořádnou událost, při níž je vyhlášen stav nebezpečí nebo nouzový stav nebo stav ohrožení státu.*“ Mezi krizové situace tedy nezahrnuje válečný stav, neboť ten je dle teorie spojen s ohrožením výlučně vojenského charakteru a krizový zákon, jak již bylo výše zmíněno, upravuje pouze krizové situace, které nesouvisejí se zajišťováním obrany státu před vnějším napadením. Naproti tomu zákon o integrovaném záchranném systému ve svém § 1 válečný stav mezi krizové stavy počítá a to vzhledem k tomu, že na rozdíl od krizového zákona, je možno tento právní předpis užít jak na řešení vojenských, tak i na řešení nevojenských situací.⁴²

Krizový zákon zavádí nový krizový stav, a to **stav nebezpečí**. Některými autory je tento stav označován jen jako jakási „*přechodová kategorie*“ mezi normálním a mimořádným stavem,⁴³ jiní se domnívají, že jde o zvláštní druh krizového stavu, a to především proto, že i s tímto stavem je spojeno možné omezení práv a stanovení povinností, jsou stanovena přesná pravidla pro jeho vyhlášení, doba, na kterou může být vyhlášen nebo důvody, pro které se tak může stát a které jsou prakticky totožné s těmi, pro které je možno vyhlásit nouzový stav, rozdíl je pouze v intenzitě ohrožení, stav nebezpečí může být totiž na rozdíl od nouzového stavu vyhlášen, i když intenzita ohrožení nedosahuje značného rozsahu.⁴⁴

Vzhledem k tomu, že stav nebezpečí je možno vyhlásit pro území kraje, a to jak na celé, tak jen na jeho část, svěřil krizový zákon toto oprávnění do rukou hejtmana kraje, respektive primátora hlavního města Prahy. Stav nebezpečí může být vyhlášen pouze, vyskytnou-li se důvody stanovené § 3 krizového zákona: „*Stav nebezpečí se jako bezodkladné opatření může vyhlásit, jsou-li v případě živelné pohromy, ekologické nebo průmyslové havárie, nehody nebo jiného nebezpečí ohroženy životy, zdraví, majetek, životní prostředí, **pokud nedosahuje***

⁴² FILIP, Jan. *Ústavní právo České republiky*. 1.díl. 4.vyd. Brno: Masarykova univerzita; Doplněk, 2003, 509-510.

⁴³ FILIP, Jan. *Ústavní právo České republiky*. 1.díl. 4.vyd. Brno: Masarykova univerzita; Doplněk, 2003, 509-513 - 514.

⁴⁴ SUCHÁNEK, Radovan; JIRÁSKOVÁ, Věra at alii. *Ústava České republiky v praxi: 15 let platnosti ústavního zákona*. Praha: Leges, 2009, s 354-355.

intenzita ohrožení značného rozsahu a není možné odvrátit ohrožení běžnou činností.⁴⁵

Podmínky jeho vyhlášení jsou tedy prakticky totožné s těmi, které vyjmenovává ÚZB v souvislosti s nouzovým stavem. Rozdíl je třeba spatřovat v tom, že pro to, aby byl vyhlášen nouzový stav, je zapotřebí značné ohrožení chráněných hodnot, zatímco v případě stavu nebezpečí postačí menší intenzita ohrožení. Stejně jako v případě nouzového stavu, je i v souvislosti s vyhlášením stavu nebezpečí stanovena povinnost vyhlásit ho pouze na nezbytně nutnou dobu, pro určité území a s uvedením důvodu. Dalším shodným rysem je zákaz vyhlášení těchto stavů z důvodů stávkové vedené na ochranu práv a oprávněných hospodářských a sociálních zájmů. Rovněž je v souvislosti s oběma těmito stavy spojena povinnost informovat o jejich vyhlášení stanovené orgány. V případě nouzového stavu je takovým orgánem Poslanecká sněmovna, v případě stavu nebezpečí vláda, Ministerstvo vnitra a sousední kraje, pokud mohou být krizovou situací dotčeny. Oba tyto stavy mohou být vyhlášeny na dobu 30 dní a prodloužit je, je možno pouze po předchozím souhlasu Poslanecké sněmovny, respektive v případě stavu nebezpečí jen se souhlasem vlády.

Krizový zákon rovněž stanoví způsob, jakým má být stav nebezpečí vyhlášen. Tato problematika je upravena § 6: „*Rozhodnutí o stavu nebezpečí se vyhláší jako nařízení kraje. Rozhodnutí nabývá účinnosti okamžikem, který se v něm stanoví. Rozhodnutí se vyvěšuje na úřední desce krajského úřadu a na úředních deskách obecních úřadů na území, kde je stav nebezpečí vyhlášen. Krajský úřad zveřejní rozhodnutí též dalšími způsoby v místě obvyklými, zejména prostřednictvím hromadných informačních prostředků a místního rozhlasu.*“⁴⁶ Krizový zákon neupravuje pouze vyhlášení, ale rovněž ukončení stavu nebezpečí. Stav nebezpečí končí, uplyne-li doba, na kterou byl vyhlášen. Může být ale zrušen i před uplynutím této doby, a to buď hejtmanem, resp. primátorem Prahy, nebo vládou. Vláda navíc disponuje oprávněním zrušit ho i v případě, že vůbec nejsou splněny podmínky pro jeho vyhlášení. V případě, že by o zrušení rozhodla právě vláda, stanoví krizový zákon povinnost, aby se vedle vyvěšení na úředních deskách krajských úřadů a obecních úřadů, jejichž území se stav nebezpečí týká, rozhodnutí zveřejnilo též v hromadných informačních prostředcích a vyhlásilo ve Sbírce zákonů.

I s vyhlášením stavu nebezpečí souvisí zavedení tzv. **krizových opatření**. Krizová opatření můžeme definovat jako „*opatření určená pro zvládnutí a překonání krizové situace, jejichž prostřednictvím mají být odvráceny, popř. zmírněny nebo odstraněny následky krizové*

⁴⁵ Zákon č. 240/2000 Sb., o krizovém řízení a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů.

⁴⁶ Zákon č. 240/2000 Sb., o krizovém řízení a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů.

situace. Krizová opatření jsou oprávněnými orgány vyhlášena a používána pouze současně s vyhlášením nebo po vyhlášení krizového stavu a představují zásah orgánů veřejné moci do práv a svobod jednotlivců⁴⁷ Krizový zákon stanoví konkrétní opatření, která mohou být v souvislosti se stavem nebezpečí užitá, rozhodnutí o jejich realizaci svěřuje hejtmanovi, resp. primátoru Prahy a zároveň ukládá povinnost, aby byla tato opatření a jejich rozsah již zahrnut v rozhodnutí o vyhlášení stavu nebezpečí.⁴⁸

Významným přínosem krizového zákona je určitá konkretizace stavu ohrožení státu a nouzového stavu. ÚZB tyto stavy zakotvuje a upravuje jejich vyhlášení, trvání, příp. ukončení. Již v předcházejících kapitolách bylo zmíněno, že řešení mimořádných situací je zpravidla spojeno se zásahem orgánů veřejné moci do různých sfér života jednotlivce. Tato intervence zpravidla znamená jisté omezení práv nebo stanovení povinností a orgány veřejné moci jsou k ní oprávněny na základě jím uložené povinnosti poskytovat ochranu nedůležitějším statkům. Tomuto oprávnění odpovídá povinnost fyzických a právnických osob podílet se na zajištění bezpečnosti státu zakotvená v ÚZB.⁴⁹ Krizový zákon právě takovéto zásahy v době trvání nouzového stavu a stavu ohrožení státu upravuje. V této souvislosti je opět třeba poznamenat, že pro takové zásahy platí velmi přísná pravidla. Vždy je třeba, aby byly zachovány podmínky stanovené Listinou. Omezení nesmí podléhat ani práva, o kterých tak stanoví mezinárodní smlouvy, které jsou dle čl. 10 Ústavy součástí právního řádu České republiky. Někdy se mluví o tzv. „tvrdém jádru lidských práv.“⁵⁰

Taxativní výčet opatření, která mohou být vyhlášena vládou v době trvání nouzového stavu, příp. stavu ohrožení státu, stejně jako práva, která mohou být za jejich trvání omezena, najdeme v § 5 – 8 krizového zákona. Mezi opatřeními, která tu jsou zmíněna, najdeme např. oprávnění nařídit evakuaci osob nebo majetku z vymezených území, zakázat vstup, pobyt nebo pohyb osob na vybraném území nebo ukládat pracovní povinnost či výpomoc nebo povinnost poskytnout věcné prostředky k řešení krizové situace. Tato a další opatření mohou být užitá jak za trvání nouzového stavu, tak za stavu ohrožení státu. Krizový zákon ale upravuje i některá specifická opatření, které mohou být ukládána pouze za trvání stavu ohrožení státu. Mezi nimi vyjmenovává např. právo omezit držení a nošení střelných zbraní a

⁴⁷ VANÍČEK, Jiří a kol. *Právní úprava krizového řízení v ČR: vybrané problémy právní teorie i praxe*. Praha: Eurolex Bohemia, 2006, s. 47-50.

⁴⁸ Podrobněji např. §3, 5, 6 zákona č. 240/2000 Sb., o krizovém řízení a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů.

⁴⁹ VANÍČEK, Jiří a kol. *Právní úprava krizového řízení v ČR: vybrané problémy právní teorie i praxe*. Praha: Eurolex Bohemia, 2006, s. 299.

⁵⁰ Podrobněji podkapitola 1.2 *Mimořádné stavy v České republice – obecně* a podkapitola 1.3.1. *Ústavní zákon č. 110/1998 Sb., o bezpečnosti České republiky, ve znění pozdějších předpisů*.

střeliva nebo právo omezit osobám, jež nejsou občany České republiky, vstup na její území. Pro rozhodnutí o všech krizových opatření uvedených v krizovém zákoně je stanovena povinnost zveřejnění v hromadných informačních prostředcích a vyhlášení stejným způsobem jako se vyhláší zákon. Pokud jde o práva a svobody, které umožňuje krizový zákon omezit, ty najdeme vymezeny v § 5. Patří mezi ně např. právo na nedotknutelnost osoby nebo obydlí v případě potřeby evakuace z místa, kde hrozí bezprostřední nebezpečí života či zdraví osoby, nebo svoboda pohybu nebo pobytu v prostoru území, které je ohroženo nebo postiženo krizovou situací. V souladu s principem dočasnosti a proporcionality lze takový zásah učinit pouze na nezbytně nutnou dobu a v nezbytně nutném rozsahu.⁵¹

Dalším zákonem, který zasluhuje pozornost je branný zákon. ÚZB upravuje povinnost fyzických osob podílet se na zajišťování bezpečnosti státu. S touto povinností úzce souvisí branná povinnost zakotvená v témž právním předpise. Konkretizace branné povinnosti je pak upravena v branném zákoně. Jak již bylo v jedné z předcházejících kapitol napsáno, můžeme brannou povinnost rozčlenit na pasivní a aktivní. Pasivní branná povinnost je vykonávána státními občany České republiky stanoveného věku bez ohledu na jejich pohlaví, tedy ženami i muži. Podle branného zákona vzniká dnem následujícím po dni, v němž státní občan dosáhne věku 18 let, a zaniká dnem dosažení 60 let. Aktivní realizace této povinnosti může být v České republice vyžadována pouze v případě stavu ohrožení státu nebo válečného stavu. Aktivní branná povinnost státních občanů v době míru totiž byla zrušena v roce 2004 přijetím nového branného zákona. O tom, zda je občan schopen vykonávat vojenskou činnou službu rozhoduje odvodní komise v odvodním řízení. Toto řízení je upraveno v § 18 – 21 branného zákona. Podle § 18 počty občanů, které jsou povinny podrobit se odvodnímu řízení, stanoví vláda, a to buď dle jejich odborné kvalifikace, nebo ročníku jejich narození.

V době válečného stavu nebo stavu ohrožení státu umožňuje branný zákon převzít brannou povinnost i jiným osobám, a to státním občanům, kterým z nějakého důvodu branná povinnost nevznikla nebo občanům jiného státu sdruženého v obranných systémech mezinárodních organizací, jímž je Česká republika členem. Aktivní brannou povinnost vykonávají rovněž státní občané nebo vojáci v povinné záloze, kteří tuto povinnost dobrovolně převzaly mimo stav ohrožení státu nebo válečný stav.⁵²

⁵¹ VANÍČEK, Jiří a kol. *Právní úprava krizového řízení v ČR: vybrané problémy právní teorie i praxe*. Praha: Eurolex Bohemia, 2006, s. 303-304.

⁵² VANÍČEK, Jiří a kol. *Právní úprava krizového řízení v ČR: vybrané problémy právní teorie i praxe*. Praha: Eurolex Bohemia, 2006, s. 102-104.

Pro doplňování ozbrojených sil se v České republice vytváří aktivní a povinná záloha. Z koho je složena, upravuje § 27 a 28 branného zákona.⁵³ Branný zákon rozlišuje vojenskou činnou službu v době míru a vojenskou činnou službu v době válečného stavu a stavu ohrožení státu, kterou označuje jako „ *mimořádnou službu*.“ Vojenskou činnou službou v době míru je dle § 1 odst. 2 služba vojáka z povolání ve služebním poměru nebo vojenské nebo výjimečné vojenské cvičení, které upravují § 12 – 14 branného zákona.⁵⁴ Branný zákon rovněž upravuje mobilizaci, kterou rozlišuje na částečnou a všeobecnou. Mobilizaci ozbrojených sil rozumíme „ *hromadné povolávání vojáků v záloze do mimořádné služby*.“⁵⁵ Dle § 23 branného zákona se částečná mobilizace nařizuje za stavu ohrožení státu a vztahuje se na část vojáků v záloze nebo na část území, zatímco všeobecná mobilizace se v době trvání válečného stavu vztahuje na všechny vojáky v záloze. Vzhledem k tomu, že dle Ústavy je vrchním velitelem ozbrojených sil prezident republiky, je to právě on, komu svěřuje branný zákon nařízení, příp. zrušení mobilizace ozbrojených sil, a to mobilizační výzvou na návrh vlády.⁵⁶ Pro tuto mobilizační výzvu stanoví branný zákon povinnost vyhlášení prostřednictvím hromadných sdělovacích prostředků.

Dalším právním předpisem, u kterého bych se ráda zastavila, je zákon o zajišťování obrany. V tomto zákoně najdeme stanoveny povinnosti státních orgánů, územních samosprávných celků, fyzických a právnických osob k zajišťování obrany státu před vnějším napadením. **Obranu státu** definuje tento zákon jako „ *souhrn opatření k zajištění svrchovanosti, územní celistvosti, principů demokracie a právního státu, ochrany života obyvatel a jejich majetku před vnějším napadením. Obrana státu zahrnuje výstavbu účinného*

⁵³ Viz § 27, 28 zákona č. 585/2004 Sb., *o branné povinnosti a jejím zajišťování*, ve znění pozdějších předpisů: „ **V povinné záloze jsou vojáci a) vyřazení z aktivní zálohy, pokud podléhají branné povinnosti, b) kterým zanikl služební poměr vojáka z povolání dle zvláštního právního předpisu, pokud podléhají branné povinnosti, c) kteří byly odvedeni při odvodním řízení za stavu ohrožení státu nebo válečného stavu před povoláním k výkonu mimořádné služby, nebo d) propuštěni z výkonu mimořádné služby, pokud mají brannou povinnost. V aktivní záloze jsou vojáci nebo občané na základě dobrovolného převzetí výkonu branné povinnosti.**“

⁵⁴ Viz § 12 zákona č. 585/2004 Sb., *o branné povinnosti a jejím zajišťování*, ve znění pozdějších předpisů: „ *Vojenské cvičení je přípravou vojáka v záloze k plnění úkolů ozbrojených sil. Výjimečné vojenské cvičení vykonává voják v záloze, vyžadují-li to záchranné práce při živelních pohromách nebo při jiných závažných situacích ohrožujících životy, zdraví, životní prostředí nebo značné majetkové hodnoty.*“

⁵⁵ Viz § 23 odst. 1 zákona č. 585/2004, *o branné povinnosti a jejím zajišťování*, ve znění pozdějších předpisů.

⁵⁶ Postavení a pravomoci prezidenta v souvislosti s mimořádnými stavy jsou v České republice ovlivněny jednak tím, že je Česká republika parlamentní republikou, rovněž pak tím, že je prezident volen nepřímou, tedy ne občany, ale komorami Parlamentu. Prezident republiky proto v České republice nevyhlašuje žádný z mimořádných stavů, ve spojitosti s mimořádnými stavy disponuje poměrně malým rozsahem oprávnění, nařízení, příp. zrušení mobilizace je jedním z nich. Podrobněji k této problematice VANÍČEK, Jiří a kol. *Právní úprava krizového řízení v ČR: vybrané problémy právní teorie i praxe*. Praha: Eurolex Bohemia, 2006, s 172-179 nebo FILIP, Jan. K některým otázkám parlamentní volby prezidenta republiky. In ŠIMÍČEK, Vojtěch. (ed). *Postavení prezidenta republiky v ústavním systému české republiky*. Brno: Masarykova univerzita, 2008, s. 60-79.

systemu obrany státu, přípravu a použití odpovídajících sil a prostředků a účast v kolektivním obranném systému.“⁵⁷ Zákon výslovně zakládá odpovědnost vlády za přípravu a zajišťování obrany státu a zároveň obsahuje úpravu jejích povinností, a to jak v době míru, tak v době válečného stavu a stavu ohrožení státu. Dalšími subjekty, kterým jsou tímto zákonem uloženy povinnosti, jsou ministerstva a jiné ústřední správní orgány, krajské úřady, obecní úřady obcí s rozšířenou působností, obce a Česká národní banka.

Zákon o zajišťování obrany stanovuje rovněž povinnosti fyzickým a právnickým osobám. V případě válečného stavu a stavu ohrožení státu může být od těchto osob vyžadováno v případě, že věcné prostředky⁵⁸ státu nebudou dostačující, aby k zajišťování obrany státu, poskytly svoje vlastní věcné prostředky. O poskytnutí těchto prostředků rozhoduje obecní úřad obce rozšířenou působností dodávacím příkazem. Rovněž je možno, aby byla těmto osobám v době ohrožení státu nebo válečného stavu uložena pracovní povinnost, pokud od ní nebyly osvobozeny nebo nebyly povolány k mimořádné službě, anebo pracovní výpomoc⁵⁹, pokud od ní rovněž nebyli osvobozeni nebo nebyla-li jim uložena pracovní povinnost nebo nebyli-li povolány k mimořádné službě. Z logiky věci je jasné, že pracovní povinnost a výpomoc mohou být uloženy pouze fyzickým osobám. O povolání k plnění pracovní povinnosti se rozhoduje povolávacím příkazem. Orgánem, který tak může učinit, je obecní úřad obce s rozšířenou působností. Některým osobám ale pracovní povinnosti vznikají automaticky s vyhlášením válečného stavu nebo stavu ohrožení státu. Jedná se o osoby zaměstnané u subjektů, které jsou důležité pro chod státu.⁶⁰ Rovněž o povolání osob k pracovní výpomoci rozhoduje obecní úřad obce s rozšířenou působností povolávacím příkazem.

Zákon o zajišťování obrany umožňuje za válečného stavu nebo stavu ohrožení státu omezit základní lidská práva a svobody. V § 53 je upraveno omezení svobody pohybu, pobytu

⁵⁷ Viz § 2 odst. 1 zákona č. 222/1999 Sb., o zajišťování obrany České republiky, ve znění pozdějších předpisů.

⁵⁸ Viz § 2 odst. 4 zákona č. 222/1999 Sb., o zajišťování obrany České republiky, ve znění pozdějších předpisů.: „**Věcné prostředky** jsou movité a nemovité věci ve vlastnictví státu, územních samosprávných celků a právnických a fyzických osob nebo jimi poskytované služby, které lze využít v zájmu zajišťování obrany státu.“

⁵⁹ Viz § 2 odst. 2, 3 zákona č. 222/1999 Sb., o zajišťování obrany České republiky, ve znění pozdějších předpisů.: „**Pracovní povinnost** je povinnost fyzických osob vykonávat po nezbytně nutnou dobu určené práce, které jsou nutné k zajišťování obrany státu za stavu ohrožení státu nebo za válečného stavu, a které jsou tyto osoby povinny konat v místě a podle potřeb zajišťování obrany státu i nad rámec pracovní doby stanovené v pracovněprávních předpisech; **Pracovní výpomoc** je povinnost fyzických osob vykonávat jednorázové a mimořádné úkoly nezbytné k zajišťování obrany státu za stavu ohrožení státu nebo válečného stavu.“

⁶⁰ Dle § 22 zákona č. 222/1999 Sb., o zajišťování obrany České republiky, ve znění pozdějších předpisů, se jedná o fyzické osoby vykonávající po stanovenou týdenní pracovní dobu práci na základě pracovního poměru např. k Úřadu vlády ČR, k Policii ČR, ke zdravotnickým záchranným službám, k České poště, k České národní bance atd., pokud nebyly povolány k mimořádné službě.

a práva pokojného shromažďování. Konkrétní stanovení omezení práv je svěřeno vládě. Pro toto nařízení se stanoví povinnost vyhlášení jako právní předpis a zveřejnění v hromadných sdělovacích prostředcích. Zákon rovněž umožňuje omezit i jiná lidská práva, připouští-li to smlouvy o lidských právech a základních svobodách, kterými je Česká republika vázána.

Mezi souvisejícími předpisy zaujímá významné místo i zákon o hospodářských opatřeních pro krizové stavy. Podle důvodové zprávy k tomuto zákonu „*spočívá účelnost této úpravy v tom, že v úzké návaznosti na opatření zákona o zajišťování obrany České republiky, na opatření krizového zákona a zákona o integrovaném záchranném systému, zabezpečuje možnost materiální podpory sil, které budou aktivně zasahovat po vyhlášení krizových stavů vojenského i nevojenského charakteru a rovněž vytváří podmínky pro uspokojování základních materiálních potřeb obyvatelstva.*“⁶¹ Hospodářská opatření, která tento zákon upravuje, se vztahují ke stavu nebezpečí, nouzovému stavu, stavu ohrožení státu i válečnému stavu. Zákon o těchto stavech mluví jako o „*krizových stavech.*“ Hospodářské opatření je definováno jako „*organizační, materiální nebo finanční opatření přijímané správním úřadem v krizových stavech pro zabezpečení nezbytné dodávky výrobků, prací a služeb, bez nichž nelze zajistit překonání krizových stavů.*“⁶² Smyslem těchto opatření je, aby v případě krizových stavů byly v nezbytném rozsahu uspokojovány potřeby osob na území České republiky. Rovněž jsou určena pro podporu činnosti ozbrojených sil, ozbrojených bezpečnostních sborů, hasičských záchranných sborů nebo havarijních služeb, a pro podporu výkonu státní správy.⁶³

Zákon o hospodářských opatřeních pro krizové stavy upravuje tři různé systémy hospodářských opatření. Prvním z nich je **system nouzového hospodářství**. Užije se v souvislosti s řešením krizových situací nevojenského charakteru, příp. za válečného stavu pro uspokojování potřeb civilních subjektů. Realizován je prostřednictvím tzv. nezbytných dodávek, tj. dodávek služeb, výrobků nebo prací nezbytných pro překonání krizových stavů. Tyto dodávky jsou zabezpečovány tzv. dodavateli nezbytné dodávky.⁶⁴ K překonání krizové situace umožňuje zákon užít i pohotovostních zásob, nebo zásob pro humanitární pomoc.

⁶¹ Důvodová zpráva k zákonu č. 241/2000 Sb., *o hospodářských opatřeních pro krizové stavy a o změně některých souvisejících zákonů*, ve znění pozdějších předpisů.

⁶² Viz § 2 odst. 1 písm. a) zákona č. 241/2000 Sb., *o hospodářských opatřeních pro krizové stavy a o změně některých souvisejících zákonů*, ve znění pozdějších předpisů.

⁶³ Viz § 3 zákona č. 241/2000 Sb., *o hospodářských opatřeních pro krizové stavy a o změně některých souvisejících zákonů*, ve znění pozdějších předpisů.

⁶⁴ Viz § 2 odst. 1 písm. b) zákona č. 241/2000 Sb., *o hospodářských opatřeních pro krizové stavy a o změně některých souvisejících zákonů*, ve znění pozdějších předpisů: „*Dodavatelem nezbytné dodávky je fyzická osoba s trvalým pobytem nebo právnická osoba se sídlem na území ČR a organizační složka právnické osoby se sídlem*

Dalším systémem je **systém hospodářské mobilizace**. V souvislosti s ním hovoří zákon o tzv. mobilizační dodávce, kterou tvoří výrobky nebo suroviny určené pro uspokojení požadavků ozbrojených sil a ozbrojených bezpečnostních sborů, a která je zajišťována tzv. dodavatelem mobilizační dodávky. Třetím systémem, o kterém se zákon zmiňuje, jsou **regulační opatření**. Tato opatření mohou být užita v souvislosti s řešením vojenské i nevojenské krizové situace.⁶⁵ Pro jejich užití stanoví zákon podmínku spočívající v tom, že účinku, jimi dosaženého, nelze docílit jinak, a zároveň stanoví jejich dočasnost, když umožňuje jejich přijetí jen na nezbytně nutnou dobu. Zákon je definuje jako „*opatření, která slouží ke snížení potřeby nedostatkových surovin, výrobků a energií nebo usměrnění spotřeby v souladu s krizovými plány v případech, kdy krizová situace nabývá takového rozsahu, že běžné ekonomické nástroje nejsou při zajišťování nezbytných dodávek účinné.*“⁶⁶ Obsahem těchto opatření může být např. stanovení povinnosti fyzické nebo právnické osobě dodávat potřebné výrobky, služby nebo práce, zavedení regulace prodávaného zboží, omezení nebo zákaz vývozu nebo dovozu vybraného zboží nebo české měny, anebo omezení nebo zákaz bankám poskytovat úvěry. Zákon jasně vyjmenovává opatření, která mohou být užita, a to vždy v souvislosti s jednotlivými krizovými stavy.

Posledním právním předpisem, na který bych ráda v této podkapitole upozornila, je zákon o integrovaném záchranném systému. Úprava obsažená v tomto zákoně navazuje na čl. 3 ÚZB, který zakotvuje povinnost státních orgánů, orgánů územních samosprávných celků, fyzických a právnických osob podílet se na zajišťování bezpečnosti státu. Tento zákon vymezuje integrovaný záchranný systém jako „*koordinovaný postup složek při přípravě na mimořádné události*“⁶⁷ a při provádění záchranných a likvidačních prací.“⁶⁸ Zároveň upravuje jeho jednotlivé složky⁶⁹ a jejich působnost. Dále stanovuje pravomoc, působnost a

v zahraničí podnikající na území ČR, která má jako předmět své činnosti nebo podnikání zapsanou činnost umožňující dodat předmět nezbytné dodávky nebo která je schopna dodat předmět nezbytné dodávky.“

⁶⁵ VANÍČEK, Jiří a kol. *Právní úprava krizového řízení v ČR: vybrané problémy právní teorie i praxe*. Praha: Eurolex Bohemia, 2006, s. 121-123.

⁶⁶ Viz § 20 zákona č. 241/2000 Sb., o hospodářských opatřeních pro krizové stavy a o změně některých souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpisů.

⁶⁷ **Mimořádná událost** je v § 2 písm. b) zákona č. 239/2000 Sb., o integrovaném záchranném systému a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů, vymezena jako „*škodlivé působení sil a jevů vyvolaných činností člověka, přírodními vlivy, a také havárie, které ohrožují život, zdraví, majetek nebo životní prostředí a vyžadují provedení záchranných a likvidačních prací.*“

⁶⁸ Viz. §2 písm. a) zákona č. 239/2000 Sb., o integrovaném záchranném systému a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů.

⁶⁹ Viz § 4 zákona č. 239/2000 Sb., o integrovaném záchranném systému a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů: „**Základními složkami** integrovaného záchranného systému jsou Hasičský záchranný sbor ČR, jednotky požární ochrany zařazené do plošného pokrytí kraje jednotkami požární ochrany, zdravotnická záchranná služba a Policie ČR. **Ostatními složkami** integrovaného záchranného systému jsou vyčleněné síly a

úkoly státních orgánů a orgánu územních samosprávných celků, stejně jako práva a povinnosti fyzických a právnických osob při přípravě na mimořádné události, při záchranných a likvidačních pracích a při ochraně obyvatel před a po dobu vyhlášení krizových stavů. Zakotvení integrovaného záchranného systému je jistě možno považovat za velký klad současné právní úpravy. Složky tohoto systému nevykonávají svou činnost pouze v souvislosti s mimořádnými stavy, ale kdykoliv ve spojitosti s mimořádnými událostmi, výrazným způsobem se tak podílí na ochraně nejdůležitějších hodnot.

prostředky ozbrojených sil, ostatní ozbrojené bezpečnostní sbory, ostatní záchranné sbory, orgány ochrany veřejného zdraví, havarijní pohotovostní, odborné a jiné služby, zařízení civilní ochrany, neziskové organizace a sdružení občanů, která lze využít k záchranným a likvidačním pracím. V době krizových stavů se stávají ostatními složkami integrovaného záchranného systému také odborná zdravotnická zařízení na úrovni fakulturních nemocnic pro poskytování specializované péče obyvatelstvu.“

2. Mimořádné stavy v České republice

2.1 Účast orgánů a osob na zajišťování bezpečnosti České republiky

Již v jedné z předcházejících kapitol bylo zmíněno, že pojem bezpečnosti státu v českém právním řádu výslovně definován nenajdeme. ÚZB v čl. 1 a v čl. 2 odst. 1 vyjmenovává hodnoty, kterým je v České republice poskytována ochrana, k jejímuž zajištění je podle tohoto právního předpisu povinen stát.⁷⁰ Vzhledem k tomu, že tento ústavní zákon nese již ve svém názvu pojem bezpečnost, můžeme z těchto ustanovení dovodit, že to jsou právě tyto statky, které můžeme pod tento pojem zahrnout. Mohly bychom tedy shrnout že „*bezpečnost státu je stav, ve kterém jsou zachovány ústavní hodnoty jako svrchovanost a územní celistvost státu, jeho demokratické základy, vnitřní pořádek a bezpečnost, a nejsou ohroženy životy a zdraví, majetkové hodnoty, životní prostředí a mezinárodní mír.*“⁷¹

Bezpečnostní strategie České republiky z roku 2003 jako základní dokument bezpečnostní politiky chápe pojem bezpečnosti jako „*žádoucí stav, kdy jsou na nejnižší míru snížena rizika pro ČR plynoucí z hrozeb vůči: obyvatelstvu, svrchovanosti a územní celistvosti, demokratickému zřízení a principům právního státu, vnitřnímu pořádku, majetku, životnímu prostředí, plnění mezinárodních bezpečnostních závazků a dalším definovaným zájmům.*“⁷²

ÚZB výslovně povínuje stát, aby zajistil zachovávání zmíněných hodnot, tedy bezpečnost státu. V čl. 3 tohoto ústavního zákona tuto povinnost rozvádí, když konkrétně upřesňuje, které složky, orgány a které osoby jsou povinny bezpečnost zajišťovat, příp. se na tomto úkolu podílet. Čl. 3 odst. 1 vyjmenovává složky, pro které je zajišťování bezpečnosti výsadním nebo převažujícím úkolem, a to jsou ozbrojené síly, ozbrojené bezpečnostní sbory, záchranné sbory a havarijní služby. Tento výčet není jistě taxativní, na plnění úkolů zajišťování bezpečnosti se mohou podílet i jiné sbory nebo orgány.⁷³

⁷⁰ Např. KUDRNA, Jan. Role státu při zajišťování bezpečnosti jako základního předpokladu uplatňování lidských práv. In *Konference 2001. Český stát a vzdělanost*. Praha: Karolinum, 2002 : „*Tradičním subjektem, který disponuje potřebnými prostředky a mechanismy a je schopen bezpečnost na určitém území zaručit, je stát. Bez ohledu na spory, které se objevovaly a objevují v souvislosti s hledáním odpovědi na otázku, jaký je účel vlastní existence státu, byla vždy přinejmenším za jednu z jeho funkcí označována péče o bezpečnost jeho a jeho obyvatel.*“

⁷¹ VANÍČEK, Jiří a kol. *Právní úprava krizového řízení v ČR: vybrané problémy právní teorie i praxe*. Praha: Eurolex Bohemia, 2006, s. 31-33.

⁷² Vláda ČR: *Bezpečnostní strategie České republiky* [citováno 2. 9. 2010]. Dostupné na <<http://www.vlada.cz/cz/pracovni-a-poradni-organy-vlady/brs/dokumenty/vyznamne-dokumenty-v-oblasti-bezpecnosti-ceske-republiky-18963/>>.

⁷³ PAVLÍČEK, Václav a kol. *Ústava a ústavní řád České republiky: komentář*. 2.díl. 2. vyd. Praha: Linde, 1999, s. 383.

Česká republika je parlamentní republikou, je tedy zřejmé, že významné postavení v oblasti zajišťování bezpečnosti státu, zaujímá Parlament. Parlament disponuje významnými pravomocemi v souvislosti s mimořádnými stavy. O těchto jeho oprávněních bude podrobněji pojednáno v další podkapitole. Mezi jeho další činnosti významné pro oblast bezpečnosti jistě patří ty, které jsou vymezeny čl. 43 Ústavy. Podle tohoto ustanovení rozhoduje Parlament o účasti České republiky v obranných systémech mezinárodní organizace, jíž je Česká republika členem, vyslovuje souhlas s vysláním ozbrojených sil mimo území České republiky a vyslovuje souhlas s pobytem ozbrojených sil jiných států na území České republiky. Čl. 39 odst. 3 vyžaduje pro všechna tato rozhodnutí souhlas nadpoloviční většiny všech poslanců a nadpoloviční většiny všech senátorů.⁷⁴

Vrcholným orgánem výkonné moci v České republice je vláda.⁷⁵ Vzhledem k tomuto jejímu postavení můžeme konstatovat, že je to právě ona, kdo nese hlavní odpovědnost za řádné zajištění bezpečnosti státu a s tím související funkčnosti celého bezpečnostního systému. Vláda rovněž vypracovává Bezpečnostní strategii České republiky.⁷⁶ **Bezpečnostní strategie** je „základním koncepčním dokumentem vlády ČR, který specifikuje na základě bezpečnostních hrozeb a z nich plynoucích rizik bezpečnostní zájmy ČR a stanovuje místo a úlohu správních úřadů, orgánů územní samosprávy, ozbrojených sil, ozbrojených bezpečnostních sborů, záchranných sborů, havarijních, záchranných a jiných služeb ČR při naplňování jejich politiky. Bezpečnostní strategie rovněž stanovuje vojenskopolitické ambice ČR.“^{77 78}

⁷⁴ Blíže o kompetenci Parlamentu a jiných ústavních orgánů ČR v oblasti bezpečnosti státu např. KYSELA, Jan. Úprava kompetencí ústavních orgánů ČR v oblasti bezpečnosti a její možné změny. In PAVLÍČEK, Václav a kol. *Bezpečnost České republiky a potřeba ústavních změn*. Praha: Právnická fakulta Univerzity Karlovy, 2004, s. 51-59.

⁷⁵ Činnost vlády se nedotýká pouze jednotlivých resortů, ale celého státu. Úkolem vlády je soustavné řešení konkrétních problémů z hlediska státního zájmu. Podrobněji FILIP, Jan. Aktuální ústavněprávní otázky výkonné moci v ČR. In HLOUŠEK, Vít; ŠIMÍČEK, Vojtěch. (eds). *Výkonná moc v ústavním systému České republiky*. Brno: Masarykova univerzita, 2004, s. 12.

⁷⁶ PAVLÍČEK, Václav a kol. *Ústavní právo a státověda*. II. Díl. část 1. 1. vyd. Praha: Linde, 2001, s. 505.

⁷⁷ Ministerstvo vnitra ČR: Terminologický slovník – krizové řízení a plánování obrany státu [citováno 21. 8. 2010]. Dostupné na <<http://www.mvcr.cz/clanek/terminologicky-slovník-krizove-řízení-a-planování-obrany-státu.aspx>>.

⁷⁸ Bezpečnostní strategie České republiky operuje s pojmem **bezpečnostní politika** a vymezuje ji jako „souhrn opatření a kroků za účelem prevence a eliminace hrozeb a z nich vyplývajících rizik s cílem zajistit vnitřní a vnější bezpečnost, obranu a ochranu občanů a státu. Bezpečnostní politika se provádí pomocí zahraniční, obranné a hospodářské politiky a politiky v oblasti vnitřní bezpečnosti a veřejné informovanosti, které jsou rovnocenné, soudržné a navzájem provázané. Při zajišťování bezpečnosti je důležité aktivní a preventivní působení v celém spektru bezpečnostní politiky. Především jde o prohlubování mezinárodní spolupráce a účast ČR ve spojeneckých svazcích, zapojování občanského sektoru do dílčích aktivit při zajišťování bezpečnosti, ale nutně také o vytváření podmínek pro uvědomělé konání občanů ČR.“

Předseda vlády a další členové vlády tvoří **Bezpečnostní radu státu** (dále jen BRS). Tento orgán zakotvuje na ústavní úrovni ÚZB. Ustanovení čl. 9 tohoto ústavního zákona upravuje tento orgán jen velmi okrajově, když vymezuje jeho složení, hlavní úkol, spočívající v přípravě návrhů opatření k zajišťování bezpečnosti státu, a účast prezidenta republiky na jeho schůzích, příp. jeho další oprávnění spočívající ve vyžadování zpráv od BRS nebo od jejích členů nebo projednávání otázek patřících do působnosti BRS.

BRS je koncipována jako stálý pracovní orgánem vlády. Její složení a činnost upřesňuje vláda usnesením. Předsedou BRS je vždy předseda vlády. O dalších členech BRS rozhoduje sama vláda. Aktuálně jsou jimi ministr zahraničních věcí, ministr vnitra, ministr obrany, ministr dopravy, ministr zdravotnictví, ministr průmyslu a obchodu, ministr financí a ministr životního prostředí. Dalšími stálými účastníky BRS jsou pak guvernér České národní banky, předseda Správy státních hmotných rezerv a vedoucí úřadu vlády.⁷⁹ Jednání se pak mohou účastnit i jiné osoby, které jsou zmíněny v Jednacím řádu BRS nebo ve Statutu BRS. Jak již bylo napsáno, právo účastnit se schůzí má i prezident republiky.

Vlastní jednání Bezpečnostní rady státu upravuje Jednací řád BRS, její působnost pak Statut BRS. Jejím hlavním úkolem je „*podílet se na tvorbě spolehlivého bezpečnostního systému státu, zabezpečovat koordinaci a kontrolu opatření k zajištění bezpečnosti České republiky a mezinárodních závazků. Bezpečnostní rada státu koordinuje a vyhodnocuje problematiku bezpečnosti České republiky a připravuje vládě návrhy opatření k jejímu zajišťování.*“⁸⁰ Schůze BRS svolává její předseda a konají se podle jejího plánu práce, nejméně však jednou za tři měsíce, případně dle potřeby. BRS má svoje předsednictvo, jež se na svých jednáních zabývá zejména bezpečnostní situací na území České republiky i v zahraničí, a jehož členy jsou předseda vlády, ministr zahraničních věcí, ministr obrany, ministr vnitra a ministr financí.⁸¹ Proto, aby mohla BRS řádně plnit své úkoly, zřizuje čtyři stálé pracovní výbory, a to Výbor pro koordinaci zahraniční bezpečnostní politiky, Výbor pro obranné plánování, Výbor pro civilní nouzové plánování a Výbor pro zpravodajskou činnost. Činnost, složení a průběh jednání jednotlivých výborů upravují jejich Statuty, respektive

⁷⁹ Vláda ČR: Bezpečnostní rada státu - členové [citováno 24.8.2010]. Dostupné na <<http://www.vlada.cz/cz/ppov/brs/clenove/default.htm> />.

⁸⁰ Vláda ČR: Statut bezpečnostní rady státu [citováno 24.8.2010]. Dostupné na <<http://www.vlada.cz/cz/pracovni-a-poradni-organy-vlady/brs/brs-uvod-3851/>>.

⁸¹ VANÍČEK, Jiří a kol. *Právní úprava krizového řízení v ČR: vybrané problémy právní teorie i praxe*. Praha: Eurolex Bohemia, 2006, s. 197- 198.

Jednací řády. Jako pracovním orgán vlády pro řešení krizových situací je zřízen Ústřední krizový štáb. Jeho činnost a složení upravuje jeho Statut.⁸²

Vládě České republiky jsou stanoveny v souvislosti se zajištěním bezpečnosti státu další významné úkoly. Ústava České republiky svěřuje vládě některá důležitá rozhodnutí v této oblasti. Podle čl. 43 rozhoduje vláda o vyslání ozbrojených sil mimo území státu a o pobytu ozbrojených sil jiných států na území České republiky, a to nejdéle na dobu 60 dní, jde-li o účast na mírových operacích podle rozhodnutí mezinárodní organizace, jíž je Česká republika členem, a to se souhlasem přijímacího státu, nebo o plnění závazků z mezinárodních smluv o společné obraně proti napadení nebo o účast na záchranných pracích při živelných pohromách, průmyslových nebo ekologických haváriích. Dále rozhoduje o účasti ozbrojených sil na vojenských cvičeních mimo území státu, o účasti ozbrojených sil jiných států na vojenských cvičeních na území České republiky nebo o průjezdu či přeletu ozbrojených sil jiných států nad územím České republiky. O všech těchto svých rozhodnutích má povinnost informovat Poslaneckou sněmovnu, která může tato rozhodnutí zrušit.

Krizový zákon řadí vládu mezi orgány krizového řízení. Krizové řízení je dle tohoto zákona vymezeno jako „*souhrn řídicích činností věcně příslušných orgánů zaměřených na analýzu a vyhodnocení bezpečnostních rizik, plánování, organizování, realizaci a kontrolu činností prováděných v souvislosti s řešením krizové situace.*“⁸³ Krizové řízení zahrnuje jak fázi přípravnou, tedy jednání, která souvisejí se zajišťováním připravenosti na řešení krizové situace, tak fázi realizační, to znamená i činnosti vztahující se již k okamžiku hrozby nebo vzniku krizové situace.⁸⁴ Vláda v souvislosti se zajišťováním připravenosti státu na krizové situace ukládá úkoly ostatním orgánům krizového řízení, mezi něž krizový zákon řadí ministerstva a jiné správní úřady, Českou národní banku, orgány kraje, orgány obce, Hasičský záchranný sbor kraje a Policii České republiky, dále projednává s Českou národní bankou při přípravě a řešení krizové situace opatření týkající se této banky, jako svůj pracovní orgán k řešení krizových situací zřizuje Ústřední krizový štáb atd.⁸⁵ Podle zákona o zajišťování obrany odpovídá vláda za přípravu a zajišťování obrany státu.⁸⁶ V této souvislosti např. vyhodnocuje rizika ohrožení a činí opatření ke snížení, popř. eliminaci těchto rizik, schvaluje

⁸² Podrobněji podkapitola 2.2. *Účast orgánů a osob na vyhlášení, průběhu a skončení mimořádných stavů.*

⁸³ Viz. § 2 písm. a) zákona č. 240/2000 Sb., *o krizovém řízení a o změně některých zákonů*, ve znění pozdějších předpisů.

⁸⁴ VANÍČEK, Jiří a kol. *Právní úprava krizového řízení v ČR: vybrané problémy právní teorie i praxe*. Praha: Eurolex Bohemia, 2006, s. 51.

⁸⁵ Podle krizového zákona si zřizují krizový štáb jako své pracovní orgány k řešení krizových situací rovněž ministerstva a jiné správní úřady, hejtman, příp. starosta určené obce.

⁸⁶ K vymezení pojmu obrana státu podkapitola 1.3.3 *Související právní předpisy*.

strategickou koncepcí obrany státu, rozhoduje o základních opatřeních přípravy státu k obraně a jejím organizování atd. Vládě jsou samozřejmě svěřeny další důležité úkoly v souvislosti s mimořádnými stavy. O těchto činnostech bude pojednáno v následující podkapitole

Jednou ze složek, kterou ÚZB výslovně povolává k zajišťování bezpečnosti státu, jsou ozbrojené síly. Velitelem ozbrojených sil je v České republice dle čl. 63 odst. 1 písm. c) Ústavy prezident republiky. Členění, postavení a úkoly ozbrojených sil najdeme upraveny v zákoně o ozbrojených silách. Jako základní úkol ozbrojených sil je vymezena obrana státu před vnějším napadením.⁸⁷ Hlavní povinností ozbrojených sil je tedy bránit Českou republiku v případě ohrožení vojenského charakteru, tedy v souvislosti s válečným stavem nebo stavem ohrožení státu. Ozbrojené síly rovněž plní úkoly, které vyplývají z mezinárodních mluvních závazků České republiky o společné obraně proti napadení. Podle § 3 odst. 2 tohoto zákona se ozbrojené síly člení na Armádu České republiky, Vojenskou kancelář prezidenta republiky a Hradní stráž. Armáda České republiky (dále jen Armáda ČR) je považována za základ ozbrojených sil. Velení armády zabezpečuje Generální štáb Armády České republiky, který je součástí ministerstva obrany, a v jehož čele stojí náčelník Generálního štábu Armády České republiky, jmenovaný a odvolávaný prezidentem republiky na návrh vlády.

Úkoly Armády najdeme vypočteny zejména v § 14 zákona o ozbrojených silách. Z tohoto ustanovení vyplývá, že použití Armády ČR lze i v případě řešení ohrožení nevojenského charakteru, a to např. k plnění úkolů Policie České republiky (dále jen Policie ČR), v případě, že její prostředky nebudou postačovat k zajištění vnitřního pořádku a bezpečnosti, k záchranným pracím při pohromách nebo jiných závažných situacích, které ohrožují životy, zdraví, majetkové hodnoty nebo k likvidaci následků pohromy, příp. k odstranění jiného hrozícího nebezpečí pomocí vojenské techniky.

V případě, že vojáci Armády ČR vykonávají úkoly Policie ČR, mají při této činnosti stejná práva a povinnosti jako příslušníci Policie ČR. Proto, aby mohlo být vojáků Armády ČR pro plnění těchto úkolů užito, musí být splněny zákonné podmínky. Podle § 14 odst. 1 zákona o ozbrojených silách, se tak může stát v případě, že Policie ČR není schopna pomocí svých prostředků zajistit vnitřní pořádek a bezpečnost, a vždy pouze dočasně, tedy na dobu nezbytně nutnou. Rozhodnutí o použití vojáků k plnění úkolů Policie ČR svěřuje zákon vládě. Ta tak činí formou nařízení, které obligatorně obsahuje počet povolovaných vojáků, dobu, na

⁸⁷ Viz. § 9 odst. 1 zákona č. 219/1999 Sb., *o ozbrojených silách České republiky*, ve znění pozdějších předpisů: „*Základním úkolem ozbrojených sil je připravovat se k obraně České republiky a bránit ji proti vnějšímu napadení.*“

kteřou se povolávají, způsob, jakým se tak činí, konkretizaci úkolu, k němuž se povolávají a zároveň stanovení jejich práv a povinností.⁸⁸

Jak již bylo výše napsáno, zákon o ozbrojených silách umožňuje v § 14 odst. 1 písm. c), aby byla Armáda ČR, respektive její vyčleněné síly a prostředky, užity k záchranným pracím při pohromách nebo při jiných závažných situacích ohrožující stanovené hodnoty, příp. k likvidaci následků takových pohrom.⁸⁹ Pohromou přitom tento zákon rozumí „zejména živelné pohromy, požáry, průmyslové a ekologické havárie, které ohrožují životy, zdraví, značné majetkové hodnoty nebo životní prostředí.“⁹⁰ Oprávnění žádat o užití Armády ČR k záchranným pracím mohou starostové obcí nebo hejtmani krajů, na jejichž území došlo k pohromě. Tato žádost je adresována náčelníku Generálního štábu, který rozhodne o tom, zda bude Armáda ČR užita či nikoliv. Zákon v § 16 odst. 2 obsahuje i úpravu pro případ hrozby nebezpečí z prodlení. V takové situaci mohou o použití Armády ČR vedle starostů obcí a hejtmanů krajů žádat i velitelé zásahu nebo velitel jednotky požární ochrany, a to u velitele vojenského útvaru nebo náčelníka vojenského zařízení, která jsou nejbliže místu pohromy, a kteří následně prostřednictvím svých nadřízených o užití armády k záchranným pracím, informují náčelníka Generálního štábu. V případě, že by byla pohromou ohrožena podstatná část území státu, svěřuje zákon oprávnění rozhodnout o použití Armády ČR k záchranným pracím do rukou vlády, která rozhoduje na návrh ministra vnitra. Pokud jde o užití armády k likvidaci následků pohromy, i toto rozhodnutí je svěřeno vládě, tentokrát ale rozhoduje na návrh ministra obrany.

Podle § 4 odst. 2 zákona o integrovaném záchranném systému patří Armáda ČR, respektive její vyčlenění síly a prostředky, mezi tzv. ostatní složky integrovaného záchranného systému. Tyto složky poskytují v případě záchranných nebo likvidačních prací tzv. plánovanou pomoc na vyžádání.⁹¹ Konečně § 22 tohoto zákona umožňuje, aby byla při

⁸⁸ VANÍČEK, Jiří a kol. *Právní úprava krizového řízení v ČR: vybrané problémy právní teorie i praxe*. Praha: Eurolex Bohemia, 2006, s. 245-247.

⁸⁹ Viz. § 14 odst. 1 písm. c) zákona č. 219/1999 Sb., o ozbrojených silách České republiky, ve znění pozdějších předpisů: „Použití armády k záchranným pracím a k likvidaci následků pohromy je dočasně organizované nasazení vojenských útvarů a vojenských zařízení s potřebným vojenským materiálem pod velením příslušného velitele nebo náčelníka, k němuž dochází, pokud příslušné správní úřady, orgány územní samosprávy, požární ochrana nebo vojenské záchranné útvary nemohou zajistit záchranné práce nebo likvidaci následků pohromy vlastními silami.“

⁹⁰ Viz. § 2 odst. 14 zákona č. 219/1999 Sb., o ozbrojených silách České republiky, ve znění pozdějších předpisů.

⁹¹ Viz § 21 odst. 1 zákona č. 239/2000 Sb., o integrovaném záchranném systému a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů: **Plánovanou pomocí na vyžádání se pro účely tohoto zákona rozumí předem písemně dohodnutý způsob poskytnutí pomoci ostatními složkami integrovaného záchranného systému obecnímu úřadu obce rozšířenou působností, krajskému úřadu, Ministerstvu vnitra nebo základním složkám integrovaného záchranného systému při provádění záchranných a likvidačních prací.**“

provádění záchranných a likvidačních prací pro potřebu složek integrovaného záchranného systému, užitá hospodářská opatření, vojenské útvary a vojenská zařízení ozbrojených sil České republiky. Požádat o takové použití může Hasičský záchranný sbor kraje, krajský úřad, příp. Ministerstvo vnitra.

Další složkou povolanou k zajišťování bezpečnosti státu jsou dle čl. 3 ústavního zákona o bezpečnosti ozbrojené bezpečnostní sbory. Mezi ozbrojené bezpečnostní sbory můžeme zařadit Policii ČR, obecní policii, Vězeňskou službu České republiky (dále jen Vězeňská služba ČR), Celní správu České republiky (dále jen Celní správa ČR) a Vojenskou policii. Specifickou roli zaujímají zpravodajské služby.⁹² Základní úkoly Policie ČR najdeme vymezeny v zákoně č. 273/2008 Sb., o Policii České republiky, ve znění pozdějších předpisů (dále jen zákon o Policii). Dle § 6 tohoto zákona, je Policie ČR tvořena Policejním prezidiem, které řídí její činnost a v jehož čele stojí policejní prezident, útvary Policie s celostátní působností, krajskými ředitelstvími a útvary zřízenými v rámci krajského ředitelství. Úkolem Policie ČR je „*chránit bezpečnost osob a majetku a veřejný pořádek, předcházet trestné činnosti, plnit úkoly podle trestního řádu a další úkoly na úseku vnitřního pořádku a bezpečnosti svěřené jí zákony, přímo použitelnými předpisy Evropských společenství nebo mezinárodními smlouvami, které jsou součástí právního řádu.*“⁹³ Krizový zákon se o činnosti Policie ČR zmiňuje v § 16. Podle tohoto ustanovení Policie ČR zajišťuje připravenost k řešení krizových situací souvisejících s vnitřní bezpečností a veřejným pořádkem, přičemž k plnění tohoto úkolu může vyžadovat potřebné informace od Hasičského záchranného sboru. Podle § 4 zákona o integrovaném záchranném systému se Policie ČR řadí mezi tzv. základní složky záchranného integrovaného systému. Úkolem těchto složek je nepřetržitá pohotovost pro příjem ohlášení vzniku mimořádné události a neodkladný zásah v místě této události. § 22 zákona o Policii upravuje problematiku, která byla v této práci již zmíněna. Toto ustanovení umožňuje v případě, že síly a prostředky Policie ČR nebudou postačovat k zajištění vnitřního pořádku nebo bezpečnosti, povolat k plnění jejich úkolů, vojáky v činné službě nebo příslušníky Vězeňské služby ČR či Celní správy ČR. K takovému povolání je oprávněna vláda, které tak může učinit pouze na nezbytně dlouhou dobu. Vojáci a příslušníci mají v takovém případě stejná práva a povinnosti jako příslušníci Policie ČR, nařízením vlády ale mohou být tato oprávnění nebo povinnosti omezeny.

⁹² KLÍMA, Karel a kol. *Komentář k Ústavě a Listině*. 2. díl. 2.vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, 2009, s. 870.

⁹³ Viz. § 2 zákona č. 273/2008 Sb., o Policii České republiky, ve znění pozdějších předpisů.

Základní úkoly dalšího ozbrojeného bezpečnostního sboru, Vězeňské služby ČR, která je řízena Generálním ředitelem cel, najdeme vymezeny v § 2 zákona č. 555/1992 Sb., o Vězeňské službě a justiční strážní České republiky, ve znění pozdějších předpisů. Patří mezi ně např. střežení věznic, ústavů pro výkon zabezpečovací detence, zajišťování pořádku a bezpečnosti v budovách soudů, státních zastupitelstvích nebo ministerstva spravedlnosti či střežení a eskort osob ve výkonu vazby, trestu odnětí svobody nebo ve výkonu zabezpečovací detence. § 24a upravuje možnost povolání příslušníků Vězeňské služby ČR k plnění úkolů Policie ČR. Celní správu ČR jako bezpečnostní sbor upravují zákon č. 13/1993. Sb., celní zákon, ve znění pozdějších předpisů, a hlavně zákon č. 185/2004 Sb., o Celní správě, ve znění pozdějších předpisů. Podle § 1 odst. 7 tohoto zákona je Celní správa ČR tvořena Generálním ředitelstvím cel, celními ředitelstvími a celními úřady. Jejich úkoly jsou vymezeny v dalších ustanoveních tohoto zákona.

Zákon č. 553/1991 Sb., o obecní policii, ve znění pozdějších předpisů, vymezuje obecní policii jako orgán obce, o jehož zřízení, příp. zrušení rozhoduje obecní zastupitelstvo formou obecně závazné vyhlášky. Plní úkoly stanovené jí zákonem o obecní policii, přičemž tím základním je zabezpečování místních záležitostí veřejného pořádku v rámci působnosti obce. Zásadním rozdílem např. od příslušníků Policie ČR, příslušníků Vězeňské služby ČR nebo Celní správy ČR, můžeme spatřovat v tom, že strážníci obecní policie nejsou ve služebním poměru, ale v zaměstnaneckém vztahu k příslušné obci. Činnost obecní policie řídí starosta obce nebo jiný člen zastupitelstva k tomu pověřený zastupitelstvem.

Zákon č. 124/1992 Sb., o Vojenské policii, ve znění pozdějších předpisů (dále jen zákon o Vojenské policii) vymezuje úkoly Vojenské policie v § 3, patří mezi ně např. zajišťování ochrany ozbrojených sil, vojenských objektů nebo zabezpečování kázně pořádku vojáků na veřejnosti. V čele Vojenské policie stojí náčelník Vojenské policie jmenovaný a odvolávaný ministrem obrany. Vojenským policistou může být pouze voják z povolání. Působnost Vojenské policie je dle § 2 zákona o Vojenské policii redukována pouze na zákonem stanovené osoby, a to na vojáky v činné službě nebo osoby nacházející se v objektech a prostorách, ve kterých probíhají vojenské akce, příp. na osoby páchající trestnou činností nebo přestupky spolu s vojáky nebo proti vojenským objektům, materiálu nebo jinému majetku ministerstva státu, s nímž hospodaří ministerstvo obrany.

Na tomto místě bych se ještě ráda alespoň krátce zmínila o zpravodajských službách, které rovněž zaujímají významné postavení v oblasti zajištění bezpečnosti státu. Zákon č. 153/1994 Sb., o zpravodajských službách, ve znění pozdějších předpisů, (dále jen zákon o

zpravodajských službách) definuje tyto služby jako „*státní orgány pro získávání, shromažďování a vyhodnocování informací důležitých pro ochranu ústavního zřízení, významných ekonomických zájmů, bezpečnost a obranu České republiky.*“⁹⁴ Zpravodajské služby v České republice můžeme rozdělit na civilní, mezi něž počítáme Bezpečnostní informační službu a Úřad pro zahraniční styky a informace, a vojenské, mezi něž řadíme Vojenské zpravodajství.⁹⁵

Bezpečnostní informační služba je zákonem č. 154/1994 Sb., o Bezpečnostní informační službě, ve znění pozdějších předpisů, označena jako ozbrojená zpravodajská služba České republiky. V jejím čele stojí ředitel, jmenovaný po projednání ve výboru Poslanecké sněmovny příslušném ve věcech bezpečnosti vládou, které je odpovědný, a jenž je rovněž oprávněna k jeho odvolání. Působnost Bezpečnostní informační služby upravuje § 15 odst. 1 zákona o zpravodajských službách. Mezi její úkoly náleží např. zabezpečování informací o činnostech namířených proti demokratickým základům, svrchovanosti a územní celistvosti České republiky, informací o zpravodajských službách cizí moci, o činnostech, jejichž důsledky mohou ohrozit významné ekonomické zájmy a bezpečnost státu nebo informací týkajících s terorismu a organizovaného zločinu.

Úřad pro zahraniční styky a informace řadíme rovněž mezi civilní zpravodajské služby. V jejím čele stojí ředitel, kterého se souhlasem vlády jmenuje a odvolává ministr vnitra. Jemu je také ze své funkce odpovědný. Působnost Úřadu pro zahraniční styky a informace upravuje § 5 odst. 2 zákona o zpravodajských službách, když za jeho hlavní úkol označuje zabezpečování informací, jež mají svůj původ v zahraničí, a které jsou důležité pro bezpečnost a ochranu zahraničně politických a ekonomických zájmů státu. I v čele Vojenského zpravodajství stojí ředitel, který je v tomto případě jmenován po projednání ve výboru Poslanecké sněmovny příslušném ve věcech bezpečnosti ministrem obrany, kterému je také odpovědný. K jeho jmenování i odvolání potřebuje ministr souhlas vlády. Úkoly této služby jsou rovněž vymezeny v § 5 zákona o zpravodajských službách, tentokrát v odst. 3. Činnost Vojenského zpravodajství se zaměřuje zejména na zabezpečování informací, které mají původ v zahraničí a jsou důležité pro obranu a bezpečnost státu, informací o zpravodajských službách cizí moci v oblasti obrany nebo o činnostech namířených proti zabezpečování obrany státu či ohrožujících utajované skutečnosti v oblasti obrany České

⁹⁴ Viz § 2 zákona č. 153/1994 sb., o zpravodajských službách České republiky, ve znění pozdějších předpisů.

⁹⁵ PAVLÍČEK, Václav a kol. *Ústavní právo a státověda*. II. Díl. část 1. 2. vyd. Praha: Linde, 2008, s. 739.

republiky. V systému zpravodajských služeb hraje zásadní roli vláda. Interakci mezi ní a jednotlivými zpravodajskými službami, stejně jako koordinaci mezi zpravodajskými službami navzájem zajišťuje zejména Výbor pro zpravodajskou činnost, který je jedním ze stálých pracovních výborů RBS. Jeho složení a činnost je upravena Statutem Výboru pro zpravodajskou činnost.⁹⁶

Na základě zákona o integrovaném záchranném systému byl vytvořen tzv. **integrovaný záchranný systém**. Účelem vybudování tohoto systému bylo zajistit koordinaci postupů jeho jednotlivých složek, a to jak při přípravě na mimořádnou událost, tak následně při provádění záchranných a likvidačních prací. Mimořádná událost je tímto zákonem vymezena jako „*škodlivé působení sil a jevů vyvolaných činností člověka, přírodními vlivy a také havárie, které ohrožují život, zdraví, majetek, nebo životní prostředí a vyžadují provedení záchranných nebo likvidačních prací.*“⁹⁷ Integrovaný záchranný systém se tedy užije jak při přípravě na mimořádnou událost, tak i v případě že je potřeba, aby byly prováděny záchranné, příp. likvidační práce současně aspoň dvěma nebo více jeho složkami. Tato kooperace výrazně usnadňuje a současně zrychluje a zefektivňuje reakci na mimořádnou událost, stejně jako její likvidaci. Zákon o integrovaném záchranném systému rozděluje jeho jednotlivé složky na základní a ostatní.

Základními složkami jsou Hasičský záchranný sbor České republiky; vybrané jednotky požární ochrany; zdravotnická záchranná služba a Policie ČR. Pro tyto složky je zákonem stanovena povinnost spočívající v nepřetržité pohotovosti v případě ohlášení vzniku mimořádné události, její následné vyhodnocení a případný zásah v místě této události. Mezi těmito složkami zaujímá významné postavení hlavně Hasičský záchranný sbor České republiky (dále jen HZS ČR) upravený zákonem č. 238/2000 Sb., o Hasičském záchranném sboru České republiky a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů (dále jen zákon o Hasičském záchranném sboru). Tento zákon vymezuje jako jeho základní poslání ochranu životů, zdraví obyvatel a majetku před požáry a poskytování pomoci při mimořádných událostech.⁹⁸ HZS ČR je tvořen Generálním ředitelstvím Hasičského záchranného sboru, hasičskými záchrannými sbory krajů, záchrannými útvary a Střední a

⁹⁶ Vláda ČR: Statut Výboru pro zpravodajskou činnost [citováno 28. 8. 2010]. Dostupné na <<http://www.vlada.cz/cz/pracovni-a-poradni-organy-vlady/brs/pracovni-vybory/zpravodajska-cinnost/vybor-pro-zpravodajskou-cinnost-3858/>>.

⁹⁷ Viz. § 2 písm. b) zákona č. 239/2000 Sb., o integrovaném záchranném systému a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů.

⁹⁸ Viz § 1 odst. 1 zákona č. 238/2000 Sb., o Hasičském záchranném sboru České republiky a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů.

Vyšší odbornou školou požární ochrany. Podle § 15 krizového zákona jsou Hasičskému záchrannému sboru kraje stanoveny důležité úkoly při přípravě na krizové situace, které nesouvisejí s vnitřní bezpečností a veřejným pořádkem a jejich řešením. Patří mezi ně např. organizace součinnosti mezi správními úřady a obcemi v kraji, zabezpečení zpracování krizového plánu, který schvaluje hejtman, ukládání obcím, které určí, povinnost rozpracovat vybrané úkoly krizového plánu kraje nebo seznámení obcí, fyzických a právnických osob s charakterem možného ohrožení, s krizovými opatřeními a se způsobem jejich provedení.

Mezi **ostatní složky** integrovaného záchranného systému jsou zařazeny vyčleněné prostředky a síly ozbrojených sil – podle § 14 odst. 1 písm. c) zákona o ozbrojených silách mohou být k záchranným, příp. k likvidačním pracím v souvislosti s pohromami nebo jinými závažnými situacemi ohrožujícími životy, zdraví, značné majetkové hodnoty nebo životní prostředí, užity vyčleněné síly a prostředky Armády ČR; ostatní ozbrojené bezpečnostní sbory – vzhledem k tomu, že hlavním úkolem těchto složek je podílet se na záchranných, příp. likvidačních pracích, můžeme mezi tyto složky začlenit jen takové sbory, které by byly schopny takovou činnost provádět, tedy Celní správu ČR nebo Vězeňskou službu ČR; ostatní záchranné sbory – např. Báňská záchranná služba nebo Horská záchranná služba; orgány ochrany veřejného zdraví; havarijní, pohotovostní, odborné a jiné služby; zařízení civilní ochrany; neziskové organizace a sdružení občanů, které lze využít k záchranným a likvidačním pracím – např. Český červený kříž nebo České katolická charita.⁹⁹ Na rozdíl od základních složek, poskytují všechny tyto ostatní složky při záchranných a likvidačních pracích tzv. plánovanou pomoc na vyžádání. Ta je vymezena zákonem o integrovaném záchranném systému jako „ *předem písemně dohodnutý způsob poskytnutí pomoci ostatními složkami integrovaného záchranného systému obecnímu úřadu obce s rozšířenou působností, krajskému úřadu, Ministerstvu vnitra nebo základním složkám integrovaného záchranného systému při provádění záchranných a likvidačních prací.* “¹⁰⁰

Vzhledem k tomu, že zajišťování bezpečnosti státu patří mezi velmi obtížné úkoly, zakotvuje ÚZB ve svém čl. 3 odst. 2 povinnost podílet se na zajišťování bezpečnosti České republiky vedle výše zmíněných složek i státním orgánům, orgánům územních samosprávných celků, jakož i právnickým a fyzickým osobám, přičemž stanoví, že rozsah těchto povinností vymezuje zákon. Tyto povinnosti nejsou vázány na státní občanství nebo

⁹⁹ VANÍČEK, Jiří a kol. *Právní úprava krizového řízení v ČR: vybrané problémy právní teorie i praxe*. Praha: Eurolex Bohemia, 2006, s. 265.

¹⁰⁰ Viz § 21 odst. 1 zákona č. 239/2000 Sb., o integrovaném záchranném systému a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů.

sídlo, uloženy mohou být i osobám, které nejsou českými státními občany nebo osobám, které mají své sídlo mimo území České republiky, pokud se na jejím území zdržují.¹⁰¹ Stejně tak je možno uložit povinnosti i osobám, které se zrovna nenacházejí na území státu, ale jsou českým státními občany.¹⁰² Některá opatření a povinnosti se ale pochopitelně mohou týkat pouze určitých osob, příp. skupin osob, např. dle kritéria státního občanství atd. Úkoly, související s povinností podílet se na zajišťování bezpečnosti státu, najdeme pro státní orgány a orgány samosprávných územních celků vymezeny v celé řadě právních předpisů. Tak např. v souvislosti s připraveností na mimořádné situace vojenského charakteru upravuje tyto úkoly pro jednotlivé orgány zákon o zajišťování obrany České republiky.¹⁰³ Další povinnosti najdeme upraveny např. v krizovém zákoně nebo v zákoně o integrovaném záchranném systému.¹⁰⁴ V této souvislosti bych se ráda zmínila o některých z nich.

Krizový zákon stanoví, že si kraje a tzv. určené obce¹⁰⁵ jako koordinační orgány pro přípravu na krizové situace ustavují **Bezpečnostní radu kraje a Bezpečnostní radu obce**. Činnost, složení a průběh jednání těchto Rad upravují jejich Statuty a Jednací řády. Nařízení vlády č. 462/2000 Sb., k provedení § 27 odst. 8 a § 28 odst. 5 zákona č. 240/2000 Sb., o krizovém řízení a o změně některých zákonů, ve znění nařízení vlády č. 36/2003 Sb. (dále jen Nařízení), upravuje jejich činnost a složení, přičemž Statuty musí toto Nařízení respektovat. Bezpečnostní rada kraje má maximálně 10 členů, jejím předsedou je vždy hejtman, který jmenuje ostatními členy vždy ty osoby, jenž vypočítává Nařízení.

Podle § 6 tohoto Nařízení zahrnuje činnost bezpečnostní rady kraje projednávání stavu připravenosti kraje na řešení krizových situací, projednávání krizového plánu kraje, posuzuje možná rizika vzniku krizové situace v kraji, projednává dokumentaci určených obcí,

¹⁰¹ PAVLÍČEK, Václav a kol. *Ústavní právo a státověda*. II. Díl. část 1. 1. vyd. Praha: Linde, 2001, s. 499.

¹⁰² PAVLÍČEK, Václav a kol. *Ústava a ústavní řád České republiky: komentář*. 2. díl. 2. vyd. Praha: Linde, 1999, s. 383.

¹⁰³ Tak např. **ministerstvo obrany** navrhuje vládě základní opatření k přípravě a organizování obrany státu, odpovídá za proces plánování obrany státu a koordinuje jeho přípravu atd. **Ministerstvo obrany a jiné ústřední správní úřady** vyhodnocují mezinárodněpolitickou situaci a navrhují potřebná opatření k zajišťování obrany státu, plní úkoly k zajišťování obrany státu podle rozhodnutí vlády atd.

¹⁰⁴ Tak např. podle krizového zákona **ministerstva a jiné správní úřady** k zajištění připravenosti na řešení krizových situací zřizují pracoviště krizového řízení, zpracovávají krizový plán, obsahující souhrn krizových opatření a postupů k řešení krizových situací, zřizují krizový štáb jako pracovní orgán k řešení krizových situací, **hejtman** zřizuje k řešení krizových situací krizový štáb kraje jako svůj poradní orgán atd. Dle zákona o integrovaném záchranném systému např. **ministerstva a jiné ústřední správní úřady** při přípravě na mimořádné události, při provádění záchranných likvidačních prací a při ochraně obyvatelstva v oboru své působnosti vedou přehled možných zdrojů rizik, provádějí analýzy ohrožení a sjednávají nápravu skutečností, které by mohly způsobit vznik mimořádné situace atd.

¹⁰⁵ **Určená obec** je obec, které byla Hasičským záchranným sborem krajem dle § 15 odst. 4 písm. a) zákona č. 240/2000 Sb., o krizovém řízení a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů, uložena povinnost rozpracovat vybrané úkoly krizového plánu kraje.

vyhodnocuje připravenost složek integrovaného záchranného systému v kraji atd.¹⁰⁶ Svou bezpečnostní radu si zřizují i určené obce, jejím předsedou je vždy starosta obce, který jmenuje ostatní členy, přičemž i on je vázán Nařízením, pokud jde o osoby, které musí být jejími členy. Bezpečnostní rada obce projednává rozpracování úkolů krizového plánu kraje, uložených Hasičským záchranným sborem kraje, zajištění připravenosti obce na krizové situace, plán evakuace osob z ohroženého území, vyhodnocuje připravenost složek integrovaného záchranného systému atd.¹⁰⁷ Podle krizového zákona si k zajištění připravenosti na řešení krizových situací, ministerstva, jiné správní úřady, hejtmani krajů a starostové určených obcí zřizují jako svoje pracovní orgány krizové štáby.¹⁰⁸

Pokud jde o povinnost právnických a fyzických osob podílet se na zajišťování bezpečnosti státu, ta spočívá zejména v tom, že tyto osoby jsou nuceny něco vykonat, něco strpět či něčeho se zdržet. Statní orgány, orgány územních samosprávných celků, fyzické a právnické osoby samozřejmě plní svou povinnost podílet se na zajišťování bezpečnosti státu i v případě, že již došlo k bezprostřednímu ohrožení chráněných hodnot, tedy byla ohrožena bezpečnost a v této souvislosti byl vyhlášen některý z mimořádných stavů. O vymezení jejich úkolů v souvislosti s mimořádnými stavy bude pojednáno v následující podkapitole.

.2.2 Účast orgánů a osob na vyhlášení, průběhu a skončení mimořádných stavů

V předcházející podkapitole byl vymezen pojem bezpečnosti státu a zmíněny orgány, osoby a jiné složky, které se na jejím zajišťování podílejí. Činnost těchto subjektů spočívá, jak již bylo výše naznačeno, zejména v plnění celé řady úkolů, jejichž cílem je eliminace potencionálního ohrožení chráněných hodnot, příprava na řešení a následně samotná reakce na existenci takového ohrožení. Podle intenzity a charakteru takového ohrožení, mohou být tyto situace řešeny různými způsoby. Zpravidla v případě, že nebude možno, aby byly tyto situace vyřešeny běžnou činností k tomu vyčleněných subjektů, je možno vyhlásit některý z mimořádných stavů. Samozřejmě, že pro to, aby k něčemu takovému došlo, musí být splněny všechny stanovené podmínky. V případě vyhlášení takových stavů jsou pro jednotlivé

¹⁰⁶ Viz. čl. 6 nařízení vlády č. 462/2000 Sb., *k provedení § 27 odst. 8 a § 28 odst. 5 zákona č. 240/2000 Sb., o krizovém řízení a o změně některých zákonů*, ve znění nařízení vlády č. 36/2003 Sb.

¹⁰⁷ Viz čl. 8 nařízení vlády č. 462/2000 Sb., *k provedení § 27 odst. 8 a § 28 odst. 5 zákona č. 240/2000 Sb., o krizovém řízení a o změně některých zákonů*, ve znění nařízení vlády č. 36/2003 Sb.

¹⁰⁸ Podrobněji podkapitola 2.2. *Účast orgánů a osob na vyhlášení, průběhu a skončení mimořádných stavů*.

orgány a složky stanoveny nové úkoly a nové povinnosti, zároveň ale disponují i celou řadou oprávnění, která by za běžných okolností neměly.

V případě bezprostředního ohrožení ústavních hodnot mohou být zavedeny jednotlivé mimořádné stavy. Tyto stavy se vyhláší buď pro omezené území (stav nebezpečí, nouzový stav, stav ohrožení státu) nebo pro celé území České republiky (nouzový stav, stav ohrožení státu, válečný stav). Vyhlášení válečného stavu a stavu ohrožení státu svěřuje Ústava a ÚZB Parlamentu. Pro toto vyhlášení stanoví čl. 39 odst. 3 Ústavy v případě válečného stavu a čl. 7 odst. 2 ÚZB v případě stavu ohrožení státu souhlas nadpoloviční většiny všech poslanců a nadpoloviční většiny všech senátorů. V případě, že by byla Poslanecká sněmovna rozpuštěna, přísluší rozhodnutí o vyhlášení těchto stavů pouze Senátu. O vyhlášení stavu ohrožení státu rozhoduje Parlament na návrh vlády. Kdo je oprávněn podat návrh na vyhlášení válečného stavu, ale upraveno není. Vzhledem k tomu, že odpovědnost za zajišťování bezpečnosti státu nese vláda, které je rovněž oprávněna podat návrh na vyhlášení stavu ohrožení státu, můžeme přijmout názor, že tak činí i v souvislosti s válečným stavem.¹⁰⁹

Rovněž nenalezneme upravenou odpověď na otázku, zda o vyhlášení těchto stavů rozhodují obě komory na společné schůzi nebo každá samostatně. Vzhledem k tomu, že společná schůze není stanovena, obě komory by tak vyslovovaly souhlas separátně na svých jednáních.¹¹⁰

Vyhlášení nouzového stavu svěřuje ÚZB vládě. Podle čl. 5 tohoto ústavního zákona, může nouzový stav vyhlásit i předseda vlády, ale pouze v případě nebezpečí z prodlení. Cílem tohoto ustanovení je zajistit rychlou reakci na vznik mimořádné situace. Jeho rozhodnutí pak do 24 hodin od vyhlášení vláda zruší nebo schválí. ÚZB nepočítá se situací, kdy by vláda nebyla schopna rozhodnout nebo nerozhodla např. proto, že se buď vůbec nestihla sejít, nebo se sice sešla, ale neunesla. Zatímco podle J. Filipa by v takovém případě rozhodnutí předsedy vlády trvalo dál,¹¹¹ podle jiného názoru by takové rozhodnutí pozbývalo platnosti. Argumentem pro tento postoj je povinnost vlády informovat bezprostředně po vyhlášení tohoto stavu Poslaneckou sněmovnu, která je oprávněna toto vyhlášení zrušit. Stejná informační povinnost samozřejmě platí i v případě, že vláda nouzový stav nevyhlásí, ale následně jeho vyhlášení schválí. ÚZB výslovně zakotvuje informační povinnost vlády vůči

¹⁰⁹ SLÁDEČEK, Vladimír; MIKULE, Vladimír; SYLLOVÁ, Jindřiška. *Ústava České republiky: komentář*. Praha: C.H. Beck, 2007, s. 323.

¹¹⁰ HŘEBEJK, Jiří. Válečný stav. In PAVLÍČEK, Václav a kol. *Bezpečnost České republiky a potřeba ústavních změn*. Praha: Právnická fakulta Univerzity Karlovy, 2004, s. 63.

¹¹¹ FILIP, Jan. *Ústavní právo České republiky*. 1.díl. 4.vyd. Brno: Masarykova univerzita; Doplněk, 2003, s. 527.

Poslanecké sněmovně. V případě, že by vláda ve stanovené lhůtě nerozhodla, nemohla by splnit svou informační povinnost a Poslanecká sněmovna by tak přišla o své důležité oprávnění a vyhlášený nouzový stav by tak nepodléhal stejné kontrole, jako kdyby byl vyhlášen vládou jako celkem.¹¹² Osobně bych si dovolila souhlasit spíše s tímto názorem, protože se domnívám, že smyslem ustanovení upravujícího schválení rozhodnutí předsedy vlády vládou jako celkem, je, že je jakousi pojistkou proti tomu, aby případně nedošlo k zneužití nebo překročení pravomoci předsedy vlády. Vyhlášení nouzového stavu je významné rozhodnutí s dalekosáhlými důsledky, proto si myslím, že úmyslem tvůrců ÚZB, jistě nebylo, aby o jeho vyhlášení rozhodovala jedna osoba bez toho, aby bylo její rozhodnutí následně podrobena zhodnocení jiným orgánem.

Vyhlásit nouzový stav je možno pouze na omezenou dobu, nejdéle na 30 dní. O prodloužení rozhoduje opět vláda, dojít k němu ale může pouze s předchozím souhlasem Poslanecké sněmovny. V případě, že je v této době Poslanecká sněmovna rozpuštěna, rozhoduje o prodloužení Senát. Nabízí se otázka, zda by i v případě, že by došlo k prodloužení trvání nouzového stavu, mohlo toto prodloužení trvat déle než 30 dnů. ÚZB odpověď na tuto otázku přímo neposkytuje, když pouze stanoví, že trvání nouzového stavu vyhlášeného vládou na dobu nejdéle 30 dní, může být prodlouženo s předchozím souhlasem Poslanecké sněmovny, v případě jejího rozpuštění Senátem. Názory na tuto problematiku se různí. Můžeme se setkat s názorem, že i takové prodloužení může trvat maximálně 30 dnů,¹¹³ oproti tomu se např. J. Vaníček, domnívá, že žádné takové omezení z ustanovení upravující prodloužení nouzového stavu nevyplývá a že tak lze nouzový stav prodloužit i o více než 30 dnů.¹¹⁴ Vzhledem k tomu, že zatímco v případě vyhlášení nouzového stavu ústavní zákon výslovně stanoví dobu, na kterou může být maximálně vyhlášen, v případě prodloužení tak nečiní, se domnívám a dovoluji si tak souhlasit s J. Vaníčkem, že doba, o kterou může být nouzový stav prodloužen, může překročit 30 dnů.

Vyhlášení stavu nebezpečí je upraveno nikoliv ústavními předpisy, ale na úrovni běžného zákona. Tímto zákonem je krizový zákon, jenž stav nebezpečí vymezuje v § 3. Vzhledem k tomu, že se stav nebezpečí vyhláší, buď na celé území kraje, nebo jeho část, oprávněn k jeho vyhlášení je hejtman kraje nebo primátor Prahy. I v případě, stavu nebezpečí

¹¹² KLÍMA, Karel a kol. *Komentář k Ústavě a Listině*. 2. díl. 2.vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, 2009, s. 874.

¹¹³ PAVLÍČEK, Václav a kol. *Ústava a ústavní řád České republiky: komentář*. 2.díl. 2. vyd. Praha: Linde, 2002, s. 391.

¹¹⁴ VANÍČEK, Jiří a kol. *Právní úprava krizového řízení v ČR: vybrané problémy právní teorie i praxe*. Praha: Eurolex Bohemia, 2006.

je stanovena informační povinnost, tentokrát ve prospěch vlády, Ministerstva vnitra, příp. sousedních krajů, mohou-li být krizovou situací dotčeny. Stejně jako u nouzového stavu, i u stavu nebezpečí je stanovena doba maximálně 30 dnů, na kterou může být vyhlášen. Je tedy samozřejmě jasné, že může trvat i dobu kratší. Prodloužit je ho možno rozhodnutím hejtmana nebo primátora Prahy, a to pouze se souhlasem vlády.

Zatímco vyhlášení válečného stavu a stavu ohrožení státu je upraveno na ústavní úrovni, za velký nedostatek můžeme považovat to, že ani Ústava, ÚZB nebo jiné právní předpisy neobsahují ustanovení, které by upravovalo, jak se tyto stavy ukončují. Pro jejich vyhlášení se vyžaduje souhlas obou komor Parlamentu formou usnesení. Ale jakým způsobem, jakou formou a kdo rozhoduje o ukončení těchto stavů? Osobně bych se přiklonila k názoru, že se válečný stav ukončuje stejným způsobem, jakým se vyhláší, tedy přijetím usnesení nadpoloviční většinou všech poslanců a nadpoloviční většinou všech senátorů. Stejný názor je možné přijmout i v případě stavu ohrožení státu. Na rozdíl od nouzového stavu nebo stavu nebezpečí není v souvislosti s vyhlášením těchto stavů stanovena maximální doba jejich trvání. Tyto tak trvají po dobu, která je nezbytná. Vzhledem k tomu, že se tyto stavy vyhláší v případě velmi vážného ohrožení a že je s jejich trváním spojena celá řada důsledků, bylo jejich vyhlášení svěřeno oběma komorám Parlamentu, myslím si tedy, že z tohoto lze dovodit, že rozhodování o skončení těchto stavů přísluší rovněž tomuto subjektu.

Nouzový stav a stav nebezpečí se vyhláší na dobu určitou, končí tedy uplynutím této doby. V případě nouzového stavu může o jeho zrušení před uplynutím této doby rozhodnout vláda nebo Poslanecká sněmovna. Stav nebezpečí může být takto ukončen rozhodnutím hejtmana, resp. primátora Prahy nebo vlády. Vládě je navíc svěřeno oprávnění zrušit stav nebezpečí, v případě, že pro jeho vyhlášení nebyly splněny stanovené podmínky.

Za trvání mimořádného stavu disponují ústavní orgány, zejména výkonná moc, a územní orgány některými výjimečnými pravomocemi, o kterých bych se v této souvislosti ráda zmínila. Jak již bylo výše naznačeno, prezident republiky se v České republice nepodílí na vyhlášení žádného z mimořádných stavů. Podle čl. 9 ÚZB má prezident právo účastnit se schůzí BRS, žádat od ní a jejich členů zprávy a projednávat s ní otázky patřící do její působnosti. Prezident nemá právo žádným způsobem zasahovat do jejího složení. O něm rozhoduje vláda sama. Prezident má rovněž právo účastnit se dle čl. 64 odst. 2 Ústavy jednání vlády, vyžadovat od ní, příp. jejich členů zprávy a projednávat s ní otázky patřící do její působnosti. Prezident je dle čl. 63 odst. 1 písm. c) Ústavy vrchním velitelem ozbrojených sil. Prezidentovi tak zejména náleží některé pravomoci v případě válečného stavu a stavu

ohrožení státu. V době trvání těchto stavů nařizuje a zrušuje dle § 23 branného zákona mobilizaci ozbrojených sil. Činí tak na návrh vlády, tzv. mobilizační výzvou, jejíž vyhlášení se děje prostřednictvím sdělovacích prostředků. Za trvání válečného stavu nebo stavu ohrožení státu je prezidentu odepřeno vetovat zákon, v případě, že byl přijat ve zkráceném jednání podle čl. 8 ústavního zákona o bezpečnosti.¹¹⁵

Vláda je Ústavou deklarována jako vrcholný orgán výkonné moci. Nese hlavní odpovědnost v oblasti zajišťování bezpečnosti státu.¹¹⁶ Není proto divu, že zaujímá významné postavení i v souvislosti s mimořádnými stavy. O tom, jakým způsobem se podílí na vyhlášení a skončení jednotlivých mimořádných stavů, již bylo napsáno. V následujících řádcích bude pojednáno o některých jejích důležitých úkolech v době trvání těchto stavů. V případě válečného stavu nebo stavu ohrožení státu může dle čl. 8 ústavního zákona o bezpečnosti požadovat, aby byl její návrh zákona projednán ve zkráceném jednání. Toto zkrácené jednání ale nemůže být použito pro schvalování návrhu ústavního zákona. Další její oprávnění nalezneme v branném zákoně, podle kterého vláda v souvislosti s válečným stavem nebo stavem ohrožení státu navrhuje prezidentu republiky mobilizaci ozbrojených sil, příp. její zrušení, či svým nařízením stanoví počet občanů povinných podrobit se odvodnímu řízení dle ročníku jejich narození nebo dle jejich odborné kvalifikace. Dle zákona o zajišťování obrany státu může vláda za trvání těchto stavů omezit některá lidská práva a základní svobody, např. svobodu pohybu, pobytu nebo právo pokojně se shromažďovat. Dle § 53 tohoto zákona stanoví místní, časovou a osobní působnost takového omezení a konkretizuje práva a svobody, které budou omezeny, ve svém nařízení. Další oprávnění vlády stanovená v tomto zákoně najdeme vymezeny v § 5.¹¹⁷

V souvislosti s ohrožením nevojenského charakteru může vláda podle krizového zákona za stavu ohrožení státu nebo nouzového stavu přijmout řadu krizových opatření a omezit tak některá práva a svobody, případně uložit určité povinnosti. Může např. nařídit evakuaci osob a majetku z vymezeného území, zakázat vstup, pohyb, pobyt osob na vymezených místech, rozhodnout o uložení pracovní povinnosti, pracovní výpomoci nebo povinnosti poskytnout věcné prostředky k řešení krizové situace¹¹⁸ atd. Podle § 22 zákona o Policii v souvislosti s §

¹¹⁵VANÍČEK, Jiří a kol. *Právní úprava krizového řízení v ČR: vybrané problémy právní teorie i praxe*. Praha: Eurolex Bohemia, 2006, s. 172-178.

¹¹⁶Podrobněji podkapitola 2.1. *Účast orgánů a osob na zajišťování bezpečnosti České republiky*.

¹¹⁷Vláda např. rozhoduje o opatření potřebných pro vedení války, o prioritách plnění úkolů, které souvisejí se zajišťováním obrany státu, o opatřeních k účinnému fungování systému obrany státu atd.

¹¹⁸K pojmům „věcné prostředky, pracovní výpomoc a pracovní povinnost“ více § 2 zákona č. 240/2000 Sb., o krizovém řízení a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších prostředků.

14 odst. 1 písm. b) zákona o ozbrojených silách, je vláda oprávněna v případě, že nebudou pro zajištění bezpečnosti a vnitřního pořádku postačovat prostředky a síly Policie ČR, povolát k plnění úkolů policie vojáky v činné službě, příp. příslušníky Celní správy ČR nebo Vězeňské služby ČR. Podle § 14 odst. 1 písm. c) může vláda při pohromách nebo jiných závažných situacích povolát vojáky k záchranným a likvidačním pracím. Některá jiná oprávněná vlády najdeme rovněž v zákoně o hospodářských opatřeních. Podle § 23 tohoto zákona může vláda za válečného stavu a stavu ohrožení státu např. omezit, zakázat či přikázat vývoz a dovoz vybraného druhu zboží, u určených druhů staveb upravit průběh stavebních prací, příp. omezit jejich zahájení nebo na návrh guvernéra České národní banky omezit nebo zakázat nakládání s prostředky v českých korunách na účtech u bank. Obdobná opatření je oprávněna přijmout dle § 22 i za nouzového stavu.¹¹⁹

Na základě ustanovení § 4 odst. 1 písm. c) krizového zákona byl vládou zřízen Ústřední krizový štáb. **Ústřední krizový štáb** (dále jen Štáb) je označen jako pracovní orgán vlády k řešení krizových situací a jeho činnost je vymezena čl. 2 Statutu Štábu (dále jen Statut): „*Štáb po vyhlášení nouzového stavu, stavu ohrožení státu nebo válečného stavu, jakož i při hrozbě vzniku takové krizové situace, nebo při jiných závažných situacích týkajících se bezpečnostních zájmů České republiky, připravuje návrhy řešení těchto situací. Návrhy na řešení těchto situací předkládá předseda Štábu na schůzích Bezpečnostní rady státu nebo v případě nebezpečí z prodlení přímo na schůzích vlády.*“¹²⁰ Štáb má 17 členů, předseda je jmenován předsedou vlády dle charakteru vzniklé situace. Dle čl. 4 Statutu jím je v případě vyhlášení válečného stavu, stavu ohrožení státu v souvislosti se zajišťováním obrany České republiky před vnějším napadením či za dalších situací vojenského charakteru, jež se významně dotýkají bezpečnostních zájmů státu, ministr obrany, v případě jiné situace ministr vnitra. Místopředsedy Štábu jsou náměstek ministra obrany v případě, že je předsedou ministr obrany, nebo náměstek ministra vnitra, logicky pokud je předsedou ministr vnitra. Další členy Štábu vypočítává čl. 4 Statutu. Štáb je aktivován rozhodnutím předsedy vlády, v případě jeho

¹¹⁹ Např. může rozšířit nebo omezit distribuci pitné vody, potravin nebo zdravotnického materiálu, uložit právníkům a podnikajícím fyzickým osobám povinnost oznámit správním úřadům aktuální objem zásob ve stanovených druzích materiálu nebo věcných prostředcích atd.

¹²⁰ Do působnosti Ústředního krizového štábu patří dále např. zabezpečení koordinace, sledování a vyhodnocování stavu realizace opatření přijímaných vládou, správními úřady, orgány územních samosprávných celků k zamezení vzniku, příp. k řešení vzniklé krizové nebo jiné závažné situace, zabezpečení posouzení vývoje situace, přiměřenost obsahu opatření přijímaných správními úřady a orgány územních samosprávných celků, informování Bezpečnostní rady státu atd. Viz. Vláda ČR: Statut Ústředního krizového štábu [citováno 29. 8. 2010]. Dostupné na < <http://www.vlada.cz/cz/ppov/brs/pracovni-vybory/ustredni-krizovy-stab/ustredni-krizovy-stab-51792/>>.

nepřítomnosti na území státu či z jiných závažných důvodů tak místo něj může učinit první místopředseda vlády, příp. jiný předsedou pověřený místopředseda.

Povinnost podílet se na zajišťování bezpečnosti státu mají rovněž ministerstva, jiné správní úřady a orgány územních samosprávných celků. Je proto zřejmé, že vykonávají své povinnosti i v souvislosti s trváním mimořádných stavů. Podle krizového zákona si ministerstva, jiné správní úřady, kraje a určené obce k řešení krizových situací zřizují krizové štáby. **Krizový štáb kraje a krizový štáb obce** svolává podle § 12 nařízení vlády č. 462/2000 Sb., k provedení § 27 odst. 8 a § 28 odst. 5 zákona č. 240/2000 Sb., o krizovém řízení a o změně některých zákonů, ve znění nařízení vlády č. 36/2003 Sb. (dále jen Nařízení), hejtman, respektive starosta určené obce v případě, že je vyhlášen krizový stav pro celé území státu nebo pro jeho část patřící do působnosti orgánu krizového řízení, v případě vyhlášení stavu nebezpečí pro celé území nebo jeho část patřící do působnosti orgánu krizového řízení, v případě že jej použije ke koordinaci záchranných a likvidačních prací, v případě, že je k tomu vyzván Ministerstvem vnitra při ústřední koordinaci záchranných a likvidačních prací nebo v případě, že jde o úkol prováděný při cvičení. Krizový štáb je svoláván operativně, hlavně k projednávání záležitostí souvisejících s řešením krizové situace a přijetí krizových opatření spojených s omezováním základních práv a svobod.¹²¹ Členy krizových štábu jsou osoby stanovené v Nařízení. Další oprávnění a povinnosti ministerstev, jiných správních úřadů a orgánů územních samosprávných celků za trvání mimořádných stavů najdeme upraveny v celé řadě prováděcích předpisů.¹²²

V souvislosti s mimořádnými stavy bych se ještě ráda zmínila o postavení fyzických a právnických osob. Již několikrát bylo v této práci podotknuto, že v době mimořádných stavů mohou být přijímána mimořádná opatření, se kterými často souvisí nezbytné omezení lidských práv a svobod osob. Toto omezení nejčastěji spočívá v tom, že se dotyčné osoby musí něčeho zdržet, něco strpět nebo něco vykonat. V případě omezení práv a svobod, příp. stanovení povinností musí být vždy respektována ustanovení Listiny a mezinárodních smluv,

¹²¹ Viz. § 12 nařízení vlády č. 462/2000 Sb., k provedení § 27 odst. 8 a § 28 odst. 5 zákona č. 240/2000 Sb., o krizovém řízení a o změně některých zákonů, ve znění nařízení vlády č. 36/2003 Sb.

¹²² Např. podle krizového zákona je **ministerstvo zdravotnictví** oprávněno v době trvání krizových stavů stanovit opatření k ochraně veřejného zdraví a koordinovat činnost orgánů ochrany veřejného zdraví, **ministerstvo dopravy** je v době trvání krizového stavu oprávněno uložit určeným provozovatelům dopravy povinnosti k zabezpečování dopravních potřeb, **hejtman** za stavu nebezpečí koordinuje záchranné a likvidační práce, organizuje, koordinuje evakuaci osob, humanitární pomoc, **starosta obce** nařizuje a organizuje evakuaci osob z ohroženého území atd. Podle zákona o hospodářských opatřeních pro krizové stavy může za stavu nebezpečí **hejtman** zavést regulaci prodávaného zboží v obchodní síti, **hejtman nebo starosta určené obce** nebo **obce s rozšířenou působností** uložit právnické nebo podnikající fyzické osobě dodávat výrobky, práce nebo služby atd.

jež jsou součástí právního řádu České republiky. Taková omezení by měla být přijímána pouze na potřebnou dobu a měla by být ukládána jen v rozsahu nezbytně nutném. Najdeme je upravena např. v zákoně o integrovaném záchranném systému, v krizovém zákoně, zákoně o hospodářských opatřeních pro krizové stavy, v zákoně o zajišťování obrany České republiky nebo branném zákoně.¹²³

2.6 Důvody vyhlášení mimořádných stavů

Vyhlásit válečný stav, stav ohrožení státu, nouzový stav nebo stav nebezpečí je v České republice možné pouze v případě, jsou-li pro takové vyhlášení splněny stanovené důvody. Tyto důvody nalezneme upraveny v Ústavě, ÚZB a v krizovém zákoně. Podle čl. 2 ústavního zákona o bezpečnosti „*je-li bezprostředně ohrožena svrchovanost, územní celistvost, demokratické základy České republiky nebo ve značném rozsahu vnitřní pořádek a bezpečnost, životy a zdraví, majetkové hodnoty nebo životní prostředí anebo je-li třeba plnit mezinárodní závazky o společné obraně, může se vyhlásit podle intenzity, územního rozsahu a charakteru situace nouzový stav, stav ohrožení státu nebo válečný stav.*“¹²⁴ ÚZB pak v čl. 4, resp. v čl. 7 vymezuje důvody vyhlášení nouzového stavu, resp. stavu ohrožení státu. Tato ustanovení pak prakticky přebírají důvody vypočtené v čl. 2.

Nouzový stav může být vyhlášen v případě živelních pohrom, průmyslových nebo ekologických havárií nebo jiného nebezpečí, které ve značném rozsahu ohrožují zdraví, životy, majetkové hodnoty anebo vnitřní pořádek a bezpečnost. Stav ohrožení státu se pak vyhláší v případě bezprostředního ohrožení svrchovanosti, územní celistvosti státu nebo jeho demokratických základů. Důvody, pro které může být vyhlášen válečný stav, upravuje Ústava v čl. 43 odst. 1. Parlament tak podle tohoto článku rozhoduje o vyhlášení válečného stavu, je-li Česká republika napadena, nebo je-li třeba plnit mezinárodní smluvní závazky o společné obraně proti napadení. Podle názoru některých autorů je, „*mísení obou ústavních zákonů nešťastné,*“ přičemž se domnívají, že by úprava vyhlášení válečného stavu měla být obsažena pouze v jednom z těchto předpisů. Upozorňují totiž na to, že v čl. 2 ÚZB nalezneme formulován pouze jeden z důvodů, pro který může být vyhlášen válečný stav, a tím důvodem je „*je-li třeba plnit mezinárodní závazky o společné obraně*“, zatímco Ústava pro vyhlášení válečného stavu stanoví alternativně dva důvody. Za zásadní úpravu je třeba považovat tu,

¹²³ Např. § 5, 6, 7, 14 krizového zákona – krizová opatření, omezení práv, § 14, 21, 24 zákona o zajišťování obrany – poskytnutí věcných prostředků, pracovní povinnost, pracovní výpomoc, branná povinnost dle branného zákona, regulační opatření dle zákona o hospodářských opatřeních pro krizové stavy, atd.

¹²⁴ Viz. čl. 2 ústavního zákona č. 110/1998 Sb., *o bezpečnosti České republiky*, ve znění pozdějších předpisů.

které je obsažená v Ústavě, jenž je i novější vzhledem k novelizaci provedené ústavním zákonem č. 300/ 2000 Sb.¹²⁵

Důvody vyhlášení nejméně závažného z mimořádných stavů, stavu nebezpečí upravuje krizový zákon v § 3. Stav nebezpečí se může vyhlásit, pokud jsou v případě živelní pohromy, ekologické nebo průmyslové havárie, nehody nebo jiného nebezpečí ohroženy životy, zdraví, majetek nebo životní prostředí, intenzita takového ohrožení nedosahuje značného rozsahu a toto ohrožení nemůže být odvráceno běžnou činností správních úřadů a složek integrovaného záchranného systému. Důvody pro vyhlášení stavu nebezpečí jsou tedy prakticky identické s těmi, pro které může být vyhlášen nouzový stav, rozdíl je pouze v intenzitě ohrožení.

2. 4. Nouzový stav

V následujících řádcích bych ráda pojednala podrobněji a uceleněji o jednotlivých mimořádných stavech upravených ústavními právními předpisy. Začnu s tím nejméně závažným, tedy s nouzovým stavem. Již bylo několikrát řečeno, institut nouzového stavu byl zaveden ÚZB, který tento stav v základních rysech vymezuje. Nouzový stav se vyhláší v případě ohrožení nevojenského charakteru. V teorii se ale můžeme setkat i s názorem, že lze tento stav zavést i pro řešení vojenských krizových situací. Opačný názor zastává např. J. Jirásek.¹²⁶ J. Vaníček¹²⁷ sice teoretické užití nouzového stavu připouští, když jedním z důvodů pro vyhlášení nouzového stavu je dle čl. 5 ÚZB existence „jiného nebezpečí, které ve značném rozsahu ohrožuje životy, zdraví, majetkové hodnoty nebo anebo vnitřní pořádek a bezpečnost,“ z praktického hlediska ho ale nepovažuje za nejvýhodnější, příp. dostačující. Argumentuje tím, že v případě nouzového stavu nelze užít některá opatření, která mohou být užita ve spojitosti s jinými mimořádnými stavy. V případě vojenského ohrožení pak jistě bude třeba využít všech prostředků, které jsou k dispozici, proto bude rozumnější vyhlásit takový mimořádný stav, s jehož vyhlášením je možné použití těchto prostředků a opatření spojeno. Dalším argumentem je omezená časová účinnost nouzového stavu. Jako překážku užití nouzového stavu pro řešení vojenské krizové situace pak vidí krizový zákon, jehož ustanovení se užití v souvislosti s přípravou a řešením krizových situací, které nesouvisejí se zajišťováním obrany státu před vnějším napadením. Tento zákon tak vylučuje užití svých

¹²⁵ KLÍMA, Karel a kol. *Komentář k Ústavě a Listině*. 2. díl. 2.vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, 2009, s. 868.

¹²⁶ JIRÁSEK, Jiří. Vyhlásování mimořádných stavů. In PAVLÍČEK, Václav a kol. *Bezpečnost České republiky a potřeba ústavních změn*. Praha: Právnická fakulta Univerzity Karlovy, 2004, s. 83.

¹²⁷ VANÍČEK, Jiří a kol. *Právní úprava krizového řízení v ČR: vybrané problémy právní teorie i praxe*. Praha: Eurolex Bohemia, 2006, s. 85-86.

ustanovení na řešení vojenských krizových situací. J. Vaníček tak užití nouzového stavu pro řešení vojenské krizové situace úplně nevylučuje, ale konstatuje, že vyhlásit ho by bylo možné pouze v případě, že „ *riziko nebo hrozba vyplývající s existence vojenského ohrožení nebude příliš vysoká nebo pravděpodobná, v opačném případě by bylo vhodnější vyhlásit válečný stav nebo stav ohrožení státu.* “¹²⁸

Nouzový stav může být tedy vyhlášen v případě živelních pohrom, ekologických nebo průmyslových havárií, nehod nebo jiných nebezpečí, které ve značném rozsahu ohrožují životy, zdraví, majetkové hodnoty, vnitřní pořádek nebo bezpečnost. Pokud by nebyla intenzita ohrožení shledána jako značná, postačovalo by vyhlásit stav nebezpečí podle krizového zákona. Výslovně je zakázáno vyhlásit nouzový stav z důvodů stávky vedené na ochranu práv a hospodářských a sociálních zájmů. Nouzový stav se vyhláší na celé území státu nebo na jeho část. V souvislosti s nouzovým stavem disponuje významnými pravomocemi vláda. Je to právě ona, komu je svěřeno jeho vyhlášení. V případě nebezpečí z prodlení může nouzový stav vyhlásit její předseda, jehož rozhodnutí musí být do 24 hodin vládou jako celkem, buď zrušeno, nebo schváleno.¹²⁹ Vláda má informační povinnost vůči Poslanecké sněmovně, která může vyhlášení zrušit. Nouzový stav se vyhláší na dobu určitou, nejdéle na dobu 30 dnů. Tato doba může být prodloužena rozhodnutím vlády, ke kterému je nezbytný předcházející souhlas Poslanecké sněmovny.¹³⁰ Rozhodnutí o nouzovém stavu se vyhláší jako zákon. Podle čl. 52 Ústavy ve spojení s § 3 odst. 1, 2 zákona č. 309/1999 Sb., o Sbírce zákonů a o Sbírce mezinárodních smluv, ve znění pozdějších předpisů, nabývá zákon platnosti dnem svého vyhlášení ve Sbírce zákonů, přičemž dnem vyhlášení je den rozeslání příslušné částky Sbírky zákonů, uvedený v jejím záhlaví. Rozhodnutí o vyhlášení nouzového stavu musí být rovněž zveřejněno v hromadných sdělovacích prostředcích.¹³¹ Účinnosti nabývá okamžikem, který je v rozhodnutí stanoven.

V případě nouzové stavu je výslovně vyjádřena povinnost vlády současně s vyhlášením nouzového stavu vymezit, která práva a povinnosti, a v jakém rozsahu, se omezují, resp. ukládají. V případě takového omezení práv a svobod, příp. uložení povinností musí být respektována ustanovení Listiny a mezinárodních smluv, jež jsou součástí právního řádu

¹²⁸ VANÍČEK, Jiří a kol. *Právní úprava krizového řízení v ČR: vybrané problémy právní teorie i praxe*. Praha: Eurolex Bohemia, 2006, s. 86.

¹²⁹ K problematice toho, co by se stalo v případě, že vláda nerozhodne, podrobněji podkapitola 2.2. *Účast osob a orgánů na vyhlášení, průběhu a skončení mimořádných stavů*.

¹³⁰ K problematice doby, o kterou může být nouzový stav prodloužen, podrobněji podkapitola 2.2. *Účast osob a orgánů na vyhlášení, průběhu a skončení mimořádných stavů*.

¹³¹ K povinnostem některých osob v souvislosti se zveřejněním podrobněji podkapitola 1.3.2 *Ústavní zákon č. 110/1998 Sb., o bezpečnosti České republiky, ve znění pozdějších předpisů*.

České republiky. Práva, která mohou být omezena, najdeme upravena zejména v krizovém zákoně. Podle § 5 tohoto zákona tak může být na nezbytně dlouhou dobu a v nezbytném rozsahu omezeno např. právo na nedotknutelnost osoby, obydlí, vlastnické právo, svoboda pohybu, pobytu atd. § 6 tohoto zákona pak vymezuje opatření, která mohou být užitá v době trvání nouzového stavu, např. vláda může nařídit evakuaci osob, majetku z vymezeného území, zakázat vstup, pobyt osob na vymezeném území, přijmout opatření k ochraně státních hranic atd. Další oprávnění vlády v souvislosti s nouzovým stavem upravuje např. zákon o hospodářských opatřeních pro krizové stavy, podle kterého může vláda nařízením rozšířit nebo omezit distribuci pitné vody, potravin, zdravotnického materiálu, léčiv atd.¹³² V případě, že po dobu nouzového stavu, neumožní situace konání voleb ve lhůtách, které jsou stanoveny pro pravidelná volební období, je možno zákonem tyto lhůty prodloužit, maximálně však o šest měsíců.¹³³ Nouzový stav končí uplynutím doby, na kterou byl vyhlášen, pokud nebyl vládou nebo Poslaneckou sněmovnou zrušen před uplynutím této doby. ÚZB upravuje pojistku v případě, že by byla Poslanecká sněmovna rozpuštěna. Rozhodování o prodloužení nebo zrušení nouzového stavu by pak náleželo Senátu. Podle § 109d Jednacího řádu PS a § 132 Jednacího řádu Senátu rozhoduje Poslanecká sněmovna, respektive Senát v případě rozpuštění Poslanecké sněmovny, o prodloužení nouzového stavu nebo o jeho zrušení před uplynutím doby, na kterou byl vyhlášen, ve zkráceném jednání.

2.5 Stav ohrožení státu

Vyhlášení stavu ohrožení státu najdeme upraveno v čl. 7 ÚZB. Subjektem, kterému je svěřeno vyhlášení tohoto stavu, je Parlament, který tak činí na návrh vlády. K přijetí usnesení o vyhlášení stavu ohrožení státu je vyžadován souhlas nadpoloviční většiny všech poslanců a nadpoloviční většiny všech senátorů. V případě, že je rozpuštěna Poslanecká sněmovna, přísluší rozhodnout o jeho vyhlášení pouze Senátu. Vzhledem k tomu, že pro rozhodování o vyhlášení stavu ohrožení státu není předepsána společná schůze Poslanecké sněmovny a Senátu, souhlas by tak obě komory vyslovovaly samostatně. Jednací řád PS se o vyhlášení stavu ohrožení státu zmiňuje zejména v § 70 odst. 4, podle kterého je k přijetí usnesení o vyhlášení tohoto stavu třeba souhlasu nadpoloviční většiny všech poslanců, opakuje tak to, co je již upraveno čl. 39 odst. 3 Ústavy, a v § 109d podle kterého Poslanecká

¹³² Více viz. § 22 zákona č. 241/2000 Sb., o hospodářských opatřeních pro krizové stavy a o změně některých souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpisů.

¹³³ Podrobněji k této problematice podkapitola 1.3.2 Ústavní zákon č. 110/1998 Sb., o bezpečnosti České republiky, ve znění pozdějších předpisů.

sněmovna o vyhlášení stavu ohrožení státu rozhoduje ve zkráceném jednání. Jednací řád Senátu v § 71 odst. 2 stanoví, že o vyhlášení stavu ohrožení státu Senát hlasuje veřejně.¹³⁴ Stejně jako Poslanecká sněmovna, i Senát o návrhu na vyhlášení stavu ohrožení státu rozhodne dle § 132 Jednacího řádu Senátu ve zkráceném jednání.

Stav ohrožení státu může být vyhlášen v případě ohrožení vojenského i nevojenského charakteru. Důvodem pro jeho vyhlášení je bezprostřední ohrožení svrchovanosti, územní celistvosti nebo demokratických základů státu. Ohrožení tak může mít vnitřní nebo vnější původ. V případě ohrožení vojenského charakteru tak půjde o ohrožení svrchovanosti, územní celistvosti a demokratických základů cizím státem nebo činností zahraničních organizací, příp. teroristických skupin, nevojenské ohrožení může mít podobu jednání např. různých extremistických skupin nebo organizovaného zločinu,¹³⁵ v případě že tato činnost ohrožuje svrchovanost, územní celistvost nebo demokratické základy. Česká republika je Ústavou vymezena právě jako „*svrchovaný, jednotný a demokratický právní stát založený na úctě k právům a svobodám člověka a občana.*“¹³⁶ Stav ohrožení státu se tedy vyhláší v případě, že jsou bezprostředně ohroženy hodnoty, které charakterizují samotnou Českou republiku.

Vyhlášení stavu ohrožení státu se vyhláší jako zákon a zveřejňuje v hromadných sdělovacích prostředcích.¹³⁷ Účinnosti nabývá okamžikem stanoveným v rozhodnutí. V případě, že v době trvání stavu ohrožení neumožní okolnosti konání voleb ve lhůtách stanovených pro pravidelná volební období, je možno tyto lhůty prodloužit zákonem, nejdéle však o šest měsíců. Vzhledem k tomu, že za trvání tohoto stavu může vyvstat potřeba rychlé reakce na vzniklou situaci, umožňuje ÚZB, aby požádala Parlament o projednání jejího návrhu zákona ve zkráceném jednání. Poslanecká sněmovna má povinnost usnést se o takovém návrhu do 72 hodin od jeho podání, Senát do 24 hodin od okamžiku, co jí byl postoupen Poslaneckou sněmovnou.¹³⁸

I stav ohrožení státu může být vyhlášen pro celé území státu nebo pro jeho část. I v souvislosti s ním mohou být užitá krizová opatření, omezena práva a svobody nebo uloženy povinnosti. Zatímco ale v případě nouzového stavu ÚZB výslovně stanoví povinnost, že

¹³⁴ K veřejnému hlasování viz. § 76 a násl. zákona č. 107/1999 Sb., *o jednacím řádu Senátu*, ve znění pozdějších předpisů.

¹³⁵ VANÍČEK, Jiří a kol. *Právní úprava krizového řízení v ČR: vybrané problémy právní teorie i praxe*. Praha: Eurolex Bohemia, 2006, s. 398.

¹³⁶ Viz čl. 1 ústavního zákona ČNR č. 1/1993 Sb., *Ústava České republiky*, ve znění pozdějších předpisů.

¹³⁷ K vyhlášení a zveřejnění podrobněji podkapitola 1.3.2 *Ústavní zákon č. 110/1998 Sb., o bezpečnosti České republiky*, ve znění pozdějších předpisů.

¹³⁸ Ke zkrácenému jednání o návrzích zákonů po dobu mimořádných stavů podrobněji podkapitola 1.3.2 *Ústavní zákon č. 110/1998 Sb., o bezpečnosti České republiky*, ve znění pozdějších předpisů.

současně s vyhlášením tohoto stavu musí být vymezeny práva a svobody, které budou omezeny, příp. povinnosti, které se ukládají, v případě stavu ohrožení státu, takovou ÚZB neobsahuje. Opatření, která mohou být za stavu ohrožení státu užitá a práva a svobody, které mohou být omezeny, upravuje krizový zákon zejména v § 5, 6 a 7. Vláda tak může např. nařídit omezení vstupu na území státu osobám, které nejsou státními občany České republiky, omezit držení a nošení střelných zbraní a střeliva, zakázat vstup, pohyb a pobyt osob na vymezeném území atd. Další opatření související s právy a povinnostmi fyzických a právnických osob za trvání stavu ohrožení státu najdeme např. v branném zákoně v souvislosti s odvodním řízením nebo v zákoně o hospodářských opatřeních pro krizové stavy v souvislosti s regulačními opatřeními, v § 13 a násl., v § 21 a násl. a § 24 a násl. zákona o zajišťování obrany, které upravují povinnost poskytnout věcné prostředky, vykonat pracovní povinnost nebo pracovní výpomoc, přičemž od poskytnutí věcných prostředků zákon osvobozuje např. obce, subjekty hospodářské mobilizace, zdravotnickou záchrannou službu, a to v takovém rozsahu, který je nezbytný pro plnění jejich úkolů v zájmu zajišťování obrany státu, nebo fyzické osoby se zdravotním postižením, a to v takovém rozsahu, aby poskytnutí věcných prostředků nezpůsobilo újmu jejich zdraví atd. Rovněž v případě pracovní povinnosti a pracovní výpomoci zákon počítá s osvobozením určitých skupin osob, např. fyzických osob zdravotně nezpůsobilých k výkonu požadovaných druhů práce, fyzických osob mladších 18 let a starší 62 let, těhotných žen atd.

Branný zákon označuje vojenskou činnou službu v době stavu ohrožení státu jako mimořádnou službu a vymezuje, od které doby tuto službu jednotlivé osoby vykonávají, kdy končí, příp. kdo od ní může být zproštěn.¹³⁹ V případě stavu ohrožení státu se stává aktuální aktivní realizace branné povinnosti, spočívající v povinnosti státního občana stanoveného věku podrobit se odvodnímu řízení a vykonávat mimořádnou službu, příp. slnit další zákonem stanovené povinnosti. Počty osob, které jsou povinny dostavit se k odvodnímu řízení, stanoví vláda svým nařízením. Za stavu ohrožení státu může být rovněž na návrh vlády nařízena mobilizace ozbrojených sil. Tuto mobilizaci nařizuje prezident republiky, jako vrchní velitel ozbrojených sil, tzv. mobilizační výzvou, která musí být vyhlášena prostřednictvím hromadných sdělovacích prostředků. Všechno to, co bylo v tomto odstavci napsáno, platí rovněž pro válečný stav.

¹³⁹ Viz. § 15 a násl. zákona č. 585/2004 Sb., o branné povinnosti a jejím zajišťování, ve znění pozdějších předpisů.

2.6 Válečný stav

Vyhlášení nejzávažnějšího z mimořádných stavů upravuje Ústava v čl. 39 odst. 3 a 43 odst. 1. O vyhlášení válečného stavu rozhodují obě komory Parlamentu. K přijetí usnesení o vyhlášení válečného stavu se vyžaduje souhlas nadpoloviční většiny všech poslanců a souhlas nadpoloviční většiny všech senátorů. Požadováno je tedy, aby se na vyhlášení válečného stavu shodla jak Poslanecká sněmovna, tak Senát (hovoříme o tzv. rovném bikameralismu), přičemž je pro takové rozhodnutí nutné dosažení tzv. absolutní většiny hlasů.¹⁴⁰ V této souvislosti bych ráda upozornila na odlišné názory související se slovním spojením „většiny všech.“ Podle některých autorů můžeme za všechny členy komory považovat jen ty poslance a ty senátory, kteří mají v okamžiku usnášení komory svůj poslanecký, respektive senátorský mandát, tedy těch, kteří aktuálně vykonávají svou funkci a jsou tak oprávněni hlasovat.¹⁴¹

Naproti tomu je možné se setkat i s názorem, že výraz „všech“ znamená Ústavou stanovený počet poslanců a senátorů, tedy 200 v případě Poslanecké sněmovny a 81 v souvislosti se Senátem.¹⁴²

Podle současného znění čl. 43 odst. 1 je obligatorně stanovena povinnost Parlamentu rozhodovat o vyhlášení válečného stavu, jsou-li splněny stanovené důvody.¹⁴³ Podle čl. 43 odst. 1 „rozhoduje *Parlament o vyhlášení válečného stavu, je-li Česká republika napadena, nebo je-li třeba plnit mezinárodní smluvní závazky proti napadení.*“¹⁴⁴ K tomu, aby Parlament válečný stav vyhlásil, postačí, je-li naplněn jeden z těchto důvodů. Jako prvním důvod vymezuje Ústava napadení České republiky. Napadením někteří autoři rozumí „*aktuální útok ozbrojené moci cizího státu nebo jiné ozbrojené skupiny proti území České republiky.*“¹⁴⁵ Napadení tak nespojují jen s ozbrojeným útokem cizího státu. Narazit můžeme i na odlišný názor, když je za napadení považován pouze „*ozbrojený útok ze strany jiného státu nebo jiné cizí moci, který má za následek narušení běžného fungování státu - nikoliv tedy jen jednorázový atak skupiny zahraničních teroristů.*“¹⁴⁶

¹⁴⁰ KLÍMA, Karel a kol. *Komentář k Ústavě a Listině*. 1. díl. 2.vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, 2009, s. 332.

¹⁴¹ SLÁDEČEK, Vladimír; MIKULE, Vladimír; SYLLOVÁ, Jindřiška. *Ústava České republiky: komentář*. Praha: C.H. Beck, 2007, s. 286.

¹⁴² PAVLÍČEK, Václav; HŘEBEJK, Jiří. *Ústava a ústavní řád České republiky: komentář*. 1.díl. 2.vyd. Praha: Linde, 1998, s. 174.

¹⁴³ Podrobněji k této problematice podkapitola 1.3.1. *Ústavní zákon ČNR č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky, ve znění pozdějších předpisů*.

¹⁴⁴ Viz čl. 43 odst. 1 ústavního zákona ČNR č. 1/1993 Sb., *Ústava České republiky, ve znění pozdějších předpisů*.

¹⁴⁵ SLÁDEČEK, Vladimír; MIKULE, Vladimír; SYLLOVÁ, Jindřiška. *Ústava České republiky: komentář*. Praha: C.H. Beck, 2007, s. 324.

¹⁴⁶ KLÍMA, Karel a kol. *Komentář k Ústavě a Listině*. 1. díl. 2.vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, 2009, s. 361.

Druhým důvodem, pro který může být vyhlášen válečný stav, je potřeba plnění mezinárodních závazků proti napadení. V této souvislosti je třeba zmínit Severoatlantickou smlouvu a její čl. 5. Podle tohoto ustanovení, se smluvní strany dohodly, že ozbrojený útok proti jedné nebo více z nich bude považován za útok proti všem a v případě, že k takovému útoku dojde, každá z nich bude uplatňovat právo na individuální nebo kolektivní sebeobranu uznané čl. 51 Charty OSN a pomůže napadené straně nebo stranám, tím, že sama a v součinnosti s ostatními takovou podnikne akci, jež bude považovat za nutnou, včetně použití ozbrojené síly.¹⁴⁷

Ústava ve svých ustanoveních neupravuje, na čí návrh je v České republice možno o vyhlášení válečného stavu rozhodovat. Vzhledem k tomu, že orgánem odpovědným za zachování bezpečnosti státu je především vláda, byla by to nejspíše ona, kdo by rozhodování o zavedení válečného stavu inicioval.

Ústava upravuje pouze vyhlášení válečného stavu. Od roku 1920 je to poprvé, co není upravena pravomoc některého z ústavních orgánů vypovědět válku. Válečný stav můžeme vymezit jako „*souhrn opatření, která jsou vyvolána válkou a která mění právní poměry uvnitř státu a mimo jeho hranice*“¹⁴⁸ nebo jako „*souhrn právních vztahů uvnitř státu i navenek, vyvolaných formálním vypovězením války nebo skutečným zahájením nepřátelství mezi státy, přičemž za nejdůležitější důsledky válečného stavu můžeme považovat: přerušování veškerých mírových vztahů, dvoustranné mezinárodní smlouvy, upravující mírové vztahy mezi nimi, pozbývají platnosti, mnohostranné se suspendují. K ukončení válečného stavu dochází mlčky, jednostranným prohlášením o ukončení válečného stavu nebo uzavřením mírové smlouvy.*“¹⁴⁹

Ústava neobsahuje žádné ustanovení upravující vypovězení války, které můžeme na rozdíl od válečného stavu, který je vyhlášen jen pro území České republiky, nikoliv tedy navenek, chápat jako akt, který je vydán vůči cizí moci. Podle J. Hřebejka, tak striktně vzato Česká republika podle svého práva nikomu vyhlásit válku neumí.¹⁵⁰ Upozornit je ale potřeba i názor opačný. Někteří autoři se totiž domnívají, že vypovězení války je možno subsumovat pod čl. 43 Ústavy, který upravuje vyhlášení válečného stavu. Tohoto ustanovení by se pak rovněž užilo i v souvislosti s uzavíráním míru.¹⁵¹

¹⁴⁷ Viz. *Severoatlantická smlouva* – sdělení ministerstva zahraničních věcí č. 66/1999 Sb.

¹⁴⁸ KLÍMA, Karel a kol. *Komentář k Ústavě a Listině*. 1. díl. 2.vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, 2009, s. 360

¹⁴⁹ HŘEBEJK, Jiří. Válečný stav. In PAVLÍČEK, Václav a kol. *Bezpečnost České republiky a potřeba ústavních změn*. Praha: Právnická fakulta Univerzity Karlovy, 2004, s. 63.

¹⁵⁰ HŘEBEJK, Jiří. Válečný stav. In PAVLÍČEK, Václav a kol. *Bezpečnost České republiky a potřeba ústavních změn*. Praha: Právnická fakulta Univerzity Karlovy, 2004, s. 67.

¹⁵¹ KLÍMA, Karel a kol. *Komentář k Ústavě a Listině*. 1. díl. 2.vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, 2009, s. 360.

Velmi důležitou otázkou, která si dle mého názoru zaslouží zamyšlení je, zda má vyhlášení válečného stavu charakter konstitutivní nebo deklaratorní. Autoři, kteří se přiklání k deklaratornímu charakteru, se domnívají, že válečný stav fakticky nastává již samotným útokem, přičemž následné rozhodnutí pouze tento stav deklaruje.¹⁵²

Podle jiného názoru má vyhlášení válečného stavu konstitutivní význam. Dochází k přijetí vnitrostátního aktu, který stanoví, od kterého okamžiku trvá uvnitř České republiky válečný stav. Teprve poté, co je tento stav vyhlášen, mohou být užita všechna opatření s ním související. Argumentem je právní jistota a ochrana práv osob, protože s vyhlášením válečného stavu jsou spojena opatření, která mohou mít pro jejich adresáty dalekosáhlé důsledky. Proto, aby mohla být tato opatření užita, vyžaduje se proto formální vyhlášení válečného stavu.¹⁵³ Osobně bych si dovolila souhlasit spíše s názorem, že vyhlášení válečného stavu má charakter konstitutivní. Vzhledem k tomu, co již bylo napsáno, se ztotožňuji s argumentem právní jistoty a ochrany osob.

Válečný stav může být vyhlášen pouze pro celé území státu a vyhláší se v případě ohrožení vojenského charakteru. Pro rozhodnutí o jeho vyhlášení není vyžadována společná schůze obou komor Parlamentu, Poslanecká sněmovna a Senát tak budou rozhodovat samostatně. Podle § 109d Jednacího řádu PS a § 132 jednacího řádu Senátu budou obě tyto komory o vyhlášení válečného stavu rozhodovat ve zkráceném jednání. Senát bude dle § 71 o vyhlášení válečného stavu hlasovat veřejně. V případě, že bude Poslanecká sněmovna rozpuštěna, bude o vyhlášení válečného stavu dle čl. 11 ÚZB rozhodovat pouze Senát. Rozhodnutí o válečném stavu se stejně jako rozhodnutí o nouzovém stavu a stavu ohrožení státu vyhláší stejně jako zákon a zveřejní v hromadných sdělovacích prostředcích.¹⁵⁴

S vyhlášením válečného stavu souvisí celá řada nejrůznějších opatření. Např. podle zákona o zajišťování obrany může být na fyzických nebo právnických osobách vyžadováno poskytnutí věcných prostředků nebo vykonání pracovní povinnosti nebo pracovní výpomoci¹⁵⁵, podle zákona o hospodářských opatřeních mohou být vládou nebo guvernérem

¹⁵² Např. JIRÁSEK, Jiří. Vyhlášení mimořádných stavů. In PAVLÍČEK, Václav a kol. *Bezpečnost České republiky a potřeba ústavních změn*. Praha: Právnická fakulta Univerzity Karlovy, 2004, s. 81 nebo VANÍČEK, Jiří a kol. *Právní úprava krizového řízení v ČR: vybrané problémy právní teorie i praxe*. Praha: Eurolex Bohemia, 2006, s. 92 – 93.

¹⁵³ Např. SUCHÁNEK, Radovan; JIRÁSKOVÁ, Věra at alii. *Ústava České republiky v praxi: 15 let platnosti ústavního zákona*. Praha: Leges, 2009, s. 356- 357 nebo SLÁDEČEK, Vladimír; MIKULE, Vladimír; SYLLOVÁ, Jindřiška. *Ústava České republiky: komentář*. Praha: C.H. Beck, 2007, s. 322.

¹⁵⁴ Podrobněji podkapitola 1.3.2 *Ústavní zákon č. 110/1998 Sb., o bezpečnosti České republiky, ve znění pozdějších předpisů*

¹⁵⁵ Podrobněji podkapitola 1.3.3 *Související právní předpisy* a podkapitola 2.5 *Stav ohrožení státu*.

České národní banky přijata některá regulační opatření upravená v § 23 tohoto zákona, zejména může vláda nařízením omezit, zakázat či přikázat vývoz a dovoz stanovených druhů zboží, rozšířit, omezit nebo zakázat distribuci zdravotnické materiálu a léčiv, rozšířit nebo omezit distribuci pitné vody a potravin, guvernér České národní banky může omezit nebo zakázat bezhotovostní a hotovostní převody mezi bankami, omezit nebo zakázat bankám poskytovat úvěry atd. V souvislosti s válečným stavem zaujímá významné postavení rovněž branný zákon, který upravuje mimořádnou službu, mobilizaci ozbrojených sil nebo odvodní řízení.¹⁵⁶ ÚZB upravuje dva instituty, které by měly mít v souvislosti s válečným stavem pozitivní dopad, a to oprávnění vlády v době trvání válečného stavu požádat Parlament o projednání vládního návrhu zákona ve zkráceném jednání a možnost prodloužit zákonem volební období v případě, že by podmínky na území České republiky neumožňovaly konat volby ve stanovených lhůtách.

Ústava upravuje pouze vyhlášení válečného stavu, vůbec se ale nezmiňuje o jeho ukončení. Podle odborných názorů rozhodnutí o skončení válečného stavu náleží Parlamentu. Válečný stav může být ukončen i ratifikací mírové smlouvy. Tento způsob by připadal v úvahu zejména při napadení České republiky, zatímco Parlament by o ukončení válečného stavu rozhodoval v souvislosti s plnění závazků o společné obraně proti napadení.¹⁵⁷

¹⁵⁶ Podrobněji podkapitola 2.5 *Stav ohrožení státu*.

¹⁵⁷ KLÍMA, Karel a kol. *Komentář k Ústavě a Listině*. 1. díl. 2.vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, 2009, s. 362.

3. Mimořádné stavy na Slovensku

V této kapitole se pokusím nastínit problematiku mimořádných stavů na Slovensku. Vzhledem k omezenému prostoru, není možné, abych se v této práci věnovala této otázce podrobněji. Mým cílem tedy bude pouze základní vymezení těchto stavů a zdůraznění zásadních odlišností mezi slovenskou a českou právní úpravou. Česká i Slovenská republika prošly v 90. letech 20. století ústavní transformací, jejímž cílem bylo vytvoření fungujícího státu. Není proto překvapivé, že v této souvislosti byla v nových Ústavách těchto států upravena i problematika mimořádných stavů.¹⁵⁸

Na rozdíl od českého právního řádu, ve kterém pojem bezpečnosti vymezen nenajdeme a musíme si tak pomoci teoretickými poznatky nebo ustanoveními čl. 1 a čl. 2 odst. 1 ÚZB, která upravují nejdůležitější hodnoty, které Česká republika chrání, a které mohou být pod pojem bezpečnosti zahrnuty, na Slovensku najdeme pojem bezpečnosti výslovně vymezen v čl. 1 odst. 3 ústavního zákona č. 227/2002 Z.z., o bezpečnosti státu v čase vojny, vojnového stavu, výnimečného stavu a núzového stavu jako „*stav, ve kterém je zachovávan mír a bezpečnost státu, jeho demokratický pořádek a svrchovanost, územní celistvost a nedotknutelnost hranic státu, základní práva a svobody a v kterém jsou chráněny životy a zdraví osob, majetek a životní prostředí.*“¹⁵⁹ Toto ustanovení úzce souvisí s čl. 1 odst. 1 ústavního zákona č. 460/1992 Zb., Ústava Slovenskej republiky, který zakotvuje Slovensko jako svrchovaný, demokratický a právní stát.¹⁶⁰

Vzhledem k tomuto vymezení a znění čl. 1 a čl. 2 odst. 1 ÚZB můžeme dospět k závěru, že hodnoty, které jsou v obou státech, v České republice i na Slovensku, považovány za natolik zásadní a důležité, že jim je poskytována maximální možná ochrana ústavními předpisy, jsou prakticky totožné. I na Slovensku stejně jako v České republice může dojít k bezprostřednímu ohrožení nebo narušení těchto hodnot a v takovém případě je třeba, aby byl stát na takovou situaci náležitě připraven a vybaven. V České republice mohou být za takových okolností vyhlášeny jednotlivé mimořádné stavy, a to podle intenzity ohrožení válečný stav, stav ohrožení státu, nouzový stav, případně stav nebezpečí na úrovni kraje. Na Slovensku můžeme mimořádné stavy členit zejména podle druhu ohrožení.

¹⁵⁸ JIRÁSKOVÁ, Věra. Mimořádné stavy v ústavách zemí střední a východní Evropy (srovnávací pohled). In PAVLÍČEK, Václav a kol. *Bezpečnost České republiky a potřeba ústavních změn*. Praha: Právnická fakulta Univerzity Karlovy, 2004, s. 311.

¹⁵⁹ Viz čl. 1 odst. 3 ústavního zákona č. 227/2002 Z.z., o bezpečnosti státu v čase vojny, vojnového stavu, výnimečného stavu a núzového stavu.

¹⁶⁰ CIBULKA, Lubor. Ústava Slovenskej republiky a otázky bezpečnosti státu. In PAVLÍČEK, Václav a kol. *Bezpečnost České republiky a potřeba ústavních změn*. Praha: Právnická fakulta Univerzity Karlovy, 2004, s. 345.

V případě vojenského ohrožení může být na Slovensku **vypovězena válka** nebo vyhlášen **válečný stav**. V případě ohrožení nevojenského charakteru může být vyhlášen **výjimečný stav** nebo **nouzový stav**.¹⁶¹ Základními prameny upravující problematiku mimořádných stavů jsou ústavní zákon č. 460/1992 Zb., Ústava Slovenskej republiky (dále jen Ústava SR) a ústavní zákon č. 227/2002 Z.z., o bezpečnosti štátu v čase vojny, vojnového stavu, výnimočného stavu a núzového stavu (dále jen ÚZB SR).

Ústava SR se o mimořádných stavech zmiňuje např. v čl. 86 v souvislosti s vymezením působnosti Národnej rady Slovenskej republiky (dále jen Národní rada SR), když stanoví pod písm. j) oprávnění Národní rady SR usnášet se o **vypovězení války** a po jejím skončení o uzavření míru. K přijetí usnesení Národní rady SR, o tom, že rozhodla o vypovězení války, je vyžadován dle čl. 84 odst. 4 Ústavy SR souhlas alespoň třípětinové většiny všech poslanců. Národní rada SR sice rozhoduje o vypovězení války, vlastní akt vypovězení je ale svěřen do rukou prezidenta republiky. Toto jeho oprávnění je upraveno v čl. 102 odst. 1 písm. l) Ústavy SR. Podle tohoto ustanovení je to rovněž prezident republiky, kdo uzavírá mír. Vzhledem k tomu, co zde bylo napsáno, je vidět zřetelný rozdíl mezi postavením prezidenta republiky v souvislosti s mimořádnými stavy v České republice a na Slovensku. V České republice není do rukou prezidenta republiky svěřeno vyhlášení žádného z mimořádných stavů. Prezident pouze vykonává některé své pravomoci v souvislosti s jejich trváním, a to zejména ve spojitosti s ohrožením vojenského charakteru. O těchto pravomocích hlavně v souvislosti se stavem ohrožení státu nebo válečným stavem již bylo pojednáno v předcházejících kapitolách. Naproti tomu prezident Slovenské republiky disponuje v souvislosti s mimořádnými stavy celou řadou oprávnění. Tedy nejen že vypovídá válku a uzavírá mír, rovněž je mu svěřena pravomoc vyhlásit válečný a výjimečný stav. Činí tak na základě návrhu vlády, přičemž není stanovena povinnost, aby takovému návrhu vyhověl. Rovněž vylašuje ukončení těchto stavů. Stejně jako v České republice, i na Slovensku je to prezident republiky jako vrchní velitel ozbrojených sil, kdo je oprávněn nařídit mobilizaci ozbrojených sil.¹⁶²

Prezident je povinen vypovědět válku, rozhodla - li Národní Rada SR o jejím vypovězení. Národní rada SR se dle čl. 86 písm. j) Ústavy SR usnáší o vypovězení války

¹⁶¹ VANÍČEK, Jiří. Ústavní zákon o bezpečnosti státu v čase vojny, vojnového stavu, výnimočného stavu a núzového stavu a ústavní zákon o bezpečnosti ČR. In PAVLÍČEK, Václav a kol. *Právo a bezpečnost státu*. Praha: Právnická fakulta Univerzity Karlovy, 2002, s. 25.

¹⁶² OROSZ, Ladislav. Bezpečnostná problematika v kontexte ústavných zmien na Slovensku. In PAVLÍČEK, Václav a kol. *Bezpečnost České republiky a potřeba ústavních změn*. Praha: Právnická fakulta Univerzity Karlovy, 2004, s. 358.

v případě, že je Slovenská republika napadena nebo vyplývá-li to ze závazků z mezinárodních smluv o společné obraně proti napadení. Podrobnější úpravu vypovězení války najdeme v ÚZB SR. Tento ústavní zákon vedle vypovězení války, upravuje i další mimořádné stavy, a to válečný stav, výjimečný stav a nouzový stav.

ÚZB SR ve svých základních ustanoveních vymezuje pojem krizová situace jako: „*Období, během kterého je bezprostředně ohrožena nebo narušena bezpečnost státu a ústavní orgány mohou po splnění podmínek stanovených v tomto ústavním zákoně na její řešení vypovědět válku, vyhlásit válečný stav nebo výjimečný stav nebo nouzový stav.*“¹⁶³ Jak již bylo zmíněno, vypovězení války¹⁶⁴ je na Slovensku svěřeno do rukou prezidenta republiky. Činí tak na základě rozhodnutí Národní rady SR v případě, že je Slovenská republika napadena cizí mocí, která ji vypověděla válku nebo bez vypovězení války narušila bezpečnost Slovenské republiky; nebo v případě že Slovenská republika plní závazky, které pro ni vyplývají z členství v organizaci vzájemné kolektivní bezpečnosti anebo z mezinárodní smlouvy a společné obraně proti napadení.¹⁶⁵

Válka se vypovídá pro celé území státu a čl. 2 odst. 3 ÚZB SR vymezuje základní práva a svobody, které mohou být za války omezeny, a povinnosti, které mohou být uloženy. ÚZB zakotvuje pouze povinnost fyzických a právnických osob podílet se na zajišťování bezpečnosti České republiky. Práva a svobody, které mohou být v souvislosti s jednotlivými mimořádnými stavy omezeny, příp. povinnosti, které mohou být uloženy, jsou upraveny v souvisejících předpisech. ÚZB SR tedy na rozdíl od ÚZB konkrétně vymezuje podmínky, způsoby a rozsah omezení práv a svobod a rozsah stanovení povinností již ve svých ustanoveních. Činí tak nejen ve spojitosti s vypovězením války, ale i v souvislosti s válečným stavem, výjimečným stavem a nouzovým stavem. Na tato ustanovení pak navazuje úprava zakotvená v dalších právních předpisech, např. v zákoně č. 319/2002 Z.z., o obraně Slovenskej republiky, v zákoně č. 320/2002 Z.z. o brannej povinnosti nebo v zákoně č. 321/2002 Z.z., o ozbrojených silách Slovenskej republiky, která rozsah, podmínky a způsoby

¹⁶³ Viz čl. 1 odst. 4 ústavného zákona č. 227/2002 Z.z., o bezpečnosti štátu v čase vojny, vojnového stavu, výnimečného stavu a núzového stavu .

¹⁶⁴ Podle VANÍČEK, Jiří. Ústavný zákon o bezpečnosti štátu v čase vojny, vojnového stavu, výnimočného stavu a núzového stavu a tavní zákon o bezpečnosti ČR. In PAVLÍČEK, Václav a kol. *Právo a bezpečnost státu*. Praha: Právnická fakulta Univerzity Karlovy, 2002, s. 25 spočívá vypovězení války „*ve veřejně deklarováném aktu nepřátelství, z něhož za určitých podmínek vyplývají práva a povinnosti třetím státům – neutrálním mocnostem, nebo již faktickém zahájení bojových operací.*“

¹⁶⁵ Viz. čl. 2 odst. 1 ústavného zákona č. 227/2002 Z.z., o bezpečnosti štátu v čase vojny, vojnového stavu, výnimečného stavu a núzového stavu .

takového omezení upřesňuje.¹⁶⁶ Obecně můžeme konstatovat, že nejmírnější omezení práv a svobod je spojeno s nouzovým stavem, přísnější pak logicky s ostatními mimořádnými stavy.¹⁶⁷

Válečný stav může být vyhlášen prezidentem republiky na návrh vlády v případě, že Slovenské republice bezprostředně hrozí vypovězení války nebo v případě, že ji hrozí napadení cizí mocí bez vypovězení války.¹⁶⁸ ¹⁶⁹ Z tohoto ustanovení vyplývá, že prezident není povinen návrhu vlády vyhlásit válečný stav vyhovět.¹⁷⁰ Válečný stav se vyhláší na celé území státu. Oprávnění prezidenta republiky vyhlásit válečný stav je zakotveno jednak v čl. 102 odst. 1 písm. m) Ústavy SR, ale i v čl. 3 odst. 1 ÚZB SR. Je to rovněž prezident, který vyhláší skončení válečného stavu.

Výjimečný stav je upraven čl. 2 ÚZB SR. Může být vyhlášen na celé území státu nebo na jeho část (vždy ale jen na postiženém nebo bezprostředně ohroženém území). Zatímco v případě vypovězení války a válečného stavu stanoví ÚZB SR jejich časovou účinnost dle doby jejich trvání (válka počíná od jejího vypovězení do uzavření míru; válečný stav trvá od jeho vyhlášení a končí uplynutím lhůty, na kterou byl vyhlášen nebo dnem vypovězení války), v případě výjimečného stavu pevně stanoví dobu, na kterou může být vyhlášen. Tato doba musí být nejvýše 60 denní, ÚZB SR ale umožňuje její prodloužení, maximálně však o 30 dnů. Výjimečný stav může být vyhlášen prezidentem republiky na návrh vlády v případě, „*že došlo nebo bezprostředně hrozí, že dojde k teroristickému útoku, k rozsáhlým pouličním nepokojům spojeným s útoky na orgány veřejné moci, drancováním obchodů a skladů anebo s jinými hromadnými útoky na majetek anebo dojde k jinému hromadnému násilnému protiprávnímu konání, které svým rozsahem anebo následky narušuje veřejný pořádek a bezpečnost státu, pokud ho není možno odvrátit činností orgánů veřejné moci a pokud je*

¹⁶⁶ VANÍČEK, Jiří. Ústavný zákon o bezpečnosti státu v čase vojny, vojnového stavu, výnimočného stavu a núdzového stavu a tavní zákon o bezpečnosti ČR. In PAVLÍČEK, Václav a kol. *Právo a bezpečnost státu*. Praha: Právnická fakulta Univerzity Karlovy, 2002, s. 44.

¹⁶⁷ KRÁL, Ján. Mimoriadne situácie a ich úprava v ústavnom systéme Slovenskej republiky. In PAVLÍČEK, Václav a kol. *Bezpečnost České republiky a potřeba ústavních změn*. Praha: Právnická fakulta Univerzity Karlovy, 2004, s. 372.

¹⁶⁸ Viz čl. 3 odst. 1 ústavného zákona č. 227/2002 Z.z., *o bezpečnosti státu v čase vojny, vojnového stavu, výnimočného stavu a núdzového stavu*.

¹⁶⁹ VANÍČEK, Jiří. Ústavný zákon o bezpečnosti státu v čase vojny, vojnového stavu, výnimočného stavu a núdzového stavu a tavní zákon o bezpečnosti ČR. In PAVLÍČEK, Václav a kol. *Právo a bezpečnost státu*. Praha: Právnická fakulta Univerzity Karlovy, 2002, s. 26 v této souvislosti poukazuje na to, že na rozdíl od ÚZB SR, se v pojetí Ústavy ČR rozumí válečným stavem „*především, s výjimkou plnění mezinárodních závazků, již faktické vedení války (pouze však je-li ČR napadena) a nikoliv přímo příprava na vedení války jako dle ÚZB SR.*“

¹⁷⁰ VANÍČEK, Jiří. Ústavný zákon o bezpečnosti státu v čase vojny, vojnového stavu, výnimočného stavu a núdzového stavu a tavní zákon o bezpečnosti ČR. In PAVLÍČEK, Václav a kol. *Právo a bezpečnost státu*. Praha: Právnická fakulta Univerzity Karlovy, 2002, s. 33.

znemožněno účinné použití zákonných prostředků.“¹⁷¹ I v tomto případě není prezident povinen návrhu vlády vyhovět a vyhlásit výjimečný stav nemusí. Podle čl. 102 odst. 1 písm. m) Ústavy SR vyhláší prezident i ukončení tohoto stavu.

Posledním z mimořádných stavů, který upravuje ÚZB SR je **nouzový stav**. Stejně jako v České republice, je vyhlášení nouzového stavu svěřeno vládě. Nouzový stav může být vyhlášen nejdéle na dobu 90 dní, pro celé nebo omezené území státu (vždy ale jen na postiženém nebo bezprostředně ohroženém území), a to v případě bezprostředního ohrožení života a zdraví osob, životního prostředí nebo ohrožení značných majetkových škod v důsledku živelní pohromy, katastrofy, průmyslové, dopravní nebo jiné provozní havárie.¹⁷²

ÚZB SR zřizuje tzv. **Parlamentnou radu Slovenskej republiky** (dále jen PR SR). V případě, že v době trvání války, válečného stavu nebo výjimečného stavu, znemožní okolnosti řádnou činnost Národní rady SR, vykonává její ústavní pravomoci právě PR SR (ÚZB SR vypočítává činnosti, k nimž není PR SR oprávněna). Členy PR SR jsou předseda Národní rady SR, místopředsedové Národní rady SR, předsedové a místopředsedové výborů Národní rady SR a předsedové poslaneckých klubů. Stejně jako ÚZB i ÚZB SR zmiňuje **Bezpečnostní radu** (na rozdíl od ÚZB upravuje ÚZB SR rovněž Bezpečnostní radu kraje a Bezpečnostní radu obvodu). Mezi Bezpečnostní radou státu v České republice a Bezpečnostnou radou Slovenskej republiky (dále jen BR SR) můžeme spatřovat některé zásadní rozdíly. ÚZB rozlišuje činnost BR SR v době míru, a v čase války, válečného stavu a výjimečného stavu. V době míru je BR SR koncipována „jako poradní orgán podílející se na vytváření a realizaci bezpečnostního systému Slovenské republiky, plnění mezinárodních závazků v oblasti bezpečnosti a vyhodnocování bezpečnostní situace v Slovenské republice a ve světě.“¹⁷³ Její činnost tedy spočívá zejména v přípravě návrhů opatření na předcházení a řešení mimořádných situací. V případě, že je za války, v době válečného stavu nebo výjimečného stavu znemožněna činnost vlády, je to BR SR, kdo výkon této její činnosti „přebírá“ (ÚZB SR vypočítává pravomoci, které BR SR vykonávat nemůže). Rozhodnutí BR SR jsou v tomto případě závazná pro všechny fyzické a právnické osoby, rovněž i pro orgány

¹⁷¹ Viz. čl. 4 odst.1 ústavného zákona č. 227/2002 Z.z., o bezpečnosti státu v čase vojny, vojnového stavu, výjimečného stavu a núzového stavu .

¹⁷² Viz. čl. 5 odst.1 ústavného zákona č. 227/2002 Z.z., o bezpečnosti státu v čase vojny, vojnového stavu, výjimečného stavu a núzového stavu .

¹⁷³ Viz. čl. 8odst. 2 ústavného zákona č. 227/2002 Z.z., o bezpečnosti státu v čase vojny, vojnového stavu, výjimečného stavu a núzového stavu.

veřejné správy. V případě BRS tomu tak není.¹⁷⁴ BR SR má devět členů. ÚZB SR vymezuje její složení v čl. 8 odst. 4.¹⁷⁵ V souvislosti s BR SR disponuje významnými oprávněními prezident republiky. Jak již víme, v České republice se může prezident účastnit jednání BRS, má právo vyžadovat na ní zprávy nebo projednávat s ní otázky patřící do její působnosti. Prezident republiky na Slovensku má právo navrhnout svolání BR SR (v takovém případě je předseda BR SR povinen vyhovět a svolat její zasedání nejpozději do 48 hodin) a účastnit se jejího zasedání, předkládat jí návrhy v záležitosti bezpečnosti státu nebo vyžadovat od jejího předsedy nebo dalších členů informace nutné k plnění svých úkolů.

¹⁷⁴ VANÍČEK, Jiří. Ústavný zákon o bezpečnosti státu v čase vojny, vojnového stavu, výnimočného stavu a núdzového stavu a tavní zákon o bezpečnosti ČR. In PAVLÍČEK, Václav a kol. *Právo a bezpečnost státu*. Praha: Právnická fakulta Univerzity Karlovy, 2002, s. 38.

¹⁷⁵ Předsedou BRS SR je vždy předseda vlády. Členy BRS SR jsou místopředseda vlády, ministr obrany, vnitra, financí a zahraničních věcí. Další členy jmenuje a odvolává prezident republiky na návrh předsedy vlády.

4. Mimořádné stavy – praktické případy

Od okamžiku přijetí ÚZB a právních předpisů s tímto ústavním zákonem souvisejících a obsahujících úpravu týkající se jednotlivých krizových stavů, bylo na území České republiky možno ověřit a vyzkoušet kvalitu těchto právních norem ve spojitosti s konkrétními krizovými situacemi již několikrát. V České republice nebyl od této doby vyhlášen, ani válečný stav, ani stav ohrožení státu. Na druhou stranu jsme již byli několikrát svědky vyhlášení nouzového stavu a stavu nebezpečí.

Nouzový stav byl vyhlášen v roce 2002 v souvislosti s rozsáhlými povodněmi, a to pro kraj Středočeský, Jihočeský, Plzeňský, Karlovarský, Ústecký a pro hl. město Prahu. Nouzový stav pro hl. město Prahu, Plzeňský, Karlovarský, Jihočeský a Středočeský kraj byl vyhlášen rozhodnutím předsedy vlády, a to 12. srpna 2002. O den později, tedy 13 srpna 2002 byl vyhlášen nouzový stav i pro kraj Ústecký, rovněž rozhodnutím předsedy vlády. Tato rozhodnutí byla poté řádně v souladu s čl. 5 odst. 3 ÚZB schválena vládou České republiky. Zatímco nouzový stav pro území Karlovarského kraje byl rozhodnutím vlády zrušen ještě před uplynutím doby, na kterou byl vyhlášen, nouzový stav zavedený pro ostatní výše zmíněná místa, byl rozhodnutím vlády prodloužen.¹⁷⁶

V souvislosti s vyhlášením těchto nouzových stavů, byly v souladu s čl. 6 odst. 1 ÚZB ve spojitosti s § 5 a 6 krizového zákona stanovena krizová opatření, která budou užitá, přesně vymezeny práva a svobody, které budou omezeny, a povinnosti, které budou uloženy. Tak např. byla nařízena evakuace ohrožených osob z postiženého nebo ohroženého území, byl nařízen zákaz vstupu, pohybu a pobytu osob na postiženém území a na území, z něhož byla provedena evakuace, dále byla nařízena pracovní výpomoc a povinnost poskytnout věcné prostředky k řešení krizové situace atd. Na nezbytně nutnou dobu a v nezbytně nutném rozsahu bylo omezeno např. právo na nedotknutelnost osoby a obydlí při evakuaci osob z místa, na kterém je bezprostředně ohrožena na životě nebo na zdraví, svoboda pohybu a pobytu osob v prostoru, z něhož byla provedena evakuace atd.¹⁷⁷

Rovněž v souvislosti se záplavami byl vyhlášen nouzový stav i v roce 2006, a to pro území krajů Jihočeského, Středočeského, Ústeckého, Pardubického, Jihomoravského, Olomouckého a Zlínského. I v tomto případě byla zavedena krizová opatření, omezeny práva a svobody a uloženy povinnosti.¹⁷⁸ V roce 2007 byl vyhlášen nouzový stav z důvodu zasažení

¹⁷⁶ Viz. příloha č. 1, 2, 3, 4, 5.

¹⁷⁷ Podrobněji *rozhodnutí předsedy vlády České republiky č. 373/2002 Sb. a 374/2002 Sb.* – viz příloha č. 1, 2.

¹⁷⁸ Podrobněji *rozhodnutí vlády č. 121/2006 Sb.*

části území orkánem, a to pro území Jihočeského, Plzeňského, Karlovarského a Libereckého kraje, kraje Vysočina a dále pro některé vymezené okresy v rámci krajů Královéhradeckého, Moravskoslezského a Středočeského. V souvislosti se zavedením nouzového stavu na těchto územích, byla nařízena zejména krizová opatření týkající se zákazu vstupu, pohybu a pobytu osob v lesích na území, pro která byl tento stav vyhlášen, a zároveň byla omezena některá práva, např. právo vlastnické, a to tak, že vlastníkům lesů, jejichž lesy byly kalamitou poškozeny, byla stanovena povinnost přednostně a bez zbytečných odkladů zpracovat kalamitou poškozené porosty.¹⁷⁹

Nejčastěji vyhlášeným mimořádným stavem je na území České republiky stav nebezpečí. Děje se tak zejména v souvislosti s mimořádnými povodněmi. Z tohoto důvodu byl tento stav vyhlášen např. v letech 2002, 2006, 2009 nebo 2010.¹⁸⁰ V minulých letech jsme se mohli rovněž setkat s vyhlášením stavu nebezpečí např. ve spojitosti se sesuvem skalního masivu, mimořádné průtrži mračen nebo poruše vodního díla.¹⁸¹ Všechna tato vyhlášení se vyznačovala společným činitelem, a to ohrožením životů, zdraví, majetku, příp. životního prostředí, která nemohla být odvrácena běžnou činností správních úřadů a složek integrovaného záchranného systému, a zároveň tato ohrožení nedosahovala takové intenzity, aby bylo přistoupeno k vyhlášení nouzového stavu.

¹⁷⁹ Podrobněji *rozhodnutí vlády č. 11/2007 Sb.*

¹⁸⁰ Viz. příloha č. 6.

¹⁸¹ Vláda ČR: Zpráva o stavu zajištění bezpečnosti České republiky v oblasti ochrany před mimořádnými událostmi [citováno 1. 9. 2010]. Dostupné na <<http://www.vlada.cz/cz/pracovni-a-poradni-organy-vlady/brs/dokumenty/vyznamne-dokumenty-v-oblasti-bezpecnosti-ceske-republiky-18963/>> .

Závěr

Cílem této diplomové práce bylo ucelené pojednání o problematice mimořádných stavů, které mohou být vyhlášeny na území České republiky. Vzhledem k tomu, že úprava této záležitosti úzce souvisí s otázkou bezpečnosti státu, zaměřila jsem se v této práci rovněž na hledání odpovědi na to, zda je v České republice bezpečnost zajištěna dostačujícím způsobem.

Bezpečnost byla touto diplomovou prací vymezena jako zachování nejdůležitějších hodnot, kterým se stát rozhodl poskytovat ochranu. Její zajištění je základní povinností každého státu. Protože se ovšem jedná o úkol velmi obtížný, je k němu povoláno velké množství subjektů, pro které je tato činnost buď činností hlavní, nebo pouze jednou z mnoha. Právní úprava, která byla v této práci rozebrána, obsahuje celou řadu ustanovení, která se otázce bezpečnosti věnují. Poměrně jasně jsou v ní upravena oprávnění a povinnosti jednotlivých orgánů, fyzických a právnických osob a stanovených složek. Tyto subjekty se podílí na zachování bezpečnosti České republiky nejrůznějšími způsoby. Záměrem této práce bylo vymezit jejich jednotlivé úkoly a prostředky, které mají k dispozici pro to, aby je mohli řádně plnit. Pokud jde o mnou vyslovenou otázku v úvodu této práce, domnívám se, že vzhledem k tomu, co bylo napsáno, může být přijat názor, že bezpečnost státu a jeho obyvatel je v České republice zajištěna na vysoké úrovni.

K tomuto mému názoru přispívá zejména začlenění a aktivní účast České republiky v důležitých mezinárodních organizacích a paktech. Tato mezinárodní spolupráce tak tvoří základ pro zajišťování bezpečnosti České republiky. Bylo by jistě dobré, kdyby Česká republika v této své angažovanosti a kooperaci pokračovala i nadále. Za výrazný přínos současné právní úpravy v oblasti bezpečnosti, může být jistě považováno vytvoření tzv. integrovaného záchranného systému, jehož jednotlivé složky mají přesně stanoveny své úkoly, které plní nejen v souvislosti s mimořádnými stavy, ale i mimo ně, a výrazným způsobem se tak každý den podílejí na zajištění bezpečnosti státu a jeho obyvatel.

Kladem je rovněž zakotvení povinnosti státních orgánů, orgánů územních samosprávných celků a fyzických a právnických osob podílet se zachovávání bezpečnosti státu. I aktivní zapojení těchto orgánů a osob tak přispívá k tomu, že je bezpečnost České republiky, dle mého názoru, zajištěna kvalitním způsobem.

Ústředním tématem této práce byly mimořádné stavy na území České republiky. Tyto stavy byly vymezeny a charakterizovány. Byla věnována pozornost orgánům a osobám, kterým jsou v České republice uloženy úkoly v souvislosti s mimořádnými stavy, přičemž bylo upozorněno na prostředky, které mají pro takovou činnost k dispozici. Byla

vyjmenována oprávnění, která jsou jim svěřena a povinnosti, které jsou jim uloženy. Smyslem bylo odpovědět na jednu z výše položených otázek, a to zda jsou tato práva a povinnosti dostačující a zda jsou svěřeny do rukou těm správným subjektům. Na základě rozboru problematiky jsem dospěla k závěru, že současná právní úprava poskytuje jednotlivým orgánům, osobám a složkám dostatečné možnosti pro to, aby mohly řádně vykonávat svou činnost. Rovněž se domnívám, že oprávnění a povinnosti vymezené právními předpisy, jsou víceméně svěřeny těm správným orgánům.

Pokud jde o vyhlášení mimořádných stavů, za správné považuji, že pravomoc rozhodovat o vyhlášení dvou nejzávažnějších mimořádných stavů, válečného stavu a stavu ohrožení státu, je svěřena oběma komorám Parlamentu, přičemž k vyslovení souhlasu s takovým vyhlášením je vyžadována absolutní většina hlasů. Naproti tomu, kvituji, že je to vláda, kdo je oprávněn vyhlásit nouzový stav. Dá se předpokládat, že na rozdíl od válečného stavu a stavu ohrožení státu, bude vyhlášení nouzového stavu mnohem častějším jevem. Tento předpoklad byl prokázán i v této práci, když bylo uvedeno, že byl tento stav na území České republiky již několikrát vyhlášen. V takovém případě je totiž nutná rychlá reakce na vzniklou situaci, kterou je jistě schopna zajistit vláda více než Parlament.

Nejčastěji vyhlášeným stavem na území České republiky je v současné době, jak bylo uvedeno, stav nebezpečí. Proto i ve spojitosti s ním bych ráda konstatovala, že si myslím, že je rozhodování o něm svěřeno tomu správnému subjektu. I v tomto případě je nutné na vznik mimořádné situace zareagovat bezprostředně, což současná právní úprava umožňuje, vzhledem k tomu, že rozhodování o něm svěřuje do rukou hejtmana kraje, resp. primátora hl. města Prahy.

Jednotlivým orgánům a osobám jsou samozřejmě svěřena oprávnění a uloženy povinnosti i během trvání mimořádných stavů nebo v souvislosti s jejich ukončením. V určitých případech bychom jistě mohly přemýšlet o určité korekci právní úpravy, např. v souvislosti s pravomocemi prezidenta republiky ve spojitosti s Bezpečnostní radou státu, jinak se ale domnívám, že v této práci nebylo upozorněno na nějaké výrazné nedostatky, proto se ztotožňuji s mým názorem, který byl již vyjádřen výše.

V diplomové práci bylo upozorněno na to, že Ústava České republiky z roku 1993 neobsahovala ve svém původním znění dostatečnou úpravu problematiky bezpečnosti státu. Tento nedostatek byl napraven přijetím ústavního zákona č. 110/1998 Sb., o bezpečnosti České republiky (dále jen ÚZB) a ústavního zákona č. 300/2000 Sb. Právě těmito stěžejními

pramenům, byla v této práci věnována největší pozornost. Rovněž byla zaměřena pozornost na související právní předpisy.

Vzhledem k tomu, co bylo v jednotlivých kapitolách napsáno, můžeme přijetí ÚZB považovat za velký klad. Výrazným přínosem je jistě zakotvení stavu ohrožení státu a nouzového stavu na ústavní úrovni. Těmto dvěma stavům je v tomto ústavním zákoně věnována, alespoň dle mého názoru, dostatečná pozornost. Na tuto právní úpravu pak navazuje zejména krizový zákon, který tyto stavy konkretizuje.

Upozorněno bylo rovněž na zakotvení povinnosti vymezených složek, orgánů a osob podílet se na zajišťování bezpečnosti státu. Zdůrazněna byla zejména branná povinnost, jejíž podrobnou úpravu nalezneme v branném zákoně. Zmíněny byly i další instituty, které ÚZB upravuje, přičemž bylo vždy upozorněno na jejich přínos, ale i nedostatky. Výrazný prostor byl věnován Ústavě, která v současné době obsahuje, alespoň dle mého názoru dostačující úpravu oblasti bezpečnosti státu. Zakotvuje sice pouze válečný stav, ale díky existenci ÚZB není, myslím, potřeba tento fakt považovat za extrémní nedostatek. Na druhou stranu se na základě toho, co bylo v této práci napsáno, domnívám, že samotná úprava válečného stavu by si zasloužila zpřesnění a doplnění. Na některé její nedostatky a nejasnosti bylo upozorněno v jednotlivých kapitolách.

Pokud jde o související právní předpisy, ty byly rozebrány a byl věnován prostor jejich nejdůležitějším ustanovením týkajících se zejména přípravy a řešení mimořádných situací vojenského i nevojenského charakteru. Za výrazný přínos, o kterém tu již byla řeč, považuji zavedení stavu nebezpečí na úrovni kraje, zakotvení integrovaného záchranného systému a úpravu zajištění bezpečnosti státu před vnějším napadením. Vzhledem k tomu, že nejčastěji vyhlášeným stavem na území České republiky je v současné době stav nebezpečí, je možno si v praktickém životě vyzkoušet, zda je současná právní úprava s tímto stavem související na postačující úrovni. Rovněž je tak možno učinit v souvislosti s nouzovým stavem, který již byl také vyhlášen. Naopak vyzkoušet současnou úpravu válečného stavu a stavu ohrožení státu v praxi zatím nebylo možné.

Na základě analýzy právních předpisů učiněné v této práci, jsem dospěla k závěru, že současná právní úprava, ač vykazuje některé nedostatky a nejasnosti, je poměrně kvalitní a dle mého názoru dostačující a schopna obstát v praktickém životě. Pokud jde o stav nebezpečí a nouzový stav, jsem přesvědčená o tom, že vzhledem k jejich poměrně častému zavedení, může zákonodárce reagovat na případné nedostatky právní úpravy, které se v souvislosti s jejich vyhlášením, trváním nebo skončením v praxi objevily nebo projeví, celkem snadno a zajistit

tak rychlou nápravu. Pokud jde o válečný stav a stav ohrožení státu, i úprava těchto stavů by si zasloužila zamyšlení. Nedomnívám se ale, že bychom se ve spojitosti s nimi musely obávat výrazných problémů, v případě, že by došlo k jejich faktické realizaci. Bylo sice upozorněno na nejasnosti týkající se válečného stavu, základní úpravu tohoto stavu ale český právní řád obsahuje, tudíž se nedomnívám, že bychom musely propadat panice. Naopak.

V jedné z kapitol se tato práce věnuje rovněž úpravě mimořádných stavů na území Slovenska. Velmi mě mrzí, že jsem se nemohla pro nedostatek prostoru touto problematikou zabývat podrobněji. I přesto byly základním způsobem charakterizovány jednotlivé mimořádné stavy, které mohou být na Slovensku vyhlášeny. Bylo upozorněno na odlišnosti české a slovenské právní úpravy. V České republice i na Slovensku jsou za zásadní prameny považovány Ústavy a ústavní zákony upravující otázky bezpečnosti, zejména mimořádné stavy. ÚZB není dokonalým právním předpisem a je rovněž méně obsáhlý než ÚZB SR. Přes toto tvrzení se ale domnívám, že je dostačující právní normou, a to i když některé otázky upravené v ÚZB SR, ÚZB vůbec nezná, případně jejich úpravu svěřuje prováděcím právním předpisům.

Dle mého názoru by jistě stálo za zamyšlení, zda by si některé otázky nezasloužily, aby byly v ÚZB obsaženy, zatímco v souvislosti s jinými takové přesvědčení nesdílím. Např. pokud jde o problematiku omezení práv a svobod, příp. uložení povinností, které souvisí zejména s přijímanými krizovými opatřeními a která je na Slovensku upravena přímo v ÚZB SR, myslím, že není potřeba litovat, že v České republice ÚZB takovou úpravu neobsahuje, protože podmínky omezení práv a svobod, příp. stanovení povinností, jsou upraveny v Listině, která je dle čl. 112 Ústavy součástí ústavního pořádku České republiky.

N druhou stranu dvojí pojetí BR SR, a to v době míru jako poradního orgánu, a v době trvání některých mimořádných stavů, přičemž v tomto případě její rozhodnutí zavazují fyzické, právnické osoby a orgány veřejné správy, je jistě záležitostí, která by stála za zamyšlení.

Zcela jistě by si ale dle mého názoru zasloužila přehodnocení úprava pravomocí prezidenta České republiky v souvislosti s BRS. Domnívám se, že by mu mělo být stejně jako jeho slovenskému protějšku, umožněno svolávat BRS ve stanovených případech. Na druhou stranu nepovažuji za nedostatek, že zatímco slovenskému prezidentu je svěřeno jmenování některých členů BR SR, český prezident takovým oprávněním nedisponuje.

Vzhledem k tomu, co zde bylo napsáno, jsme dospěla na základě mnou položené otázky v úvodu této práce k názoru, že ačkoliv existují instituty, které český právní řád vůbec nezná

nebo je sice upravuje, ale jiným způsobem, zejména tak, že rozhodování o nich svěřuje odlišným subjektům, příp. jim stanoví odlišná oprávnění nebo povinnosti, není nutné, aby byly zavedeny i v českém právním řádě. Snad jen s některými výjimkami, o kterých jsem se zmínila výše, a které by stály za úvahu.

Cílem této práce bylo ucelené pojednání o mimořádných stavech, které jsou obsaženy v českém právním řádu. V souvislosti s tímto byla nastíněna problematika zajištění bezpečnosti České republiky. Jak již bylo řečeno, bylo upozorněno na celou řadu zajímavých aspektů, přínosů, nejasností i nedostatků. Na základě rozboru právních předpisů, odborných názorů, strategických dokumentů a spolupráce s terénním pracovníkem Hasičského záchranného sboru Pardubického kraje si dovoluji vyslovit názor, že zajištění bezpečnosti a připravenosti na mimořádné stavy je v České republice na velmi kvalitní úrovni.

SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ

1. Právní předpisy:

a) vnitrostátní

- Ústavní zákon ČNR č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky, ve znění pozdějších předpisů
- Listina základních práv a svobod, součást ústavního pořádku České republiky, vyhlášená v č. 2/1993 Sb., ve znění pozdějších předpisů
- Ústavní zákon č. 110/1998 Sb., o bezpečnosti České republiky, ve znění pozdějších předpisů
- Zákon č. 553/1991 Sb., o obecní policii, ve znění pozdějších předpisů
- Zákon č. 124/1992 Sb., o Vojenské policii, ve znění pozdějších předpisů
- Zákon č. 555/1992 Sb., o Vězeňské službě a justiční stráži České republiky, ve znění pozdějších předpisů
- Zákon č. 13/1993 Sb., celní zákon, ve znění pozdějších předpisů
- Zákon č. 153/1994 Sb., o zpravodajských službách České republiky, ve znění pozdějších předpisů
- Zákon č. 154/1999 Sb., o Bezpečnostní informační službě, ve znění pozdějších předpisů
- Zákon č. 90/1995 Sb., o jednacím řádu Poslanecké sněmovny, ve znění pozdějších předpisů
- Zákon č. 107/1999 Sb., o jednacím řádu Senátu, ve znění pozdějších předpisů
- Zákon č. 166/1999 Sb., o veterinární péči a o změně souvisejících zákonů (veterinární zákon), ve znění pozdějších předpisů
- Zákon č. 218/1999 Sb., o rozsahu branné povinnosti a o vojenských správních úřadech (branný zákon), ve znění pozdějších předpisů
- Zákon č. 219/1999 Sb., o ozbrojených silách České republiky, ve znění pozdějších předpisů
- Zákon č. 222/1999 Sb., o zajišťování obrany České republiky, ve znění pozdějších předpisů
- Zákon č. 309/1999 Sb., o Sbírce zákonů a o Sbírce mezinárodních smluv, ve znění pozdějších předpisů
- Zákon č. 46/2000 Sb., o právech a povinnostech při vydávání periodického tisku a o změně některých dalších zákonů (tiskový zákon), ve znění pozdějších předpisů
- Zákon č. 218/2000 Sb., o rozpočtových pravidlech a o změně některých souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpisů
- Zákon č. 238/2000 Sb., o Hasičském záchranném sboru České republiky a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů
- Zákon č. 239/2000 Sb., o integrovaném záchranném systému a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů

- Zákon č. 241/2000 Sb., o hospodářských opatřeních pro krizové stavy a o změně některých souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpisů
- Zákon č. 240/2000 Sb., o krizovém řízení a o změně některých zákonů (krizový zákon), ve znění pozdějších předpisů
- Zákon č. 258/2000 Sb., o ochraně veřejného zdraví a o změně některých souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpisů
- Zákon č. 458/2000 Sb., o podmínkách podnikání a o výkonu státní správy v energetických odvětvích a o změně některých zákonů (energetický zákon), ve znění pozdějších předpisů
- Zákon č. 254/2001 Sb., o vodách a o změně některých zákonů (vodní zákon), ve znění pozdějších předpisů
- Zákon č. 185/2004 Sb., o Celní správě České republiky, ve znění pozdějších předpisů
- Zákon č. 326/2004 Sb., o rostlinolékařské péči a o změně některých souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpisů
- Zákon č. 585/2004 Sb., o branné povinnosti a jejím zajišťování (branný zákon), ve znění pozdějších předpisů
- Zákon č. 273/2008 Sb., o Policii České republiky, ve znění pozdějších předpisů
- Nařízení vlády č. 462/2000 Sb., k provedení § 27 odst. 8 a § 28 odst. 5 zákona č. 240/2000 Sb., o krizovém řízení a o změně některých zákonů, ve znění nařízení vlády č. 36/2003 Sb.

b) zahraniční

- ústavní zákon č. 460/1992 Zb., Ústava Slovenskej republiky
- ústavní zákon č. 227/2002 Z.z., o bezpečnosti štátu v čase vojny, vojnového stavu, výnimečného stavu a núzového stavu

c) mezinárodní smlouvy

- Severoatlantická smlouva, Washington D.C., 4. 4. 1949 – sdělení ministerstva zahraničních věcí č. 66/1999 Sb.
- Evropská úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod, Řím, 4. 11. 1950 – sdělení federálního ministerstva zahraničních věcí č. 209/1992 Sb., o sjednání Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod a Protokolů na tuto Úmluvu navazujících
- Mezinárodní pakt o občanských a politických právech, New York, 19. 12. 1966 – vyhláška č. 120/1976 Sb., o Mezinárodním paktu o občanských a politických právech a Mezinárodním paktu o hospodářských, sociálních a kulturních právech

2. Literatura (monografie, učebnice, komentáře, články):

- CIBULKA, Lubor. Ústava Slovenskej republiky a otázky bezpečnosti štátu. In PAVLÍČEK, Václav a kol. *Bezpečnost České republiky a potřeba ústavních změn*. Praha: Právnická fakulta Univerzity Karlovy, 2004. 464 s. 8085889579.
- FILIP, Jan. *Ústavní právo České republiky*. 1. díl. 4. vyd. Brno: Masarykova univerzita; Doplněk, 2003. 556 s. ISBN 8072391518.
- FILIP, Jan. Aktuální ústavněprávní otázky výkonné moci v ČR. In HLOUŠEK, Vít; ŠIMÍČEK, Vojtěch. (eds). *Výkonná moc v ústavním systému České republiky*. Brno: Masarykova univerzita, 2004. 285 s. ISBN 8021036117.
- FILIP, Jan. K některým otázkám parlamentní volby prezidenta republiky. In ŠIMÍČEK, Vojtěch. (ed). *Postavení prezidenta republiky v ústavním systému České republiky*. Brno: Masarykova univerzita, 2008. 236 s. ISBN 9788021045200.
- GERLOCH, Aleš; HŘEBEJK, Jiří; ZOUBEK, Vladimír. *Ústavní systém České republiky: základy českého ústavního práva*. 4. vyd. Praha: Prospektrum, 2002. 564 s. ISBN 8071750778.
- HŘEBEJK, Jiří. Válečný stav. In PAVLÍČEK, Václav a kol. *Bezpečnost České republiky a potřeba ústavních změn*. Praha: Právnická fakulta Univerzity Karlovy, 2004. 464 s. 8085889579.
- JIRÁSEK, Jiří. Vyhlášení mimořádných stavů. In PAVLÍČEK, Václav a kol. *Bezpečnost České republiky a potřeba ústavních změn*. Praha: Právnická fakulta Univerzity Karlovy, 2004. 464 s. 8085889579.
- JIRÁSKOVÁ, Věra. Mimořádné stavy v ústavách zemí střední a východní Evropy (srovnávací pohled). In PAVLÍČEK, Václav a kol. *Bezpečnost České republiky a potřeba ústavních změn*. Praha: Právnická fakulta Univerzity Karlovy, 2004. 464 s. 8085889579.
- KLÍMA, Karel. *Ústavní právo*. 3. vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, 2006. 759 s. ISBN 8073800004.
- KLÍMA, Karel a kol. *Komentář k Ústavě a Listině*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2005. 1019 s. ISBN 808689844X.
- KLÍMA, Karel a kol. *Komentář k Ústavě a Listině*. 1. díl. 2.vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, 2009. 901 s. ISBN 9788073801403.
- KLÍMA, Karel a kol. *Komentář k Ústavě a Listině*. 2. díl. 2.vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, 2009. 923 -1441 s. ISBN 9788073801403.

- KRÁL, Ján. Mimoriadne situácie a ich úprava v ústavnom systéme Slovenskej republiky. In PAVLÍČEK, Václav a kol. *Bezpečnosť České republiky a potřeba ústavních změn*. Praha: Právnická fakulta Univerzity Karlovy, 2004. 464 s. 8085889579.
- KUDRNA, Jan. Role státu při zajišťování bezpečnosti jako základního předpokladu uplatňování lidských práv. In *Konference 2001. Český stát a vzdělanost*. Praha: Karolinum, 2002. 359 s. ISBN 8024604914.
- KYSELA, Jan. Úprava kompetencí ústavních orgánů ČR v oblasti bezpečnosti a její možné změny. In PAVLÍČEK, Václav a kol. *Bezpečnosť České republiky a potřeba ústavních změn*. Praha: Právnická fakulta Univerzity Karlovy, 2004. 464 s. 8085889579.
- OROSZ, Ladislav. Bezpečnostná problematika v kontexte ústavných zmien na Slovensku. In PAVLÍČEK, Václav a kol. *Bezpečnosť České republiky a potřeba ústavních změn*. Praha: Právnická fakulta Univerzity Karlovy, 2004. 464 s. 8085889579.
- PAVLÍČEK, Václav a kol. *Ústavní právo a státověda*. II. díl. Část 1. 1.vyd. Praha: Linde, 2001. 551 s. ISBN 8072012738.
- PAVLÍČEK, Václav a kol. *Ústavní právo a státověda*. II. díl. Část 1. 2.vyd. Praha: Linde, 2008. 797 s. ISBN 9788072016945.
- PAVLÍČEK, Václav; HŘEBEJK, Jiří. *Ústava a ústavní řád České republiky: komentář*. 1. díl. 2.vyd. Praha: Linde, 1998. 772 s. ISBN 8072101103.
- PAVLÍČEK, Václav a kol. *Ústava a ústavní řád České republiky: komentář*. 2. díl. 2.vyd. Praha: Linde, 1999. 975 s. ISBN 8072011707.
- PAVLÍČEK, Václav a kol. *Ústava a ústavní řád České republiky: komentář*. 2. díl. 2.vyd. Praha: Linde, 2002. 1164 s. ISBN 8072013912.
- SLÁDEČEK, Vladimír; MIKULE, Vladimír; SYLLOVÁ, Jindřiška. *Ústava České republiky: komentář*. Praha: C.H. Beck, 2007. 935 s. ISBN 9788071798699.
- SUCHÁNEK, Radovan. Nouzové zákonodárství. In PAVLÍČEK, Václav a kol. *Bezpečnosť České republiky a potřeba ústavních změn*. Praha: Právnická fakulta Univerzity Karlovy, 2004. 464 s. ISBN 8085889579.
- SUCHÁNEK, Radovan. Omezení základních práv v mimořádných situacích. In PAVLÍČEK, Václav a kol. *Právo a bezpečnost státu*. Praha: Právnická fakulta Univerzity Karlovy, 2002. 268 s. ISBN 8085889552.
- SUCHÁNEK, Radovan; JIRÁSKOVÁ, Věra at alii. *Ústava České republiky v praxi: 15 let platnosti ústavního zákona*. Praha: Leges, 2009. 383 s. ISBN 9788087212189.

- VANÍČEK, Jiří a kol. *Právní úprava krizového zřízení v ČR: vybrané problémy právní teorie i praxe*. Praha: Eurolex Bohemia, 2006. 402 s. ISBN 8086861694.
- VANÍČEK, Jiří. Ústavní zákon o bezpečnosti státu v čase vojny, vojnového stavu, výnimočného stavu a núdzového stavu a ústavní zákon o bezpečnosti ČR. In PAVLÍČEK, Václav a kol. *Právo a bezpečnost státu*. Praha: Právnická fakulta Univerzity Karlovy. 2002. 268 s. ISBN 8085889552.

3. internetové zdroje

- Vláda ČR: Bezpečnostní strategie České republiky [citováno 2. 9. 2010]. Dostupné na <<http://www.vlada.cz/cz/pracovni-a-poradni-organy-vlady/brs/dokumenty/vyznamne-dokumenty-v-oblasti-bezpecnosti-ceske-republiky-18963/>>.
- Vláda ČR: Vojenská strategie České republiky [citováno 2. 9. 2010]. Dostupné na <<http://www.vlada.cz/cz/pracovni-a-poradni-organy-vlady/brs/dokumenty/vyznamne-dokumenty-v-oblasti-bezpecnosti-ceske-republiky-18963/>>.
- Ministerstvo vnitra ČR: Terminologický slovník – krizové řízení a plánování obrany státu [citováno 21. 8. 2010]. Dostupné na <<http://www.mvcr.cz/clanek/terminologicky-slovník-krizove-řízení-a-planovani-obrany-statu.aspx>>.
- Vláda ČR: Bezpečnostní rada státu - členové [citováno 24.8.2010]. Dostupné na<<http://www.vlada.cz/cz/ppov/brs/clenove/default.htm/>>
- Vláda ČR: Statut bezpečnostní rady státu [citováno 24.8.2010]. Dostupné na <<http://www.vlada.cz/cz/pracovni-a-poradni-organy-vlady/brs/brs-uvod-3851/>>.
- Vláda ČR: Statut Výboru pro zpravodajskou činnost [citováno 28. 8. 2010]. Dostupné na <<http://www.vlada.cz/cz/pracovni-a-poradni-organy-vlady/brs/pracovni-vybory/zpravodajska-cinnost/vybor-pro-zpravodajskou-cinnost-3858/>>.
- Vláda ČR: Statut Ústředního krizového štábu [citováno 29. 8. 2010]. Dostupné na <<http://www.vlada.cz/cz/ppov/brs/pracovni-vybory/ustredni-krizovy-stab/ustredni-krizovy-stab-51792/>>.
- Vláda ČR: Zpráva o stavu zajištění bezpečnosti České republiky v oblasti ochrany před mimořádnými událostmi [citováno 1. 9. 2010]. Dostupné na <<http://www.vlada.cz/cz/pracovni-a-poradni-organy-vlady/brs/dokumenty/vyznamne-dokumenty-v-oblasti-bezpecnosti-ceske-republiky-18963/>>.
- Ústecký kraj: Rozhodnutí vlády ČR o prodloužení nouzového stavu [citováno 5. 9. 2010]. Dostupné na <http://www.kr-ustecky.cz/vismo/dokumenty2.asp?id_org=450018&id=97966&p1=177540&p3=0/>-
- Portál veřejné správy ČR: Rozhodnutí vlády ČR o zrušení nouzového stavu [citováno 5. 9. 2010]. Dostupné na <<http://portal.gov.cz/wps/portal/ s.155/701?number1=383%2F2002+&number2=&name=&text=>>>.

- Povodňový portál Libereckého kraje: Rozhodnutí hejtmána Libereckého kraje o vyhlášení stavu nebezpečí [citováno 5. 9. 2010]. Dostupné na < <http://maps.kraj-lbc.cz/mapserv/dpp/>>.

4. Důvodové zprávy

- Důvodová zpráva k návrhu ústavního zákona č. 110/1998 Sb., o bezpečnosti České republiky
- Důvodová zpráva k návrhu zákona č. 240/2000 Sb., o krizovém řízení a o změně některých zákonů
- Důvodová zpráva k návrhu zákona č. 241/200 Sb., o hospodářských opatřeních pro krizové stavy a o změně některých souvisejících zákonů
- Důvodová zpráva k návrhu zákona č. 585/2004 Sb., o branné povinnosti a jejím zajišťování

Shrnutí

Tato diplomová práce na téma Dělbá moci v ČR se zřetelem na mimořádné stavy státu se zabývá otázkou zajištění bezpečnosti České republiky, přičemž jejím ústředním motivem je problematika mimořádných stavů na území České republiky. Záměrem této práce bylo nastínit jakým způsobem je zajišťována bezpečnost České republiky, přičemž bylo dospěno k názoru, že je tak učiněno dostačujícím způsobem. Cílem bylo rovněž charakterizovat jednotlivé mimořádné stavy, které mohou být v České republice zavedeny, tedy válečný stav, stav ohrožení státu, nouzový stav a stav nebezpečí, vymezit orgány a osoby, které se na jejich vyhlášení, řešení a skončení podílejí, a analyzovat právní předpisy, které tuto otázku upravují. Na základě rozboru zkoumané problematiky bylo upozorněno na některé nedostatky a nejasnosti právní úpravy, přesto byla úprava mimořádných stavů v České republice shledána uspokojující a schopna v praxi obstát. Diplomová práce rovněž obsahuje vymezení problematiky mimořádných stavů na Slovensku a s ním související komparaci některých institutů v českém a slovenském právním řádu, a vyjmenování mimořádných stavů, které již byly v České republice od okamžiku přijetí ústavního zákona č. 110/1998 Sb., o bezpečnosti České republiky, ve znění pozdějších předpisů, a s ním souvisejících právních norem, vyhlášeny.

Summary

This diploma paper on the theme Separation of Powers in the Czech Republic with Regard to Emergency States addresses the issue of ensuring security of the Czech Republic and its leitmotif is the issue of emergency situations on the territory of the Czech Republic. The intention of this paper is to describe the manner of ensuring security of the Czech Republic while I reached the conclusion that the concerned method is sufficient. Another objective was to characterize individual emergency states which may be declared in the Czech Republic, i.e. war state, state of threat to the country, state of emergency and state of danger, to define bodies and persons engaged in their declaration, settlement and termination and to analyze legal regulations addressing this issue. Having analysed the examined issue, I pointed out certain defects and vagueness of the legal regulation, still I found the regulation of emergency states in the Czech Republic satisfactory and capable of standing the test in practice. The diploma paper also includes definition of the issue of emergency states in Slovakia and the related comparison of certain institutes of the Czech and Slovak legal orders and specification of emergency states which have been declared in the Czech Republic as of passing the Constitutional Act No. 110/1998 Coll., on Security of the Czech Republic, as amended, and related legal regulations.

Klíčová slova - Key words :

Mimořádná situace - Emergency situation

Mimořádný stav - Emergency state

Válečný stav - War state

Stav ohrožení státu - State of threat to the country

Nouzový stav - State of emergency

Stav nebezpečí - State of danger

Bezpečnost státu - State security

Ústava České republiky - Constitution of the Czech Republic

Ústavní zákon o bezpečnosti České republiky - Constitutional Act on Security of the Czech Republic

Bezpečnostní rada státu - National Security Council

Krizová opatření - Crisis measures

Krizový štáb - Crisis staff

Krizový plán - Crisis plan

Omezení základních práv a svobod - Limitation of fundamental rights and freedoms

Svrchovanost - Sovereignty

Územní celistvost - Territorial integrity

Demokratické základy státu - Democratic principles of the state

Vnitřní pořádek a bezpečnost - Internal order and security

Branná povinnost - Compulsory service

Obrana státu - Defence of the state

Integrovaný záchranný systém - Integrated Rescue System

PŘÍLOHY

Příloha č. 1 - **rozhodnutí předsedy vlády** č. 373/2002 Sb. ze dne 12. srpna 2002 o vyhlášení nouzového stavu, získáno ze zdroje VANÍČEK, Jiří a kol. *Právní úprava krizového řízení v ČR: vybrané problémy právní teorie i praxe*. Praha: Eurolex Bohemia, 2006, s. 391- 392.

Příloha č. 2 - **rozhodnutí předsedy vlády** č. 374/2002 Sb. ze dne 13. srpna 2002 o vyhlášení nouzového stavu, získáno ze zdroje VANÍČEK, Jiří a kol. *Právní úprava krizového řízení v ČR: vybrané problémy právní teorie i praxe*. Praha: Eurolex Bohemia, 2006, s. 393.

Příloha č. 3 – **usnesení vlády České republiky** č. 375/2002 Sb. ze dne 13. srpna 2002 o schválení Rozhodnutí předsedy vlády o vyhlášení nouzového stavu, získáno ze zdroje VANÍČEK, Jiří a kol. *Právní úprava krizového řízení v ČR: vybrané problémy právní teorie i praxe*. Praha: Eurolex Bohemia, 2006, s. 399.

Příloha č. 4 – **rozhodnutí vlády České republiky** č. 385/2002 Sb. ze dne 21. srpna 2002 o prodloužení nouzového stavu pro území hl. města Prahy, Středočeského kraje, Jihočeského kraje, Plzeňského kraje a Ústeckého kraje, získáno ze zdroje Ústecký kraj: Rozhodnutí vlády ČR o prodloužení nouzového stavu [citováno 5. 9. 2010]. Dostupné na <http://www.kr-ustecky.cz/vismo/dokumenty2.asp?id_org=450018&id=97966&p1=177540&p3=0/>.

Příloha č. 5 – **rozhodnutí vlády České republiky** č. 383/2002 Sb. ze dne 16. srpna 2002 o zrušení nouzového stavu pro území Karlovarského kraje, získáno ze zdroje Portál veřejné správy ČR: Rozhodnutí vlády ČR o zrušení nouzového stavu [citováno 5. 9. 2010]. Dostupné na<<http://portal.gov.cz/wps/portal/ s.155/701?number1=383%2F2002+&number2=&name=&text=>>>.

Příloha č. 6 – **rozhodnutí hejtmána Libereckého kraje** č. 1/2010 ze dne 7. srpna 2010 o vyhlášení stavu nebezpečí pro území Libereckého kraje, získáno ze zdroje < Povodňový portál Libereckého kraje: Rozhodnutí hejtmána Libereckého kraje o vyhlášení stavu nebezpečí [citováno 5. 9. 2010]. Dostupné na < <http://maps.kraj-lbc.cz/mapserv/dpp/>>.

Příloha č. 1

ROZHODNUTÍ PŘEDSEDY VLÁDY ČESKÉ REPUBLIKY

ze dne 12. srpna 2002

V souladu s čl. 5 a 6 ústavního zákona č. 110/1998 Sb., o bezpečnosti České republiky,

vyhlašuji

pro území hlavního města Prahy, Středočeského kraje, Jihočeského kraje, Plzeňského kraje a Karlovarského kraje z důvodu značného rozsahu ohrožení životů, zdraví a majetku v důsledku rozsáhlých povodní

NOUZOVÝ STAV

na dobu od 18.00 hodin dne 12. srpna 2002 do 24 hodin dne 22. srpna 2002.

I.

Pro řešení vzniklé krizové situace nařizují

1. krizová opatření

- a) evakuaci ohrožených osob z postiženého a ohroženého území,
- b) zákaz vstupu, pobytu a pohybu osob na postiženém území a na území, z něhož byla provedena evakuace, s výjimkou osob provádějících záchranné a likvidační práce podle pokynů příslušného krizového štábu,
- c) pracovní výpomoc a povinnost poskytnout věcné prostředky k řešení krizové situace,
- d) provádění stavebních prací, terénních úprav a odstraňování staveb, je-li to v souvislosti s vývojem krizové situace nezbytné pro zmírnění nebo odvrácení veřejného ohrožení,
- e) povinné hlášení přechodné změny pobytu osob ve smyslu ustanovení § 6 odst. 2 písm. a) zákona č. 240/2000 Sb., o krizovém řízení a o změně některých zákonů (krizový zákon),
- f) použití občanů povinných civilní službou k provádění krizových opatření.

Uvedená krizová opatření konkretizuje primátor hlavního města Prahy pro území hlavního města Prahy a hejtmani krajů, pro které je nouzový stav vyhlášen, pro území příslušných krajů podle místních potřeb a podmínek řešení krizové situace.

2. místopředsedovi vlády a ministru vnitra

- a) aktivovat Ústřední krizový štáb k operativní koordinaci opatření prováděných v souvislosti s řešením vzniklé krizové situace a k přípravě návrhů opatření pro vládu České republiky,
- b) přijmout opatření k ochraně veřejného pořádku a bezpečnosti a ochraně majetku v postiženém území a v prostorech, které budou dotčeny prováděnými krizovými opatřeními,
- c) seznámit s tímto rozhodnutím primátora hlavního města Prahy a hejtmany příslušných krajů,
- d) zajistit vyhlášení tohoto rozhodnutí ve Sbírce zákonů České republiky.

3. ministru obrany

- přijmout v součinnosti s ministrem vnitra, primátorem hlavního města Prahy a hejtmany příslušných krajů opatření k použití vojáků v činné službě při řešení krizové situace.

4. místopředsedovi vlády a ministru spravedlnosti

- přijmout opatření k zajištění podmínek výkonu vazby a trestu odnětí svobody ve věznicích na území postiženém nebo ohroženém krizovou situací tak, aby nedošlo k ohrožení životů a zdraví osob.

5. ministryni školství, mládeže a tělovýchovy

- přijmout opatření k zajištění vykonávání péče o děti a mládež, pokud tuto péči nemohou v důsledku krizové situace vykonávat rodiče nebo jiný zákonný zástupce.

6. všem členům vlády

- přijmout opatření k omezení škod a ztrát a k zabezpečení výkonu činností v rámci své působnosti v postiženém a ohroženém území.

II.

V souvislosti s prováděním krizových opatření se na území, pro které je vyhlášen nouzový stav, na nezbytně nutnou dobu a v nezbytně nutném rozsahu omezují

- a) právo na nedotknutelnost osoby a nedotknutelnost obydlí při evakuaci osob z místa, na kterém je bezprostředně ohrožena na životě nebo zdraví,
- b) vlastnické a užívací právo právnických a fyzických osob k majetku v souvislosti s povinností poskytování věcných prostředků potřebných k řešení krizové situace,
- c) svoboda pohybu a pobytu osob v prostoru, z něhož byla provedena evakuace,
- d) právo provozovat podnikatelskou činnost, která by ohrožovala prováděná krizová opatření nebo narušovala, popřípadě znemožňovala jejich provádění,
- e) právo na stávku, pokud by tato stávka vedla k narušení, případně znemožnění záchranných a likvidačních prací.

III.

Toto rozhodnutí nabývá účinnosti dnem 12. srpna 2002 v 18.00 hodin. Jeho platnost končí dnem 22. srpna 2002 ve 24.00 hodin.

Předseda vlády:
PhDr. Špidla v. r.

Příloha č. 2

ROZHODNUTÍ PŘEDSEDY VLÁDY ČESKÉ REPUBLIKY

ze dne 13. srpna 2002

V souladu s čl. 5 a 6 ústavního zákona č. 110/1998 Sb., o bezpečnosti České republiky,

vyhlašuji

**pro území Ústeckého kraje z důvodu značného rozsahu ohrožení životů, zdraví a
majetku v důsledku rozsáhlých povodní**

NOUZOVÝ STAV

na dobu od 07.00 hodin dne 13. srpna 2002 do 24 hodin dne 22. srpna 2002.

I.

Pro řešení vzniklé krizové situace nařizují

1. krizová opatření

- a) evakuaci ohrožených osob z postiženého a ohroženého území,
- b) zákaz vstupu, pobytu a pohybu osob na postiženém území a na území, z něhož byla provedena evakuace, s výjimkou osob provádějících záchranné a likvidační práce podle pokynů příslušného krizového štábu,
- c) pracovní výpomoc a povinnost poskytnout věcné prostředky k řešení krizové situace,
- d) provádění stavebních prací, terénních úprav a odstraňování staveb, je-li to v souvislosti s vývojem krizové situace nezbytné pro zmírnění nebo odvrácení veřejného ohrožení,
- e) povinné hlášení přechodné změny pobytu osob ve smyslu ustanovení § 6 odst. 2 písm. a) zákona č. 240/2000 Sb., o krizovém řízení a o změně některých zákonů (krizový zákon),
- f) použití občanů povinných civilní službou k provádění krizových opatření.

Uvedená krizová opatření provede hejtman Ústeckého kraje pro území kraje podle místních potřeb a podmínek řešení krizové situace.

II.

V souvislosti s prováděním krizových opatření se na území Ústeckého kraje na nezbytně nutnou dobu a v nezbytně nutném rozsahu omezují

- a) právo na nedotknutelnost osoby a nedotknutelnost obydlí při evakuaci osob z místa, na kterém je bezprostředně ohrožena na životě nebo zdraví,
- b) vlastnické a užívací právo právnických a fyzických osob k majetku v souvislosti s povinností poskytování věcných prostředků potřebných k řešení krizové situace,
- c) svoboda pohybu a pobytu osob v prostoru, z něhož byla provedena evakuace,
- d) právo provozovat podnikatelskou činnost, která by ohrožovala prováděná krizová opatření nebo narušovala, popřípadě znemožňovala jejich provádění,
- e) právo na stávku, pokud by tato stávka vedla k narušení, případně znemožnění záchranných a likvidačních prací.

III.

Toto rozhodnutí nabývá účinnosti dnem 13. srpna 2002 v 07.00 hodin. Jeho platnost končí dnem 22. srpna 2002 ve 24.00 hodin.

Předseda vlády:
PhDr. Špidla v. r.

Příloha č. 3

**USNESENÍ VLÁDY
ČESKÉ REPUBLIKY**

ze dne 13. srpna 2002

o schválení Rozhodnutí předsedy vlády o vyhlášení nouzového stavu

Vláda:

I. schvaluje Rozhodnutí předsedy vlády o vyhlášení nouzového stavu;

II. pověřuje předsedu vlády informovat podle čl. 5 odst. 4 ústavního zákona č. 110/1998 Sb., o bezpečnosti České republiky, Poslaneckou sněmovnu Parlamentu České republiky o vyhlášení nouzového stavu podle bodu I. tohoto usnesení.

Provedou:

Členové vlády

Předseda vlády:
PhDr. Špidla v. r.

Příloha č. 4

**ROZHODNUTÍ
VLÁDY ČESKÉ REPUBLIKY**

ze dne 21. srpna 2002

o prodloužení nouzového stavu

pro území hl. města Prahy, Středočeského kraje, Jihočeského, Plzeňského kraje a
Ústeckého kraje

Vláda v souladu s čl. 5 a 6 ústavního zákona č. 110/1998 Sb., o bezpečnosti České republiky, rozhodla takto:

I.

Nouzový stav vyhlášený rozhodnutím předsedy vlády ze dne 12. srpna 2002, uveřejněným pod č. 373/2002 Sb., a rozhodnutím předsedy vlády ze dne 13. srpna 2002, uveřejněným pod č. 374/2002 Sb., se pro území hl. města Prahy, Středočeského kraje, Jihočeského kraje, Plzeňského a Ústeckého kraje prodlužuje do 24:00 hodin dne 31. srpna 2002.

II.

Toto rozhodnutí nabývá účinnosti dnem 21. srpna 2002.

Předseda vlády:
PhDr. Špidla v. r.

Příloha č. 5

ROZHODNUTÍ

VLÁDY ČESKÉ REPUBLIKY

ze dne 16. srpna 2002

o zrušení nouzového stavu pro území Karlovarského kraje

V souladu s čl. 6 ústavního zákona č. 110/1998 Sb., o bezpečnosti České republiky:

I.

Pro území Karlovarského kraje se nouzový stav vyhlášený od 18:00 hodin dne 12. srpna 2002 zrušuje.

II.

Toto rozhodnutí nabývá účinnosti dnem 16. srpna 2002 v 24:00 hodin.

Předseda vlády:
PhDr. **Špidla** v. r.

Příloha č. 6

ROZHODNUTÍ

Hejtmana Libereckého kraje

ze dne 7. srpna 2010

č. 1/2010

o vyhlášení stavu nebezpečí pro území Libereckého kraje

V souladu s § 61 odst. 3 písm. g) zákona č. 129/2000 Sb., o krajích (krajské zřízení), a § 3 odst. 3 zákona č. 240/2000 Sb., o krizovém řízení a o změně některých zákonů (krizový zákon),

vyhlašuji

pro území Libereckého kraje na vymezeném území všech 215 obcí

Libereckého kraje

STAV NEBEZPEČÍ

na dobu od 7. srpna 2010 čas 16:30 hodin do 14. srpna 2010 do 24:00 hodin.

čl. 1

- (1) Důvodem k vyhlášení tohoto stavu je vznik rozsáhlých povodní na území Libereckého kraje, které ohrožují životy, zdraví, majetek a životní prostředí. Ohrožení není možné odvrátit běžnou činností správních úřadů a složek integrovaného záchranného systému.
- (2) Stav nebezpečí vyhlašuji na dobu do 14. srpna 2010 do 24:00 hodin.
- (3) Stav nebezpečí vyhlašuji pro území všech 215 obcí Libereckého kraje

čl. 2

Krizová opatření

- (1) Právnícké, podnikající fyzické i fyzické osoby se sídlem nebo provozovnou v katastru některé z 215 obcí Libereckého kraje, jsou povinny poskytnout věcné prostředky a pracovní výpomoc k řešení krizové situace a při tom jsou povinny se řídit pokyny povodňových orgánů.
- (2) Starostové obcí dle čl. 1 odst. 3 (všech 215 obcí Libereckého kraje), jsou v době krizového stavu, v souladu s § 23 krizového zákona, povinni zajistit:
 - a) varování osob nacházejících se na území obce před hrozícím nebezpečím,

- b) evakuaci osob z ohroženého území obce, pokud je jí třeba,
 - c) organizaci činnosti obce v podmínkách nouzového přežití obyvatel obce,
 - d) organizaci dalších nezbytných opatření,
 - e) zákaz vstupu do ohrožených území v rámci katastru obce
- (3) Podle pokynů povodňových orgánů uvedených v odst. 2 budou bezodkladně provedeny stavby, stavební práce a terénní úpravy za účelem zmírnění nebo odvrácení ohrožení. Tyto práce provedou osoby uvedené v odst. 1.
- (4) Po dobu krizových opatření nařizují hlášení přechodné změny pobytu osob.

čl. 3

Přechodná a závěrečná ustanovení

- (1) Toto rozhodnutí nabývá účinnosti dnem vyhlášení, neboť hrozí nebezpečí z prodlení a vyžaduje to naléhavý obecný zájem. Dnem vyhlášení je první den vyvěšení na úřední desce Libereckého kraje. Současně je nutno toto zveřejnit na webových stránkách kraje.
- (2) Rozhodnutí se zároveň vyvěšuje na úředních deskách všech 10 obcí s rozšířenou působností a na úředních deskách všech obecních úřadů obcí v rámci kraje s tím, že toto zůstane vyvěšeno až do 14. srpna 2010 do 24:00 hodin, což mají za povinnost zajistit starostové dotčených obcí.
- (3) V souladu s § 3 odst. 6 zákona č. 240/2000 Sb. (krizový zákon) zveřejní krajský úřad a obecní úřady všech obcí rozhodnutí o stavu nebezpečí též dalšími způsoby v místě obvyklými, zejména prostřednictvím hromadných informačních prostředků a místního rozhlasu, což mají za povinnost zajistit starostové dotčených obcí.
- (4) Rozhodnutí se, v souladu s § 8 odst. 2 zákona č. 129/2000 Sb., o krajích, uveřejní ve věstníku právních předpisů kraje.

V Liberci dne 7. srpna 2010

hejtman Libereckého kraje